

Životní příběhy jako zrcadlo nerovnosti

partnerství — péče — trh práce

Lucie Čechovská, Zuzana Ďad'ová

Sběr a editace příběhů: Lucie Čechovská, Zuzana Ďaňová

Předmluva: Saša Uhlová

Fotografie: Sylva Ficová

Grafická úprava a sazba: Denisa Kuimcidis

Jazyková korektura: Hana Zoor Svačinková, Drahomíra Čechovská

Odborná revize: Mgr. Petra Havlíková, Mgr. Kristýna Pešáková, Ph.D., Eva Bartáková, PhDr. Alena Křížková, Ph.D., PhDr. Marta Vohlídalová, Ph.D., Mgr. Romana Marková Volejníčková, Mgr. Vendula Švecová

Děkujeme Evě, Lence, Katce, Anežce, Nině a Olze za sdílení jejich příběhů a za spolupráci během tvorby celé publikace.

Vydalo NESEHNUTÍ v roce 2018, třída Kpt. Jaroše 18, 60200 Brno, www.nesehnuti.cz

1. vydání

ISBN: 978-80-87217-45-0

Vytištěno na recyklovaném papíře.

Publikace vznikla v rámci projektu „Jak na rovnost v odměňování“ financovaného z Operačního programu Zaměstnanost.

**Životní
příběhy
jako zrcadlo
nerovnosti**

Lucie Čechovská, Zuzana Ďad'ová

Obsah

Saša Uhlová	3
Předmluva	
Lucie Čechovská (NESEHNUTÍ)	4
Životní příběhy jako zrcadlo nerovnosti	
Eva	6
Celý život jsem řešila tak, aby nestál skoro nic.	
Lenka	18
Vyděláváte si práci, jste soběstačná, najednou máte dítě a propadáte se na sociální dno.	
Katka	32
Jsem parazit na sociálních dávkách. Takový je můj příběh.	
Anežka	44
Zapírala jsem manžela, budu muset zapírat i děti, aby mi někdo dal práci?	
Nina	56
Chci příběh se svým pravým jménem. Všechno jsem si totiž vybojovala sama.	
Olga	68
Práce byla a je pevným bodem mého života.	
Jaký chcete psát vlastní příběh?	80
Jak na nerovné odměňování žen a mužů	81
Slovník vybraných pojmů	82
Použitá literatura a další zdroje	86

Předmluva

Nakupovala jsem v místní samoobsluze a moje malé dítě si čile povídalo s paní pokladní. Hovor se tak přirozeně stočil k dětem. Paní taky jedno měla, desetiměsíční, a když jsem se zeptala, kdo je hlídá, stouply jí slzy do očí. Naštěstí bylo u babičky, ale chybělo jí. „Musela jsem se vrátit do práce, ale vídáme se teď tak málo...“ Odcházím se svým dítětem pryč a cítím vztek na společnost, kde ekonomický tlak nutí ženy k výkonům, které je někdy ničí. Je velký rozdíl mezi možnostmi se realizovat, budovat si kariéru a tím, když musíte odejít do práce, která je špatně placená, ale vy těch pár korun prostě potřebujete. Od té doby se vyptávám cíleně. Žen za pokladnou, i těch, které potkávám při jiných příležitostech.

Když jsem předloni pracovala v nízkopříjmových zaměstnáních, taky jsem se ptala a ženy, které jsem potkávala, mají můj obdiv, že se nezhroutily a dokázaly často nemožné, jen aby udržely své rodiny nad vodou. Litovala jsem chvílemi, že se musím starat o rodinu, protože kdybych nemusela, mohla jsem zjistit mnohem víc informací, mohla jsem svému projektu dát o tolik víc energie! Pak jsem si ale uvědomila, že bych se ochudila o jednu významnou perspek-

tivu. Když jsem o pauze v továrně volala domů, jestli je všechno v pořádku a jestli jsou děti zpátky doma a hlídání na místě, viděla jsem, že podobně fungují i moje kolegyně. Kromě těžké práce měly v hlavě, kdo vyzvedne a pohlídá jejich dítě, starosti, když bylo nemocné, když bylo potřeba jít s ním k lékaři. Kradmé pohledy na telefon, jestli nepřišla zpráva, která by značila nějaký problém, organizace života, to všechno měly navíc k práci, která už tak byla dost vysilující. Kdybych sama nemusela podobné problémy řešit, zcela jistě by se mi podařilo projít kolem, a nevidět to.

Nedostatek částečných úvazků, vysoké nájmy, nízké mzdy, společenská tolerance neplacení alimentů a mnoho dalších faktorů vytváří podhoubí pro chudobu, která má ženský rod a je o to tíživější, že v ní člověk není sám, protože má odpovědnost i za děti. Proto vítám publikaci, která se na tento rozšířený a tíživý problém společnosti snaží ukázat a pootevřít dveře do světa, o kterém mnohdy nevíme vůbec nic, anebo jen málo. A to přesto, že je všude kolem nás.

Saša Uhlová

Novinářka, autorka cyklu investigativních reportáží Hrdinové kapitalistické práce.

Životní příběhy jako zrcadlo nerovnosti

Lucie Čechovská (NESEHNUTÍ)

Myšlenka vytvořit publikaci, která by formou životních příběhů rozkrývala složité a někdy i neviditelné souvislosti nerovného odměňování žen a mužů v České republice, vznikla během našich veřejných akcí k tzv. Dni za rovné příjmy. Již během tohoto jednoho dne v roce si s námi na informačním stánku povídaly ženy o nejrůznějších zkušenostech a překážkách, kterým ve svém profesním životě čelily. Většina žen ochotných sdílet své zkušenosti byla již v důchodovém věku a se slovy „to já všechno znám“ už celkem rezignovaně vyprávěly o nižších příjmech, než měli jejich mužští kolegové na stejné pozici, o dopadech péče o své děti a blízké na jejich pracovní uplatnění, o rozvodech a situacích, kdy se staly samoživitelkami. V neposlední řadě také o tom, jak se učí vyžít s jedním důchodem, protože manžel už je dříve opustil či zemřel a je pravděpodobně čekají dlouhé roky života s důchodem, který se pohybuje na hranici životního minima.

Nerovnost v odměňování žen a mužů na pracovním trhu je jedním ze zásadních problémů nerovnosti ve společnosti. Pomocí statistických dat je ale možné ho sledovat a změřit. Díky těmto měřením, ať už Českého statistického úřadu či Evropského statistického úřadu Eurostat, víme, že v roce 2018 je stále v České republice průměrná míra nerovného odměňování mužů a žen okolo 22 %. Ve srovnání s dalšími evropskými zeměmi se tak řadíme na druhé nejhorší místo po Estonsku.

Příčiny a také dopady problému nerovného odměňování však spočívají v řadě neviditelných souvislostí, u nichž je měřitelnost obtížnější. Jedná se o souvislosti, které se nedají vyjádřit čísly, přestože v jejich hloubce nacházíme vysvětlení našich zkušeností a také vlivů, které dopadají na kvalitu našeho života. Jde například o souvislosti mezi stereotypy, které má společnost o roli žen a mužů, a jejich dopad na naše profesní uplatnění. Jde také o hodnotu, kterou má v naší společnosti péče o osoby blízké či o to, jak bychom se o péči ať už o děti, blízké či domácnost měli spravedlivě dělit. S hodnotou péče jako takové pak souvisí nastavení finančního ocenění v profesích jako je zdravotnictví, sociální práce či školství, v nichž ženy tvoří většinu zaměstnanců a zaměstnankyň. Jde i o to, jak si ceníme transparentnosti v naší společnosti a jaký to má dopad na možnost dozvědět se, že jsme ve své práci hodnoceni spravedlivě. A v neposlední řadě jde také o souvislosti mezi možností se na trhu práce uplatnit a tím, jak do tohoto procesu vstupují předsudky spojené s odlišnou etnicitou, vyšším věkem či představou mateřství, které v očích některých zaměstnavatelů i zaměstnavatelek představují automaticky nižší pracovní výkonnost.

Ačkoliv má nerovné odměňování žen a mužů dopad na celou společnost a v konkrétních domácnostech v důsledku ovlivňuje kvalitu života všech, nejvíce jsou jím zasaženy právě ženy. Zvláště ty, které samy pečují o nezaopatřené děti.

Jsme si vědomi toho, že v České republice jsou také osamělí muži v důchodovém věku ohroženi chudobou a muži samoživitelé, kteří stejně jako ženy čelí na trhu práce podobným bariérám a předsudkům spojeným s péčí. V této publikaci se nicméně věnujeme rozkrývání hlubších souvislostí nerovnosti v odměňování mezi ženami a muži, a proto představujeme příběhy šesti žen, které pocházejí z různých prostředí, mají rozdílný věk i zkušenosti z různých oblastí práce včetně sféry neoficiálního tzv. černého trhu. Zastoupeny jsou také ženy s odlišnou etnicitou či národností a jeden z příběhů také rozkrývá souvislosti domácího násilí a překážek na trhu práce.

Abychom ochránili identity žen, jsou údaje v příbězích změněny tak, aby došlo k jejich anonymizaci. Současně jsou příběhy doplněny o aktuální data z výzkumů týkajících se nerovného odměňování žen a mužů v České republice. Pro vysvětlení odbornějších pojmů jsme na závěr publikace zařadili slovník, ke kterému odkazují slova či slovní spojení označená hvězdičkami (např. *segregace*).

Důležitá jsou pro nás také poučení, která z příběhů plynou, a možnosti, jak nerovnému odměňování předcházet či se mu postavit. Řada příčin, které vedou k tomu, že v České republice ženy vydělávají v průměru o 22 % méně než muži, se musí odstraňovat změnou systému, a leží tedy v rukou státní správy, politiků a političek. I přesto ale existují kroky, které můžeme za spravedlivé ohodnocení naší práce ať už té placené, či neplacené v podobě péče o děti a domácnost učinit sami. Souhrn alespoň některých z nich nabízíme pro inspiraci jako součást této publikace.

Doufáme, že příběhy žen se stanou nejen inspirací pro změnu v životě dalších lidí, ale také pomohou nastavit zrcadlo a osvětlit hlubší souvislosti nerovnosti žen a mužů těm, kteří se na tvorbě pravidel odměňování v soukromé i veřejné sféře podílejí.

EVA

Celý život jsem řešila tak, aby nestál skoro nic.

Eva je Romka. A ve svých 38 letech je také sociální pracovnící, matkou, manželkou, babičkou, studentkou doktorského studia a jednou z ne mnoha romských žen, která si založila živnost. Během své životní cesty si prošla řadou situací, v nichž jako žena a Romka čelila pocitu diskriminace či jako pracující matka pocitu viny z nedostatečné péče o svého syna. Eva žije v Ostravě, kde jsem ji před lety potkala. Její syn byl ve třetí třídě a chodil na doučování, aby zvládl přechod ze slovenské školy na českou. Tehdy Eva krátce pracovala jako kurátorka. Viděla jsem ji, jak pracuje, odbíhá do školy pro syna, přivádí ho do práce, kde zase pracuje. A pak ji propustili. Začala jsem ji vídat více v terénu, kde působila jako sociální pracovníce pro rodiny ohrožené sociálním vyloučením.

O jedenáct let později se mnou podělila o svůj příběh.

Na všechno jsem si teď vzpomněla. Uběhlo 11 let, tolikrát jsem ten příběh už vyprávěla. Nevím, proč teď pláču. Vzpomněla jsem si na tu svou paní domáci. Tenkrát mě zachránila. Chápeš? Uvědomila jsem si, že nebyt jí, nezvládla bych to – najít si bydlení, přestěhovat se se synem sama ze Slovenska, bez koruny. Nebyt jí, nemohla bych v Ostravě začít s prací. Nemohla bych začít znovu.

Eva pochází z romské rodiny a vyrůstala v malé slovenské vesničce blízko Trnavy. Značnou část svého života byla velmi izolovaná. Ve vesnici strávila celé dětství i dospívání. A i když na střední školu chodila do sousedního města, neznala jinou cestu než tu mezi svým domovem a školou.

Byl to takový můj velký svět. Vždy jsem chodila ze školy domů. Nikdy jsem nikam nechodila, protože jsme neměli dost peněz. Byla jsem vůbec ráda, že mám na cestu a na svačinu.

Její život se začal měnit ve chvíli, kdy se rozhodla jít znovu studovat. V té době měla 24 let, byla vdaná a starala se o svého tříletého syna.

Začala jsem studovat vysokou školu a tehdy se mi hodně změnil život. Začala jsem dělat

věci, které mě skutečně zajímaly. Studovala jsem sociální práci a tenkrát mě to hodně osobně zasáhlo. Jsem Romka a vlastně teprve až na vysoké jsem se začala dozvídat věci o životě Romů, které jsem neznala. Vyrůstala jsem v romské rodině, ale různé problémy Romů třeba na východním Slovensku nebo historii Romů jsem neznala. Začala jsem díky tomu více přemýšlet i o mém vlastním životě.

Svůj vztah ke studiu brala čistě profesionálně. Vzdělání pro Evu znamenalo cestu, jak zlepšit svůj život, získat dobrou práci, uživit sebe i rodinu.

Nebrala jsem to jako moji spolužáci, kteří si život na výšce chtěli užít. Chtěla jsem něčeho dosáhnout, mít vzdělání, mít dobrou práci, nějak se uživit. Na studium jsem neměla moc peněz, takže jsem nikam

nechodila. Vždy domů, rychle pospíchat za synem, vyzvednout ho ze školky. Všechno bylo takové pracovní.

Další změny zasáhly život Evy i jejího syna, když se se svým tehdejším manželem rozvedli. Jeho rodina nebyla nakloněná studiu a do toho začaly vstupovat i další problémy.

Starostmi jsme se od sebe vzdálili a časem jsem vlastně na všechno zůstala sama. Studovala jsem, starala se o syna a vydělávala peníze. Nebylo to jednoduché, ale studium mě naplňovalo. Cítila jsem, že můžu něčím přispět. Ve vesnici jsem začala pomáhat s dětmi. A tam jsem poprvé pocítila svou roli sociální pracovníce. Věděla jsem, že to chci dělat. I když jsem měla na škole finanční potíže a nebyla jsem úplně studijní typ, měla jsem velkou touhu školu dodě-

lat. Zuby nehty jsem to zvládla. (smích) A taky jsem tehdy brala všechnu práci. Přes agenturu jsem pracovala asi v každé firmě ve městě. Byla jsem šťastná, že nějaká práce je. Nepřemýšlela jsem nad tím, jak je to placené, ale hlavně že je to placené. Bylo mi jedno, co budu dělat, jestli v mrazáku nebo v pekárně, u pásu nebo v řeznictví. Cokoliv. Všechno jsem vyzkoušela.

Po státnicích se Eva chtěla udržet v oboru. Čekal ji velký životní krok.

Po státnicích jsem byla měsíc doma, což jsem si nemohla dovolit. Být na úřadu práce? To nepřipadalo v úvahu. Tolik jsem nedřela, abych nakonec byla bez práce. Nepřežila bych to. Hodně jsem usilovala o práci na východním Slovensku. Každý den jsem sledovala nabídky zaměstnání. Měsíc jsem hledala marně. Pak mi moje kamarádka, která pracovala v ostravské neziskové organizaci, řekla, že odchází, a ať se hlásím na její pozici. „V Ostravě je málo romských vysokoškoláků, tam tě prostě vezmou!“ Nebylo to víc

jak tři dny, co jsem přemýšlela o svém velkém životním kroku. Bála jsem se ale o syna. Nevěděla jsem, jestli to sama zvládnu – teď mi pomáhá rodina, co ale bude tam? Byla to hrozná nejistota. Neměla jsem peníze. A přestěhuj se s děckem někam, když počítáš každou korunu. Byl to hrozně náročný týden plný rozhodování. Doma jsem to radši neřekla. Řešila jsem to jen v sobě. Vím, že by řekli NE. Každý den jsem sledovala nabídky práce na Slovensku a čtvrtý den si řekla: „Jdu do Ostravy!“

Eva práci v Ostravě získala a s příslibem 11 tisíc čistého začala zařizovat bydlení a život pro sebe a svého syna v novém městě.

Šla jsem za paní, u které bydlela dříve moje kamarádka, ale ta tam nechtěla žádné děti. A tak jsem ji prosila: „Potřebuju se usadit aspoň na tři měsíce, než si najdu něco jiného. Nemůžu si vzít sama pronájem. Nezaplatím to. Nikoho v Ostravě nemám. Jsme tady jen já a můj syn.“ Platilo se u ní 3 500 Kč za pokoj. Byla to taková levná alternativa. A ta paní? Byla nakonec úžasná. Šla jsem za ní s malou dušičkou. A ona mi řekla: „Co mám s vámi dělat?“ V ten den jsem byla tak šťastná. Neměla jsem tehdy opravdu nic. Možná nějaké peníze z brigády. Ale to bylo málo na to, abych se přestěhovala, vzala děcko, koupila jízdenky, měla aspoň na jeden měsíc na jídlo a vydržela, než přijde nová výplata.

Eva promýšlela každý svůj krok. Plánování se stalo základem jejího fungování v novém prostředí.

Všechno jsem měla promyšlené. Vyřídím dokumenty, odhlásím se na Slovensku, řeknu ve škole, že se stěhujeme a že syn bude chodit na jinou školu. Pak jsem všechno zařídila v Česku. Chodila jsem měsíc do práce a všechno připravovala. Syn čekal mezitím na Slovensku. Bylo to v srpnu ještě před začátkem školy. Lidé si myslí, že jsem spontánní, ale já všechno pečlivě promýšlím. Vždy se musím na

všechno připravit. V Ostravě jsem nic a nikoho neznala. A vlastně jsem se i bála. Bylo to pro mě velkoměsto. Uvědomuji si, že jsem byla v té době hrozně omezená. Všechno jsem proto musela mít naplánované. Vždycky jsem zašla do internetové kavárny a všechny cesty, adresy, spoje jsem si pečlivě zapisovala. A tak to mám do teď.

Eva se díky své disciplíně, seberozvoji a pevné vizi toho, co chce v životě dělat, udržela v oboru sociální práce. Znovu se vdala a vybudovala v Ostravě domov pro svého syna a postupně i pro další členy a členky své rodiny. Byla to však cesta, která vyžadovala sebezapření a hledání hodnoty vlastní práce.

Pohybovala jsem se stále v mzdové rovině 11 až 15 tisíc. Člověk má 11 let praxe, má vysokoškolské vzdělání, má dobré výsledky v oboru, a finančně vůbec nepostupuje. Neziskové organizace i stát by měly myslet na to, že je potřeba tento typ práce ohodnotit. Není to charita. Každý musí zaplatit nájem, každý musí z něčeho celý měsíc žít. A dá se říct, že já jsem těch devět nebo deset let dělala pro tuto společnost charitu. A jen proto, že mě sociální práce baví, naplňuje a dělám ji ráda, tak jsem se udržela v oboru i navzdory tomu, že jsem byla finančně málo ohodnocená. Všechny těžkosti, kterými jsem prošla, mě posílily. Dá se říct, že jsem šťastný člověk. Po celou dobu jsem si udržela

klienty a klientky a stále jsem pracovala s komunitou. Bohužel jsem ale začala narážet na to, že moje práce není dostatečně zaplacená. Ani dnes, po všech těch letech, není moje finanční situace nejlepší. Ale to souvisí s tím, že práce v sociální oblasti není obecně dobře ohodnocená. Vezměte si práci lékařů, která je velmi ceněná. Ano, pracují s lidmi, operují, léčí. Nicméně já si myslím, že sociální pracovníci a pracovníce mají podobnou pozici, také v podstatě léčí lidi, jen po sociální a duchovní stránce. To se ale nepovažuje ve společnosti za důležité. Myslím si, že je to chyba.

Spolu s tématem hodnoty vlastní práce v oblasti sociální práce Eva začala řešit také překážky, které souvisely s její etnicitou.

Nenarážela jsem až tolik na nerovnost, která by souvisela s rozdílným ohodnocením žen a mužů. V této rovině jsem si nerovnost nezažila. Narazila jsem na ni ale v rovině etnické. Měla jsem například nejvyšší vzdělání v týmu a časem i nejvíce zkušeností v dané oblasti, ale protože jsem Romka, nebyla jsem finančně ohodnocena za svoji práci tak jako neromští pracovníci. Osobně jsem to tak cítila. V jeden moment jsem si říkala, že už bych mohla být vedoucí pracovníce. Nikam se to ale neposouvalo. Ani v žebříčku pozic, ani v oblasti vyššího ohodnocení.

Eva si pocit diskriminace na základě toho, že je Romka prožila opakovaně. V jedné z organizací si po čase uvědomila, že je jí dovoleno pracovat pouze s romskými rodinami. Když se ovšem počet romských klientských rodin snížil, vedlo to k tomu, že musela práci opustit úplně.

V jiné organizaci, která nebyla romská, jsem pracovala na částečný úvazek. Organizace poskytovala služby neromským, ale i romským klientům. A mě si speciálně najali na práci s romskými rodinami. Časem mi kolegyně říkaly, že mají hodně práce a že budou muset předat některé neromské rodiny někomu dalšímu, protože už to nezvládají. Nabídla jsem se. Pomohlo by mi to i finančně a pár rodin navíc bych ještě zvládla. Řekli mi, že s nimi nemůžu pracovat, protože nemám řidičák a vlakem bych to měla na dojíždění daleko. Narovinu jsem řekla, že cestovat vlakem mi nevadí, že mi to za to stojí. Potom se začaly dít v organizaci různé změny a ve finále mi řekli, že už mě nepotřebují ani na částečný úvazek. Ocitla jsem se v podivné situaci. S neromskými rodinami prý nemůžu pracovat, protože nemám řidičák. Tím pádem si nemám jak navýšit úvazek. Nicméně na částečný úvazek mě už nepotřebují. Nastalo mezi námi hodně nedorozumění a já jsem začala cítit, že nechtějí, abych do těch neromských rodin chodila. Aby Romka vyprávěla o výchově českých dětí. Na rovinu mi to neřekli, ale cítila jsem takové

nesmyslné tlaky a výmluvy. Za měsíc mi řekli, že končím.

Mrzelo mě hodně, že jsem neztratila jen práci, ale i rodiny, které se začaly někam posouvat. Kdyby mi raději řekli na rovinu, jaký mají problém, „nemůžeš pracovat s českými rodinami, protože se bojíme, jak by lidé reagovali,“ tak to nějak vyřešíme. Kdyby to řekli nahlas, tak se neurazím. Ale to, že jsem to cítila, mi přišlo těžké.

Eva vystudovala sociální práci na vysoké škole, měla stejný titul jako všichni ostatní, i přesto narážela na to, že je odbornicí jen na romské záležitosti.

Životopis se mi začal formovat tak, že v něm byly zkušenosti jen z romských organizací. Vypadalo to, že jsem odbornice na Romy. Hlásila jsem se i do neromských organizací, ale někteří se mi ani neozvali. Nevím, jak to vnímali. Nemůžu k tomu říct vůbec nic, protože mě na pohovory ani nepozvali. Co můžu říct, že mě nechtěli, protože mám celý životopis o Romech? Nevím. Nedá se to posoudit. Ale když mi někdo říká, že jsem odbornice na Romy, tak to nepřijímám. To by pak neromští sociální pracovníci byli specialisté na Čechy nebo bílé? Není to divné? (smích) Stejně tak nepřijímám, když mě někdo označí za romskou aktivistku. Nemám nic proti aktivismu, to vůbec ne. Jen všechno, co dělám, beru jako svou práci. Nejsem mimořádně aktivní. Jsem sociální pracovníce a za tím si stojím.

A to, že v práci přemýšlím i za okraj toho, co mám v náplni, mi přijde jako součást profese, součást mého rozvoje. Beru to tak, že jsem sociální pracovnící v práci, na veřejnosti, zkrátka všude.

Eva si časem začala uvědomovat, že se situace stále opakují, že necítí ohodnocení ve své práci. Že naráží na jakési neviditelné bariéry, o kterých sice nikdo nemluví, ale které ji profesně uzamykají v bublině definované její etnicitou. A tak se rozhodla pro další velký krok.

Časem jsem dospěla k tomu, že si ohodnocení své práce musím stanovit sama. Rozjela jsem vlastní aktivity, abych uživila rodinu. Musím mít tři zaměstnání, což už je pro mé tělo i psychiku chvílemi neúnosné. A taky člověk, aby prodal to, co umí, musí na sobě pořád pracovat, musí si hledat zakázky. Všechno začalo tak, že jsem přemýšlela o tom, co vlastně umím a jak se můžu uplatnit na trhu práce. V organizacích si toho, co umím, nikdo nevíšal a neuměl to ohodnotit. Pořád jsem tím trpěla. A taky jsem musela žít v dlužích. Zaměstnavateli to bylo jedno, řekl, my máme tolik peněz na tuto práci, buď to chceš, nebo ne. Nevšíkali si toho, že je tu člověk, který to umí dělat, baví ho práce, může oboru něco přinést, má dobré výsledky. V tu chvíli jsem si musela říct já sama, že mám hodnotu. I když chci zůstat v sociálním oboru, chci být spravedlivě

ohodnocená. Díky své praxi jsem nasbírala hodně různých kontaktů. Vytvořila jsem síť lidí a organizací, kteří mají o mou práci zájem. I když ne na stálo. Založila jsem si živnost a dělám pro ně kurzy a školení. Tito lidé si cení mých zkušeností. A já mohu svou odbornost a zkušenosti prodávat. A když budu dál pracovat v tomto tempu, tak za tři roky se tímto způsobem můžu uživit. V podstatě jsem musela otočit perspektivu a vymyslet to tak, abych měla z čeho žít. Teď, když dělám na sebe a jsem lépe ohodnocená, dělám i více kvalitní práce. Nestresuju se, jsem v pohodě s lidmi a více se jim můžu věnovat.

Zaměstnanecký systém, ve kterém Eva fungovala dříve, měl dopad také na její rodinný život.

Byla jsem hodně nemocná. Musela jsem kompenzovat nedostatky financí v rodině tím, že jsem se snažila zajišťovat pohodu v domě. K tomu člověk občas potřebuje peníze. Aby mohl vzít rodinu někam ven. Na dovolenou nejezdíme doteď, ale jít aspoň na pizzu s rodinou, to je důležité. Tím, že jsme strádali finančně, přestože jsem pořád pracovala, jsem se dostala do psychického tlaku. Všechno jsem se ale snažila držet. Jenže jak to má člověk zvládnout? Práce tě vyčerpá, ale nemáš ji

ohodnocenou. Doma pak musíš kompenzovat finanční nedostatky větší osobní kvalitou. Nemůžeš si dovolit kvalitní potraviny. Kolikrát jsem například při kontejneru našla boty a byla jsem ráda. S vysokoškolským titulem jsem si z kontejneru odnášela boty. (smích) A pak člověk přemýšlí: „Je toto spokojený život? Plnohodnotný?“ Teď se to nedá srovnat. Jsem skromný člověk. Mám finance na zaplacení základních životních potřeb, platím dluhy, abych z nich konečně byla venku. A mám za svou práci ohodnocení, které si můžu užít i s rodinou. Předtím nebylo za co si užívat, když tři čtvrtiny platu šly na nájem.

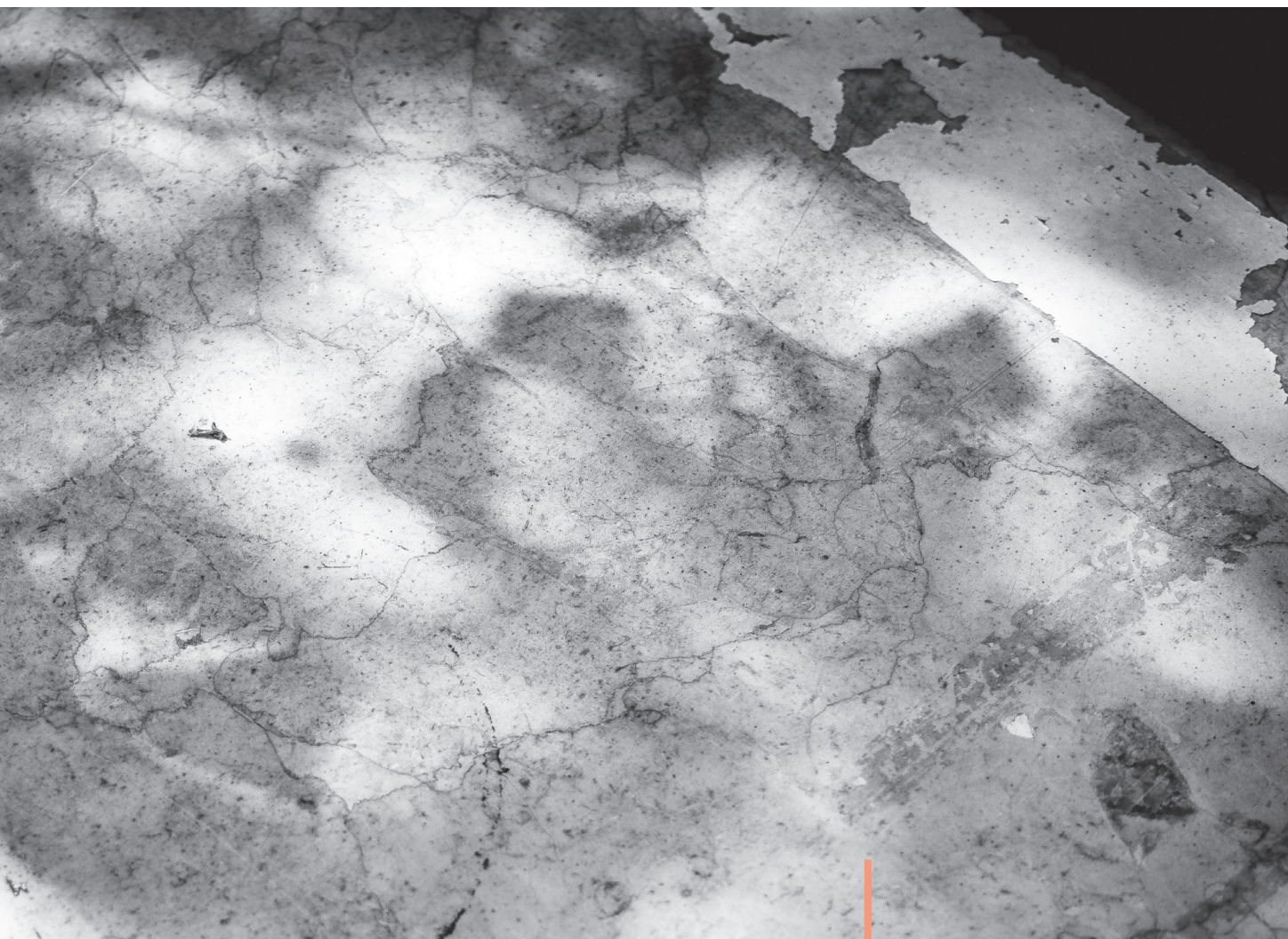
Pracovní podmínky ovlivňovaly také složité rodinné situace. Nejvíce zasáhly do kvality péče o syna. Dodnes tyto situace vzbuzují v Evě pocit úzkosti.

Ve čtvrté třídě syna nevzali do družiny. Měla jsem hrozný problém. Nemohla jsem odcházet z práce, vyzvednout ho ze školy a odvést domů. Bylo to hrozně náročné. Bála jsem se o něj. Manžel měl naštěstí možnost z práce na chvíli odejít. Odvedl syna domů a vrátil se do práce. Syn pak byl tři hodiny sám doma. Neměli jsme nikoho, kdo by ho hlídal nebo s ním šel ven.

A neměli jsme ani peníze na hlídání. A v tomto ohledu cítím obrovskou nespravedlnost. Musím být v práci, ale nevydělám si tolik, abych mohla zaplatit hlídání, abych byla v psychickém klidu, že je dítě v pohodě. Dodnes mi to vyčítá, že jsme ho nechávali hodiny samotného. Co jsem měla dělat? Byla jsem ráda, že je v bezpečí, ale jeho vývoj nebyl vůbec v pořádku. Dva roky jsme ho museli tímto způsobem vodit ze školy. Kvůli tomu jsme se museli stěhovat blíž ke škole a mít dražší bydlení, aby syn ze školy domů došel sám. Samotného přes celé město bych ho nepustila.

Hodnota práce a systém, který Eva pro sebe vytvořila, je tak důležitý i proto, že jí umožňuje kombinovat práci a péči o rodinu.

Pracuji hodně doma. Ráno vstávám před šestou, jdu cvičit a mám dvě hodiny sama pro sebe. To jsou jediné dvě hodiny v mém životě, které mám pro sebe. Když cvičení vynechám, tak je celý den špatný a nejsem vůbec laskavá. (smích) Když mám své dvě hodiny ráno, můžu makat až do dvanácti do noci, můžu pracovat s kýmkoliv, kdekoliv. A co je důležité, že mám svůj

režim, který mi umožňuje být i s rodinou. Neutíkám na celý den a nevracím se večer úplně zničená. Jsou chvíle, kdy jsem přes den s rodinou. Třeba jen to, že umyji v pauze nádobí. I když jsem mentálně někde jinde, vnímají, že existuju jako žena i matka. Předtím jsem deset, dvanáct hodin nebyla doma. Když jsem přišla, někdy i dvě hodiny jsem nemohla mluvit. Když člověk celý den mluví s lidmi, už toho má dost. A když na vás po tom všem vyhrlí všechny svoje starosti ještě rodina, to už je člověk úplně na dně.

Dopijíme poslední zbytky vystydlé kávy, a jak už jsem pochopila z celého Evi-na vyprávění, bude i jeho závěr směřovat do budoucnosti. Eva má totiž opravdu silnou vizi, díky které se nevzdala a která ji posouvá krok za krokem k jejím ideálům.

Chtěla bych mít organizaci, ve které by se lidé mohli rozvíjet podle toho, co umí dělat a co je baví. Spolupracovala bych s Romy i neromy. S kýmkoliv. Zkrátka by to bylo místo, kde by se mohli lidé realizo-

vat. Hodně trpíme tím, že se nerozvíjíme lidsky. Spousta lidí řeší jenom existenční věci, ale neřeší už nadstavbu svého života. A já bych jim přála, aby to mohli zažívat.

Zaměstnanost romských žen je zásadním faktorem v dosahování jejich ekonomické nezávislosti. Vytváří také pevný a udržitelný základ pro snižování *rizika ohrožení chudobou*, nerovností mezi ženami a muži a domácího násilí. Romské ženy nicméně na trhu práce narážejí na vícečetné bariéry spojené s prostým faktem toho, že jsou ženy a Romky. Dopředu zaměstnavatelé považují za primární roli romských žen péči o děti a domácnost. Samy ženy narážejí na problém nízké kvalifikace, která ve spojení s omezenými možnostmi pro zajištění hlídání dětí mimo domácnost neumožňuje kombinovat práci a péči. A vneposlední řadě do jejich přístupu na trh práce vstupuje měřítko etnicity. Tedy fakt, že se jedná o romské ženy, které v mnoha případech nejsou posuzovány jako individua, ale prostřednictvím subjektivních a často stereotypních hodnocení, které má společnost o celém romském etniku.

Navzdory tomu se však v České republice romské ženy zapojují do různých forem placené práce více než muži. 36 % romských žen oproti 33 % romských mužů uvádí, že mají alespoň nějaký druh placené práce jako svou hlavní činnost. Se snahou o získání placené práce se však pojí i konkrétní diskriminační zkušenosti. V České republice se při snaze najít zaměstnání cítilo diskriminováno 35 % romských žen, přičemž jde o nejvyšší údaj z jedenácti členských zemí Evropské unie, ve kterých v roce 2011 probíhalo výzkumné šetření Agentury Evropské unie pro základní práva. Romské ženy také čelí vyššímu riziku ohrožení chudobou v důchodovém věku. Pouze 9 % z celkového počtu romských žen, oproti 27 % z celkového počtu neromských žen, pobírá starobní důchod. A právě tento etnický rozdíl mezi romskými a neromskými ženami odkrývá spletitou oblast nejrůznějších bariér na trhu práce včetně faktu, že romské ženy jsou častěji ze systémových důvodů vytlačovány do sféry neoficiálního pracovního trhu a nedosahují tak na možnost pobírat starobní důchod.

(FRA, European Union Agency for Fundamental Rights, 2014)

Příběh Evy, zejména její uplatnění v oblasti sociální práce, otevírá kromě bariér na trhu práce z důvodu etnicity také problém vyloučení žen do určitých sektorů pracovního trhu, tzv. *horizontální genderovou segregaci*. Sociální práce je vedle školství či zdravotnictví jednou z oblastí pracovního trhu, která je značně feminizována. Přičemž obecně ženy početně dominují v profesích a oborech s nízkými mzdami. Vyčlenění žen do určitých sektorů pracovního trhu tak jde ruku v ruce s podhodnocením ženské práce. Tento jev dokazují změny v některých odvětvích, jakmile zde převážil počet žen, snížila se prestiž zaměstnání v tomto odvětví. Na vině jsou zpravidla tradiční stereotypy spojované s ženskou prací. Snížení prestiže bylo doprovázeno i snížením mezd a také šancemi na kariérní postup. Příkladem je obor biologie či designu, kde se s vyšším počtem žen v oboru snížily mzdy v jednom případě o 18 a v druhém až o 34 %.

(MILLER, *As Women Take Over a Male-Dominated Field, the Pay Drops*, 2018)

Podhodnocení ženské práce vychází z různých mechanismů, mezi které patří i to, že feminizovaná zaměstnání jsou často považována za „poslání“ a mají také blízko ke společensky očekávané pečující roli ženy. I pro Evu je její práce jedním z důležitých zdrojů sebeuspokojení. A právě tento aspekt často vede ke společenskému ospravedlnění toho, že tento druh práce není dostatečně finančně odměňován. K tomu se přidává stereotypní společenské vnímání, v němž jsou dovednosti potřebné k výkonu práce, která souvisí s péčí, považovány za přirozeně dané ženám, a tudíž k jejich získání nemusely ženy vyvinout zásadní úsilí.

Téměř 60 % české veřejnosti dotázané v rámci výzkumu veřejného mínění o nerovném odměňování v roce 2017 uvedlo, že důvodem rozdílu v odměňování žen a mužů je výchova a vzdělání, které ženy směřují do specifických oborů. A téměř 82 % dotázaných si uvědomuje, že ženy jsou zaměstnány v oborech, které jsou špatně finančně ohodnoceny, ve srovnání s obory, kde obvykle působí muži. Navzdory tomu horizontální segregace žen na pracovním trhu a podhodnocení práce ve feminizovaných oborech přetrvává. V České republice pracuje 65 % žen v zaměstnání, kde převažují ženy, je zde tedy zaměstnáno více jak 60 % žen. Pouze 19,5 % žen je v zaměstnání, kde mají muži a ženy zhruba vyrovnané zastoupení. A jen 15,5 % žen pracuje v zaměstnání, kde převažují muži, je zde tedy zaměstnáno více jak 60 % mužů.

(VOHLÍDALOVÁ, Genderové rozdíly v odměňování očima veřejnosti v České republice, 2017; KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

The background is a dark, textured surface, possibly a wall or ceiling, with several bright, geometric light patterns. These patterns are triangular and pentagonal in shape, suggesting light streaming through architectural openings. The overall mood is dramatic and modern.

LENKA

Vyděláváte si práci,
jste soběstačná,
najednou máte dítě
a propadáte se na
sociální dno.

Když jsem s Lenkou mluvila poprvé, řekla mi, že svůj život dělí na dvě části: život před a po narození své dcery. Zajímalo mě, co všechno se v jejím životě změnilo. Dceři už je dnes šest let a Lenka je samoživitelkou. I když jí dcera dělá radost, považuje výchovu dítěte za velmi psychicky, společensky i ekonomicky náročnou činnost. Před narozením dcery věnovala hodně úsilí a energie práci, a to často na vedoucích pozicích. I proto zažívala naprosto jiný životní standard, než na jaký dosahuje teď.

Dokud jsem neporodila, tak jsem žila poměrně aktivní, ale duševně klidný život. Hodně jsem cestovala a sportovala. Byla jsem instruktorkou spinningu, jezdila na kole, hrála tenis a v zimě lyžovala. Navíc jsem byla, jak říkají mí přátelé, „věčná studentka“ a moc ráda jsem také pracovala. Nevadilo mi sedět v práci třeba do tří do rána. Když pršelo, šla jsme do kanceláře klidně i o víkendu. Práce mě těšila. Nejsmeworkoholik, ale těšila mě.

Lenka byla vzorné, ale divoké dítě. I když má dobrý vztah s rodiči, z domova odešla poměrně brzy, ve věku 17 let. Dodělala si střední školu, zvládla dvě vysoké školy a věnovala se práci, která ji velmi bavila.

Po revoluci jsem pracovala v kasině, poté na pozici vedoucí moravské pobočky pro jednu švýcarskou firmu. Lítala jsem do Curychu, trávila spoustu času na D1 mezi Brnem a Prahou a byla v podstatě pořád na cestách. Poté jsem se stala hlavní asistentkou majitele holdingu ovládajícího spoustu různorodých firem - průřez snad úplně všech oblastí podnikání. Byla to zajímavá zkušenost a skvělá práce! Stalo se například, že když jsem přijela ve tři ráno z dovolené, v pět už na nás čekalo připravené malé letadlo s tím, že musíme na pracovní cestu. Takže blázinec a stále akce! Měla jsem v autě pro všechny případy bílý plášť, protože jsem nikdy předem nevěděla, jestli skončím na jednání, v restauraci,

v obchodě, ve výrobním závodě nebo v laboratoři. Bylo to akční, náročné a stresující, ale mě to tenkrát moc bavilo.

V roce 2002 se Lenka rozhodla koupit si byt na hypotéku. Byl to pro ni veliký a obávaný krok. Nakonec ji tento krok přivedl i k dobře ohodnocené vedoucí pozici v nadnárodní společnosti – musela si totiž říct o více peněz, aby byla schopna hypotéku splácet.

mzdy s tím, že se k ní mám vyjádřit. Řekla jsem jim tenkrát: „Promiňte, ale za těchto okolností nemohu s politováním vámi nabízenou pozici přijmout!“ Když jsem jim vysvětlila, že nejenže to není plat hodný této pozice, ale že žiju sama a musím platit hypotéku, vůbec se mnou nediskutovali a mnou navrženou částku okamžitě akceptovali. Jenomže takovou „drzost“ si dovolíte opravdu, až když nad sebou máte Damoklový meč. Jinak člověk ze strachu stále platově uhýbá směrem dolů.

V České republice pobírají nejvyšší průměrnou měsíční mzdu muži v řídicích pozicích. Ženy v řídicích pozicích je následují, jejich průměrná mzda je ale významně nižší, a to o celých 17 896 Kč. Míra nerovného odměňování mužů a žen v těchto pozicích dosahuje až 27 %, což je ještě o 5 % více, než je celorepublikový průměr (22 %).

(KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

Když jsem podepisovala hypoteční smlouvu, tak jsem u toho plakala. Bála jsem se udělat takový krok sama. Dnes musím říct, že mi to pomohlo jak v kariéře, tak i ve finančním ohodnocení. Nejde totiž přijmout práci za plat, kterým nejste schopni pokrýt své závazky. Tak tomu bylo i v případě, kdy jsem prošla sítí konkurzních pohovorů na pozici v top managementu nadnárodního řetězce provozujícího obchodní domy. Až v závěru všech pohovorů mi oznámili výši předpokládané

I když se zaměstnavatelé na pohovoru nesmí ptát na osobní otázky týkající se rodinného života, málokdo to respektoval. Otázce, jestli plánuje mít děti, se Lenka na pohovorech nevyhnula.

Mám pocit, že jsem nezažila jediný pracovní pohovor, který by se obešel bez dotazu na mé záze-
mí a děti. Setkávám se s těmito dotazy snad už od pětadvaceti let. A protože mi pokaždé řekli: „No jo, ale vy ještě nemáte děti,

takže budete chtít dřív nebo později na mateřskou.“ Začala jsem lhát, že děti mít nemůžu. Bála jsem se, aby mě za to vyšší moc nepotrestala, ale jinak to nešlo. A já díky této lži měla jistotu, že mě vezmou. Když jsem hledala práci v současnosti po mateřské, tak jsem začala čelit dotazům na hlídání, babičky, zázemí a co budu dělat, až bude dítě nemocné. A tak jsem raději celý životopis upravila a dceru i s mateřskou jsem z něj s lítostí vymazala.

Na české poměry Lenka vydělávala nadprůměrně. I přesto často zažívala nerovné odměňování ve srovnání se svými mužskými kolegy. V jednom případě měla plat dokonce o dvě třetiny nižší.

Když jsem pracovala v top managementu zmiňovaného obchodního domu, měla jsem díky své pozici přístup k vytváření mezd a odměňování všech zaměstnanců a zaměstnankyň.

Věděla jsem, jaký je nepoměr v odměňování mezi ženami a muži napříč celým domem. Stejně tak vím, za kolik pracoval můj kolega i můj ještě zaškolující se nástupce na stejné pozici!

Stejně nerovný systém odměňování byl i v mém následujícím zaměstnání, kde jsem pracovala na pozici ředitelky. Společnost, která se zabývala prodejem stavebních materiálů z Kanady a USA, vznikla už po revoluci. Za tu dobu se na místě ředitelů vystřídali tři muži. Byla jsem na tuto pozici přijata s tím, abych ověřila stav firmy a zpracovala analýzy, které umožní vytvořit novou firemní a business strategii. Na základě negativních výstupů z těchto analýz jsem však bohužel dospěla k závěru, že bude lepší činnost společnosti ukončit. Tomuto kroku však předcházela velmi tvrdá a intenzivní práce. Změna nejruznějších dodavatelů, účetní firmy, daňového poradce, IT služeb, nastavení nové marketingové strategie, zkrátka veškerých procesů, které by firmě mohly pomoci. Za tuto práci jsem pobírala třetinový plat ve srovnání s předchozími řediteli. Víím to, protože jsem měla přístup do účetnictví. V porovnání s mojí mzdou, která bez odměn činila 40 tisíc, měli oni okolo 100 tisíc, 120 tisíc prokazatelně i s odměnami. Mám za to, že přestože mzda 40 tisíc zní na tu dobu dobře, tak 100 tisíc zní lépe, nebo ne?

K nerovnému odměňování se přidávala i stigmatizace a stereotypizace žen.

Podle zákoníku práce se při pracovním pohovoru smí zaměstnavatelé ptát pouze na to, co bezprostředně souvisí s uzavřením pracovní smlouvy, vzděláním a prací samotnou. Přesto se s dotazy na soukromý a rodinný život a jeho uspořádání při přijímacích pohovorech do zaměstnání setkalo 58 % žen a 24,6 % mužů. S takovými dotazy mají nejčastěji zkušenosti ženy ve věku 30 až 44 let (71,2 %), muži pak ve věku 45 až 59 let (32 %). Vysoká míra dotazů na rodinný život během přijímacích pohovorů u žen ve věku 30 až 44 let odráží stereotypní předpoklad o ženách jako pečovatelkách. Právě tento věk je u žen spojován s mateřstvím a odchodem na rodičovskou.

(VOHLÍDALOVÁ, *Genderové rozdíly v odměňování očima veřejnosti v České republice, 2017*)

Míra nerovného odměňování mezi muži a ženami je ovlivněna také tím, jakou hodnotu přikládá společnost transparentnosti v odměňování. To, zda je normální hovořit o mzdách a sdělovat si výši výdělku, se promítá do možností nerovné odměňování odstraňovat. Z důvodu nízké transparentnosti a toho, že hovořit o mzdách je v naší společnosti tabu, se ženy často ani nemají šanci dozvědět, že jsou za stejnou práci odměňovány méně než jejich mužští kolegové. To snižuje možnosti se proti nerovnostem v odměňování bránit. Současně je vyšší odměňování mužů ovlivněno stereotypem o jejich primární roli živitele rodiny. Pro zaměstnavatele je pak více logické dát muži na pozici ředitele vyšší odměnu než u ženy, která je z jejich strany vnímána jako sekundární živitelka.

(KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

Lenka se potýkala s nedostatečným respektem vůči ženám jako kolegyním a osobám. O to horší byly situace, ve kterých se takto choval její šéf.

V době, kdy jsem pracovala ve vedení obchodního domu čítajícího okolo 140 zaměstnanců a zaměstnankyň, si mě zavolaly prodavačky: „My nevíme, jak to řešit, on nás šéf nechce pustit na toaletu.“ Neudržela jsem se a doslova na něj „vlítla“ s tím, že neví, co to je, když jsou ženy v přechodu! Křičela jsem něco jako: „Ty nemáš maminku? Copak nevíš, že je těm ženským okolo padesáti? Řekneš jim, že můžou jít na toaletu až po třech hodinách? A ještě jim zakážeš pít? Jen hloupý člověk by se zlobil na prodavačku, když vidí, že se napije! Jak si můžeš dovolit se k nim takhle chovat? Máš jim

vykat a chovat se k nim slušně a být rád, že tam za těch pár korun jsou!“

Byl to člověk, který si neustále stěžoval na všechny prodavačky, jaké jsou to slepice. Buď proto, že si občas popovídaly, když v obchodě ještě nikdo nebyl, anebo proto, že nestály v pozoru, když šel zrovna kolem. To, že jsou druhý den s dvanáctihodinovou službou na nohách a že většina z nich má křečové žíly nebo nevolnosti z přechodu, ho nikdy nezajímalo! Samozřejmě, protože takovou práci nikdy nezkusil a nemusel ji dělat!

Nesnáším takové chlapy. Dělalí si to sami svým machistickým přístupem. Myslí si totiž, že když jsou jednou šéfem, jsou nejlepší a všichni je musí poslouchat! Až velmi pozdě jim dochází, že nejdůležitější hod-

notou v práci není „muset být nejlepší a nejpřísnější, mít neustálý tah na branku“! Často svou předstíranou nepostradatelností akorát tak promarní výchovu svých dětí.

Vždycky jsem se snažila, aby byl na pracovišti klid, pohoda a občas i nějaká legrace. Ráda jsem stmelovala kolektiv třeba tím, že jsme chodili po výplatách společně na pivo. Mám pocit, že chlapi to tak nemají: „Já jsem šéf a mně musí všichni vykat.“ Těžko jim vysvětlíte, že chtějí-li, aby to ve firmě fungovalo, úsměv a pochvala nic nestojí, stejně tak říct něco slušně!

Mám muže ráda, ale v práci si většiny z nich nevážím. Jednou se mě kdosi ptal, jestli jsem kariéristka, a já na to odpověděla: „Ne, ale nemám ráda špatné vedení!“ Když jsem měla spravedlivého a chytrého šéfa, což se stalo, byla jsem spokojená a tykání mi, z úcty k němu, nějak nešlo přes ústa.

Lenka má pocit, že muži, se kterými se v práci setkala, neuměli pracovat s takovým nasazením jako ona či ženy obecně. Paradoxně právě její práce často zůstala nedoceněna.

V jedné z firem byla špatně nastavena dohoda týkající se roční odměny. Považuji se za čestného člověka, a tak jsem na tuto chybu upozornila majitele firmy při podpisu smlouvy. Odměna byla vypočítána v procentech z ročního obrátu, což je nesmysl, a ti muži přede mnou museli dobře

vědět, že obrat máte, i když firma generuje ztrátu. Což se také dělo, ale zřejmě je svědomí a to, že firma neprosperuje, příliš netrápilo! Sama jsem si tímto upozorněním podřezala větev a připravila se o roční odměnu. Ale mojí rolí bylo podnik udržet a řešit jeho problémy.

Bohužel mi dokonce i majitel často házel klacky pod nohy. Ve snaze o úsporu nákladů na

ců a zaměstnankyň a propustit ty nejméně produktivní a neloadní. Ačkoliv mi na začátku garantoval možnost toto opatření udělat, rozhodl úplně obráceně. Trval na tom, že nové, schopnější lidi přijmout nemohu a ty staré, kteří prokazatelně nepracovali, si musím v podniku ponechat. Bohužel tím utvrdil postoj některých v tom, „že nám tady nějaká ženská nebude nic diktovat.“

tech, moc nevážím. Opravdu s tím mám problém. A tak si zkrátka myslím, že jsou ženy v práci zodpovědnější, otevřenější a pracovitější.

Ve věku 37 let Lenka otěhotněla, a i když byla chvíli na pochybách, rozhodla se, že si dítě nechá. Dceru si vždy přála a je za ni moc šťastná. Už od doby svého těhotenství se však začala setkávat s tíživou realitou.

Zaměstnanci a zaměstnankyně bývají smluvně nuceni k mlčenlivosti o vlastních mzdách. A to navzdory tomu, že doložka o mlčenlivosti nemá oporu v zákoníku práce. Mnohdy také neexistují jasná formální pravidla postupu na vyšší pozice ani odměňování. Tyto skutečnosti mají také vliv na rozdíly mezd mezi muži a ženami. Výzkum veřejného mínění z roku 2017 současně ukazuje souvislost mezi transparentními pravidly odměňování a tím, zda se zaměstnanci a zaměstnankyně cítí být znevýhodňováni. 59 % dotázaných oproti 27 % se cítí být znevýhodněno, pokud na pracovišti neexistují transparentní pravidla odměňování.

(VOHLÍDALOVÁ, Genderové rozdíly v odměňování očima veřejnosti v České republice, 2017; KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

mzdy jsem po nocích mimo jiné vyplňovala štosy papírů potřebných k získání grantu na vzdělávání zaměstnanců. Když bylo vše připravené a mohlo dojít k čerpání financí, zavolal mi majitel: „Já žádný granty od EU nechci.“ Strávila jsem nad tím mnoho času, ale on měl nakonec vždycky něco proti. Stejně jako v případě, kdy jsem navrhla snížit počet zaměstnan-

Ačkoliv majitel podniku nakonec mé výstupy uznal, musela jsem si úctu neustále vybojovávat, své schopnosti dokazovat a všechno si zasloužit. O penězích ani nemluvě! A to s vědomím toho, že ti, co byli na mé pozici přede mnou, se bavili na golfu a chodili střílet. Popravdě nechápu přístup některých mužů k jejich práci. Už si jich pracovně, po mnoha zkušenos-

Od okamžiku, co se dcera narodila, jsem byla rozčarována každým dnem, všude a ve všem. Už v porodnici mě šokovalo chování sestřiček. Nechápala jsem jejich aroganci: „Jaký máte titul? Čeho jste ředitelka?“ Koho takové věci v porodnici zajímají? Dítě mi po těžkém císaři přivezly ukázat až po dvou dnech sestřičky z dětského oddělení. Ty byly hodné, zbytek se mnou zacházel příšerně.

Jednou vstoupila sestra do pokoje, kde jsem musela denně odsávat, abych se rozkojila. Začala se strašně smát. Zrovna jsem četla tlustou knihu. Měla jsem ji náhodou v batohu v momentě, kdy jsem pojala podezření, že se dcera uvnitř břicha nehýbe. Letěla jsem do nemocnice, a tím ji také zachránila. Kromě ručnicku, plavek a knihy jsem s sebou nic jiného neměla! „Do porodnice s takovou knížkou? Vy snad nemůžete být normální!“ Na kontrole, když jsem si vyhrnula noční košili, se pro změnu začala sestra smát na doktora: „No, ona se nám paní asi šla před tím opalovat, aby

se vám líbila, pane doktore.“
Nechápala jsem jejich chování,
a proč byly tak zlé a necitlivé.
Byly to jedny z nejhrošších zážit-
ků mého života!

Cizí lidé na ulicích mívají často tendenci mluvit žemám do výchovy, říkat jim, co by matky měly a neměly dělat. Lenka si jako matka připadala degradovaná na mnoha místech: v tramvaji, na pískovišti, na ulicích.

Vadí mi, když mají cizí lidé na ulici starosti za mě. Stačí, aby vám v tramvaji začalo plakat dítě, a všichni mají tendence vás vychovávat: „Nemá to dítě hlad?“ „Proč je tak pozdě venku?“ A jak na takové chování nejste připravena, tak je to opravdu něco šíleného. Dnes už to umím, ale tenkrát jsem se neuměla bránit. Bývala jsem z toho tak rozhozená, že se mi chtělo brečet. Každým krokem, kam jsem vešla, jsem si připadala totálně degradovaná. Nebyla jsem připravená na to, že jsou lidé zlí a podráždění, že vám neuhnou a nepomohou nastoupit s kočárkem do tramvaje.

Jednou, když jsme šly z nemocnice, zahlédla dcera pískoviště. Rozběhla se, vzala první kyblíček a lopatičku, na které narazila, a už si hrála. „Holčičko, ale to jsou naše hračky,“ ozvalo se. „Paní, prosím vás, nezlobte se, my jdeme z nemocnice a nic s sebou nemáme,“ omluvila jsem se. „No to mě ale nezajímá, máte mít svoje hračky! My je máme podepsané!“ Tak to už byl vrchol!

Neúplné rodiny, tj. jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem, tvoří v České republice ve většině případů matky s dětmi (téměř 90 % v roce 2017). Životní situace matek samoživitelek s sebou ve vztahu k pracovnímu trhu nese hned několik znevýhodnění. Ženy obecně čelí řadě znevýhodnění, ta se promítají do možnosti jejich přijetí, výše platu i rizika nezaměstnanosti. U sólo rodiče je tato situace násobena ještě absencí partnera, která může pro zaměstnavatele signalizovat větší pravděpodobnost absencí v důsledku např. péče o nemocné děti. Největším obtížím proto čelí samoživitelky, které se vrací do práce po rodičovské.

(APERIO, Sami na děti, sami na vše ostatní?, 2013)

Lenku také štve, jak se matky samoživitelky neprávem stávají terčem kritiky.

A nejhorší je, když člověk poslouchá toho, s prominutím, hlupáka Bělobrádka z KDU-ČSL, který tvrdí, že si za svou situaci mohou ženy samoživitelky samy. Že měly možnost si zvolit toho správného partnera. A to si dovolí říct do médií! Takže já můžu za to, že se padesátiletý frajer začal nudit a líbí se mu sekretářka? Zatímco já jsem doma těhotná! Já jsem ta, která si to špatně vybrala.

Výše rodičovského příspěvku ani zdaleka nepokryvala Lenčiny náklady na život, nemluvě o hypotéce, kterou pořád splácela. Po třech letech navíc dostala Lenka obrovskou ekonomickou ránu. Dceru nevzali

do školky a musela s ní zůstat doma o rok déle.

Dcera se narodila 20. srpna, takže své třetí narozeniny oslavila o prázdninách a nevzali ji do školky. Měla jsem naštěstí našetřené nějaké peníze, protože jsem věděla, že budu potřebovat splácet hypotéku. Tím jsme ovšem spotřebovaly všechny naše úspory. Na finanční podporu jsem neměla nárok. Pokud se nezbavíte majetku, nemáte na nic nárok. Nikdo se už neptá, odkud berete na hypotéku, na závazky, které jste měla ještě před narozením dítěte. Ptají se jen na to, proč už nechodíte do práce. Když jsem vysvětlila nečekanou situaci s nepřijetím dcery do školky, paní mi na to řekla: „No a vy nemáte babičku?“ Jakou babičku? Rodiče bydlí daleko, ale máma hlavně chodí stále do práce. Jak si vůbec úřednice může dovolit něco takového říct?

Česká republika je výjimečná ve srovnání s ostatními zeměmi EU v tom, že má největší rozdíl mezi mírou zaměstnanosti žen s dětmi a bezdětných žen. Ženy u nás buď pracují na plný úvazek, nebo mají děti. Čas, který česká žena stráví doma s dítětem, je nejdelší ze všech zemí v Evropě. Dlouhodobé přerušení pracovní kariéry se odráží i v rozevírání nůžek mezi příjmy žen a mužů. Rozdílem 22 % se ocitáme na předposledním místě v EU. Velkou roli při návratu žen na pracovní trh hraje také dostupnost zařízení předškolní péče. Dle aktuálních čísel se každoročně do mateřských škol nedostanou tisíce dětí, v roce 2017 bylo odmítnuto 32 tisíc žádostí. Nedostupnost služeb vytváří negativní dopad na zaměstnanost pečujících osob a posiluje riziko chudoby rodin, zejména rodin samoživitelek a samoživitelů.

(JONÁŠOVÁ, FRÝDLOVÁ, SVOBODOVÁ, Mateřská dovolená, nebo rodičovský čas?, 2012; Mýty o předškolní péči, 2017)

Finanční situace donutila Lenku hledat všemožné přívídělky na černo.

Potřebovaly jsme peníze, a tak jsem byla nucena dělat stále něco na černo. Znáмым jsem zpracovávala různé knihy jízd, smlouvy, databáze. To bylo ale jen za pár korun. Tak jsem začala chodit po sekáčích a skupovat nejlepší značkové věci pro děti. Ty jsem pak prodávala prostřednictvím známých online bazarů. Je to šílená práce za minimální výdělek, na úkor spánku! Neustále něco fotíte, měříte, řešíte korespondenci, balíte a pak stojíte ve frontě na poště! Teď s sebou například nosím už 14 dní čepičku, kterou mám prodat jedné paní za 5 korun, a čekám, až si ji vyzvedne. Hrůza. V zimě to jde, protože koupíte bundy za 50 korun a prodáte i za 100. V létě ale na tričkách za 10 korun moc nezbohatnete!

Když se o rok později dcera dostala do školky, Lenka opakovaně narážela na

problém s nalezením práce, která by jí umožnila vyzvedávat dceru ze školky a věnovat jí potřebnou pozornost.

Dostala jsem pracovní nabídku z velkého zahraničního řetězce na pozici vedoucí administrativy. Je nutné tam být hlavně v čase provozu a zavírání. V předchozím zaměstnání se sice zavíralo v devět, ale než odejdou poslední zákazníci, kteří ještě musí na výdej zboží, než se uzavrou pokladny a vše se odešle do systému centrály, dostanete se domů o půlnoci. Sice dostanete lepší peníze, to ano, ale pracujete dlouho do noci, soboty, neděle, svátky. Musíte tedy platit někoho cizího za hlídání a dítě skoro nevidíte. Aby mi mé dítě vychovával někdo cizí, to mi za ty peníze nestojí! S tím jsem si jej přece nepořizovala! Celé to postrádá smysl i proto, že i když někomu zaplatíte za hlídání tolika hodin, abyste mohla do práce, tak vám z těch peněz, kvůli kterým jste

práci přijala, stejně nic nezbyde. Když to shrnu, peníze se dají vydělat, ale to byste asi nesměla mít dítě.

Nakonec se snažíte najít zaměstnání, které vám umožní kombinovat práci a péči. Musíte být ale zaměstnavateli vděčná za to, že vás pustí dřív do kroužku, k lékaři nebo aby vás paní uklízečka ve školce „nepřetáhla hadrem“, když přijdete pro dítě přesně v 16.30. Moje sestra i nejlepší kamarádka kvůli tomu momentálně pracují jako uklízečky, aby stíhaly vyzvedávat děti ze školky. Další rozvází za pár korun vlastním autem v poledne pizzu, musela si kvůli tomu založit živnost.

Míra nezaměstnanosti žen – matek s malými dětmi je jedna z nejvyšších právě hned po ukončení období mateřské a rodičovské. U žen – matek se středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním dosahovala v roce 2015 nezaměstnanost zhruba 12 % a u žen – matek s nižším vzděláním dokonce 28 %. Převážná většina žen s pěti až sedmiletým dítětem je nezaměstnaná více než jeden rok. Mezi hlavní příčiny nízké návratnosti žen – matek s malými dětmi na trh práce, případně k původním zaměstnavatelům, patří zejména nedohoda se zaměstnavatelem na době a podmínkách návratu zpět do zaměstnání, nenalezení podmínek pro možnost kombinovat rodinu s prací a nedostatečná dostupnost služeb péče o malé nezaopatřené děti. Proto se stále opakují veřejné výtky vůči České republice ze strany EU, že dlouhodobě nevytváří podpůrné podmínky pro matky s dětmi do šesti let.

(BIČÁKOVÁ, KALÍŠKOVÁ, Od mateřství k nezaměstnanosti, 2015)

Nedostupnost předškolní péče má reálné důsledky v tom, že ženy – matky, často ve snaze kombinovat práci a rodinu, vstupují do nevýhodných typů smluv a dohod. Tím se zvyšuje podíl *prekérních kontraktů*, např. opakované smlouvy na dobu určitou, s nižšími hodinovými sazbami, v nestandardních hodinách atd. Řetězení smluv a dohod na dobu určitou vede ke zvyšování nejistoty budoucího, dlouhodobého zabezpečení sebe a rodiny, a to i z pohledu budování budoucí kariéry.

(HAŠKOVÁ, KŘÍŽKOVÁ, DUDOVÁ, Ekonomické náklady mateřství, 2016)

Nakonec si Lenka práci našla. Je však špatně ohodnocená a vůbec ji nenaplňuje. I když šéf sliboval flexibilitu v podobě home office, od dohody bylo upuštěno a nakonec si Lenka musela vybojovat dřívější odchody z práce tím, že za šéfa napsala diplomovou práci.

Kamarádka mi řekla, že manžel shání někoho do finančnictví. Nabídl mi, že budu zpracovávat data a dělat kompletní finanční analýzy. Dělán práci, která mě moc nenaplňuje. Se dvěma diplomy z vysoké školy pracuji za 15 tisíc čistého. To mě ubíjí. A to nemluvím o chování mého šéfa. Byla jsem zrovna po operaci žil, když jsem za něj musela během dvou měsíců dopsat diplomovou práci. Dokonce jsem si jeho jménem musela dopisovat i s rektorem a konzultovat některé části výzkumu! Bylo to strašné, po tak dlouhé době se zase vracet do knihovny! Nedalo se to časově zvládnout! Teď jsem na sebe pyšná, že jsem to zvládla, ale v té době jsem chodila a plakala z vyčerpání. A za to teď můžu jezdit dřív z práce a vozit dceru do hudebky. A abych vydělala nějakou korunu navíc, tak zase po nocích, až dcera usne, prodávám věci na internetu. Někdy u toho sedím i do tří do rána. Jinak to nejde.

Také v tomto zaměstnání se Lenka potkává s neúctou a nedoceněním svého úsilí. Navíc často musí dělat činnosti, které nemá v náplni práce.

Když jede šéf na dovolenou, dá mi na práci to, co nestihl udělat sám za rok. Většinou jde o databáze. Často jsem u toho seděla i do čtyř do rána, abych to stihla. Bohužel je běžné, že on se na to pak ani nepodívá, což mě strašně uráží! Komunikuje se mnou formou příkazu „kafe, vodu“, a neřekne ani „prosím“. Jsem myčka hrníčků a vynašečka odpadkových košů, pracuji za pár korun, ale co mi vadí nejvíc, je ta neúcta!

Při práci a prodávání použitého oblečení je pro Lenku dost náročné věnovat se dceři. Chce jí dopřát to nejlepší ze sebe, což je někdy náročné a vyčerpávající a jí to často neumožňuje věnovat se sobě.

Mám pocit, že pokud není léto a my nejsme náhodou na koupališti, tak jsme s dcerou stále jen v parku. Nedivím se, že je tolik matek alkoholiček. Je to stereotypní a ubíjející! Potkáváte stále stejné maminky a jediné, co tam děláte, je, že si dáte společně pivo a bavíte se o hloupostech. Podívejte se na hřiště nebo jak to funguje doma – monotónní, ubíjející, stále dokola. Jenom chlap to mohl pojmenovat mateřská „dovolená“, nikdo jiný! Jsem nepřítel, když slyším: „Mám to těžký, protože já chodím do práce.“ Myslím, že některé z nás by si to na čas klidně vyměnily a šly do práce, kdyby muž zůstal doma s dítětem. Já bych si to užívala! Přišla bych po práci domů, kde by mělo být přece perfektně

Neplacená práce a péče v domácnosti může představovat faktickou překážku pro výkon placené práce. U žen, které jsou obecně považovány za ty, které pečují a starají se o domácnost, pak tento předpoklad dopadá i na míru nerovného odměňování v pracovním prostředí. U řady zaměstnavatelů tento stereotyp ovlivňuje jejich rozhodování během výběrových řízení i v nastavování odměň a kariérních postupů žen. V průměru stráví ženy v České republice neplacenou práci a péči 22 hodin týdně, zatímco muži průměrně 7,7 hodin týdně. To pro ženy v průměru představuje výkon odpovídající polovičnímu úvazku. Současně však naprostá většina zaměstnaných žen pracuje v České republice na plný úvazek (91,7 % oproti 97,8 % mužů), v němž odpracují v průměru 34,8 hodin týdně. Muži zaměstnaní na plný úvazek odpracují v průměru 37,8 hodin týdně (tedy jen o 3 hodiny týdně více). I přes všechny tyto skutečnosti mají ženy v České republice v průměru o 22 % nižší příjmy než muži.

(KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

uklizeno a navařeno, pomazlila a pohrála bych si s malou. To musí být krásné. Místo toho slyším čím dál častěji: „Ona celý den nic nedělá. Je na mateřské dovolené.“

Lenka také popisuje, jak se promítá finanční situace a to, že je sama, do kombinování práce a péče o dceru.

Když chci pracovat, musím si najít čas, když už dcera spí. Jednou za čas ji poprosím, jestli by mě nechala chvíličku pracovat přes den. Ale ona to moc dlouho nevydrží. Chce si hrát nebo něco vyrábět. Začneme třeba bábovkou, kterou pak stejně musím dokončit sama, protože po deseti minutách už ji baví zase něco jiného, jako třeba lego, plastelína, barvičky apod. Takže uklidíte mouku, která je všude, lego, které je všude, a jdete si hrát na obchod nebo na doktory. V podstatě neustále sklízíte věci, aby mohla začít nová aktivita. Dcera už je také ve věku, kdy si chce hrát s dětmi a já už jí nestačím. Vymýšlíme program, který nejenže stojí peníze, ale také hodně času! Když jsme venku, tak ona si hraje a já sedím na lavičce a buď si čtu, nebo jen tak klábosím s jinou maminkou a ztrácím čas. Večer pak musím počkat, až usne, a teprve pak jdu k počítači. Pořád se honím, a stejně nic nestíhám. Nebaví mě to! Zní to blbě? To se asi nesmí říkat, že?

Já svou dceru opravdu strašně miluju. A všechno, co dělám, dělám pro ni. Ale asi už mi ně-

jak začalo scházet také mé vnitřní naplnění. Chybí mi ten pocit a moc mě štve, že si nemůžu naplánovat sport a říct někomu, aby mi hlídal dítě. Ve dvou se to asi opravdu lépe táhne. Možná je to ve mně, možná je to tím, že nemáme dost peněz, možná je to tím, že na to nejsme dva. I kdybych brala minimum a partner také, přineseme domů aspoň 25 tisíc, a to jste nejhůř placený pár. Jenže já tohle nechci. Nebudu si přeci hledat partnera účelově, protože nám schází peníze. Takto já ke vztahu dvou lidí nepřistupuji. A tak raději pracuji. I proto, že zastávám názor, že peníze se nešetří, ale vydělávají!

Lenku často popadne pocit, že nic nezvládá a nestíhá. Špatné finanční ohodnocení navíc situaci nepomáhá.

Někdy se mi chce brečet. Takhle jsem si svůj život vůbec nepředstavovala. Mám pocit, že nic nezvládám, že jsem neschopná. A někdy se mi už ani nic dělat nechce! Říkám si, jaký to má všechno smysl? Dcera samozřejmě smysl má, ale měla jsem ji mít asi dřív a za jiných okolností. My matky pořád někam spěcháme, stresujeme se, stěžujeme si, že nic nefunguje, a zastavíme se až v noci. Vždyť je to blázninec a degradace lidské osobnosti.

Štve mě, že mít děti má dopad na výši starobního důchodu, obzvlášť když jej pobíráte třeba 25 let. S dítětem doma nejste ekonomicky aktivní, takže i když se doba rodičovské započítává, stejně se ve výšce financí promítne do vašeho důchodu. A i když přijdete jen o 1 500 korun za měsíc, tak je to 18

Výzkumy ukázaly, že každé dítě představuje pro ženu průměrně 7 % mzdový pokles oproti ženám bezdětným. Většinu tohoto rozdílu nelze vysvětlit známými proměnnými, jako jsou délka praxe u zaměstnavatele či přerušení kariéry. Jde zejména o praktiky zaměstnavatelů, které vytvářejí a udržují genderovou segregaci. Může se jednat například o vytlačování žen z vedoucích pozic, neumožnění návratu na stejnou pozici po ukončení rodičovské či méně výhodné finanční podmínky po návratu z rodičovské na stejnou pozici nebo uzavírání nevýhodných pracovních smluv.

(KRŽÍKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

tisíc ročně a za 10 let pak 180 tisíc a za 20 roků? Nikomu jste nic neudělala, jen jste se starala o výchovu dětí. A když se stane ještě to, že vám dítě nevezmou do školky, nemůžete začít vydělávat, takže během roku přijedete o veškeré úspory, které jste tvrdou prací šetřila, dostanete se do existenčního ohrožení. A stát vám v tuto chvíli krátkodobě nepomůže, abyste se mohla nadechnout. Potřebovala jsem jen jeden rok, abych mohla začít pracovat.

Ke konci rozhovoru se Lenka vrací ke svému životu před porodem a srovnává ho s aktuální situací, kdy si musí leccos odepřít.

Pracovala jsem, sportovala a hodně cestovala. Byla jsem na karnevalu v Riu, Namibii, Keni, Mexiku. Teď sedíme s dcerou doma a počítám peníze. Kamarádka se mě ptala: „Nepojedete s námi lyžovat do Alp?“ Odpověď je: „Ne, nepojedeme! My jezdíme do Velkého Meziříčí, a to nám stačí.“ (smích) Dříve jsem jezdila třikrát za rok do Kitzbühelu. Miluju to tam. Ale už to skončilo. Už ne. Faktem je, že jsem úplně přišla o životní standard. To srovnání je hrozné – když o sobě víte, že jste soběstačná, že si umíte na všechno vydělat práci a najednou, když máte dítě, tak se propadáte na sociální dno. Dřela jsem, studovala, zdarma pomáhala a moderovala dětské akce, splácela hypotéku, ale nevadilo mi to. Teď dřu jako blázen, ale nic z toho nemáme.

Po šesti letech výchovy své dcery a po všem, co od jejího narození zažila, se v hodně věcech Lenka změnila.

Po porodu se mi úplně změnila povaha. Začalo to tou porodnicí a tím, když jsem si malou přivezla poprvé domů a byla s ní sama na první koupání. Je to zvláštní pocit uvědomit si, že je to navždy a že jste na to sama! Nejdřív jste zoufalá a všechno vám přijde nelogické, pak se nadřete a stejně nemáte peníze. Dostane vás to sociálně úplně někam jinam, než jste byla zvyklá. A je vám to líto hlavně kvůli tomu dítěti, protože si nemůžete některé věci vůbec dovolit. Vedle toho přijdete o přátele, protože vám přestanou rozumět a protože už s nimi nikam nemůžete.

Asi jsem zhrubla. A taky jsem větší cynik. Připadám si slabá, nemám sebevědomí, ani energii, pořád se cítím nevyspaná. A nestarám se o sebe, protože nemám čas. Člověk si pak mívá věří. Stále někam spěchám. Školka, práce, kroužek, hřiště, nákup, večere, vana, pohádka, práce, budík. Rychle, rychle. Takhle to nemělo být! Není to fér!

Světlo na konci tunelu spatřuji v tom, že jednoho dne, a počítám, že to nebude dříve, než dcera dosáhne 11 let, bude ve věku, kdy už bude moci chodit do školy i do kroužků sama. Pak třeba budu moci zase i já normálně žít a pracovat!

Platové či mzdové rozdíly a nižší profesní sebevědomí českých žen jsou spojeny s dlouhými výpadky v jejich pracovní kariéře v průběhu období mateřské a rodičovské. Ženy jsou během ní nejen sociálně a profesně izolované, ale zároveň velmi často trpí i druhotnou diskriminací od svých zaměstnavatelů coby matky. Firmy totiž nemají v mnoha případech zájem o „nelukrativní“ pracovníci v podobě matky s malým dítětem, která má za sebou nebo před sebou dlouhou profesní pauzu. Pro více než polovinu českých matek tak znamená období rodičovské konec pracovní kariéry na jejich původním působišti.

(JONÁŠOVÁ, FRÝDLOVÁ, SVOBODOVÁ, Mateřská dovolená, nebo rodičovský čas?, 2012)

KATTIKA

Jsem parazit
na sociálních
dávkách. Takový
je můj příběh.

Jsem ze tří sester. V současné době žije už jen moje starší sestra, já jsem byla nejmladší. Myslím, že jsem nebyla úplně chtěné dítě, byla to náhoda. A zase holka, takže to asi taky bylo zklamání. Maminka byla ta, co se o nás musela starat, a taťka ten, kterého jsme se bály, řekla bych. „Počkej, to řeknu tátovi,“ byla věta, která na nás platila. Zbožňovala jsem ho, ale ty jeho stavy, když pil, byly hrozné. Moji maminku dnes považuji za nejstatečnější ženskou na světě. Dokázala přežít smrt své dcery a svého manžela. A přitom se o nás dokázala neustále starat a dodnes je vitální ženskou. Ale prý už nechce žádného chlapa nikdy ani vidět.

Když mi bylo sedmnáct nebo osmnáct, myslela jsem si, že mám život před sebou: Budu mít muže, strašně moc dětí, domov a spousty zvířat.

Tak mám ty zvířata. (smích) A dítě, což je výborné. Ale jinak chlapi mě v tom svém chování nějak nenadchli. Mám je ráda, ale není to ono, no. Nemám pocit, že bych se o ně mohla opřít. Spíš jsem vždycky byla hrdinka já. Bylo to obráceně a bylo to zvláštní, mírně řečeno. Nakonec jsem se o všechno musela postarat sama. Takže jsem si vybrala, že už budu sama. No, vybrala. Neříkám, že mi není smutno. To samozřejmě je. Jsme pároví lidé, takže to není úplně ideální. Ale lepší tohle, než zažívat to, co jsem zažívala!

Toužila jsem jenom po rodině a klidu. Vytvořit doma zázemí a mít takovou tu práci, co do ní stejně nikoho nebaví chodit. Pro mě vždycky bylo důležité zázemí. Mám dceru, za což děkuju opravdu každý den. Měla jsem hrozně krásný a dlouhý vztah někdy kolem puberty. Zнала jsem jenom tohoto jediného kluka, o kterém jsem si myslela, že s ním budu do konce života. Opravdu takhle naivně. Hodně jsem po rozchodu trpěla, byla jsem s ním šest let od svých 14 let.

Těhotné ženy jsou častěji ohroženy násilím. U 42 % žen z těch, které zažily násilí ze strany bývalého partnera, probíhalo násilí během těhotenství. Dle statistik české organizace Rosa na pomoc ženám – obětem domácího násilí – pomoc hledají nejčastěji ženy ve věku 30 až 45 let. V této skupině jsou pak nejvíce zastoupeny ženy na mateřské (téměř 24 % v roce 2016) a ženy s dětmi školního věku.

(FRA, Násilí na ženách: průzkum napříč EU, 2014; HRONOVÁ, Ženy - oběti domácího násilí, 2016)

A pak se objevil otec mé dcery. A já jsem vůbec neměla žádnou možnost srovnání.

Myslím, že moje máma mě do toho vztahu hodně tlačila. Zнала ho už dřív, byl to kamarád jejích přátel. Myslela si, že je to ideální muž, protože když už má ve své péči dítě, znamená to, že na něho bude spoleh. Dodneška nechápu, jak jsem s ním otěhotněla. Opravdu, já jsem s ním v podstatě nic neměla. Dokonce

jsem od něj odešla. Našla jsem sílu a řekla si: „Jdu pryč, já s tebou nebudu.“ Už tenkrát jsem cítila, že mě jeho chování ničí. Jenže když jsem zjistila, že jsem těhotná, tak jsem prostě sklopila hlavu a vrátila se zpátky, protože jsem nevěděla, jak si sama poradit.

Vlastně mám krásnou fajn holku, ale on ji dodnes citově a psychicky deptá a já nemůžu nic dělat. Člověk je bezmocný. Cokoliv udělám, on má nějaké svoje páky. A já se nechci

s nikým hádat. Kdybych do jejich vztahu zasahovala, tak by měl milion argumentů. Ale myslím, že jde hlavně o výsledky, jaká dcera je, ke komu tíhne a jaký názor už na něj sama má. Nemusela jsem jí nic říkat. Je jí 15 let a už to prohlídla sama.

Když mi chodila mateřská, nenechal mi z ní nic.

Sledoval mě, když jsem šla s děckem ven. Věděl, s kým jsem se potkala a o čem jsme se

Permanентní kontrola chodu dne, výsledky, vyhrožování je jednou z forem psychického násilí. Celkově zažilo nějakou formu psychického násilí ze strany sexuálního partnera 43 % žen.

(FRA, Násilí na ženách: průzkum napříč EU, 2014)

Rozdíl v odměňování žen a mužů souvisí také s výskytem partnerského násilí, váže se totiž k *vyjednávání v domácnosti*. Vyjednávací moc ženy se zvyšuje s klesající finanční závislostí na partnerovi – výskyt partnerského násilí klesá se zvyšujícím se *relativním finančním přínosem* žen. Odstraňování rozdílů v příjmech mužů a žen a vyrovnávání jejich finančního přínosu v partnerském vztahu může mít pozitivní dopad i na snižování výskytu partnerského násilí.

(KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

bavili. Nechápu, kde byl schovaný. Nebo mě nějak odposlouchával? Když zemřel můj táta, začala jsem navíc tajně kouřit. A to taky bylo! Začal mi to zakazovat. Nesměla jsem být cítit kouřem, ani si to kupovat. Takže přišly takové ty strachy. A on vždycky přesně věděl, kde jsem si cigarety koupila, kolik jsem jich vykouřila, kolik mi jich zbylo. Věděl všechno.

Když mi chodila mateřská, stál před poštou a čekal, než jsem si ji vybrala. Pak mi ji všechnu sebral. Nenechal mi nic.

Všechno řídil a zařizoval. Na jedné straně mně to nevadilo, protože já úřady nenávidím. Ale na druhé straně to byla

naprostá nesvoboda. Ze začátku jsem měla pocit, že je to takhle správně. I když mě to mrzelo, chápala jsem, že on všechno táhne, vyřizuje, nakupuje. Ale když jsme se pohádali, nesměla jsem ani jíst věci, které byly v ledničce, protože to koupil on.

Když byla dcera malinká, tak jako první dostávala všechno ona, což respektuju. Ale byl třeba naštvaný za to, že mně nešlo mléko a musí se kupovat umělé, které stojí peníze. Dělal nám potom tabulky, včetně našeho psa. Byla jsem tam já, dcera, jeho první dcera a on. Psal a rozpočítával, za koho se nejvíc měsíčně utratí a za co konkrétně. Vždycky jsem byla nejdražší já a malinká dcera,

kteřá pila jenom mléko. Vůbec to nechápu. On se svými výdaji na squash a podobné věci utrácel míň. A to jezdil autem, zatímco my ne. Normálně mu to prochází dodneška. Opravdu, jemu se to nevrací.

Vždycky musel mít ve všem pravdu. Tím, že byl starší, myslel, že si mě vychová k obrazu svému. Netušil, že dospěju do určitého věku a nebudu to takhle chtít, že mi dojde, že to není v pořádku.

Honem pryč od toho pána, jinak vás úplně zničí.

Svou dceru z prvního manželství kontroloval taky. Dával jí peníze do pokladničky a pak kontroloval, kolik utrácí. Takže si nemohla koupit ani tatranku. Svačiny musely být striktně zdravé. Tak se stalo, že začala krást spolužákům svačiny a peníze, aby si mohla jít koupit brambůrky. Když to prasklo, šlo se k psychologce. Vrátil se s tím, že je to podle doktorky všechno moje vina. Tak jsem si řekla, „no nic, jdu tam taky.“ Přišla jsem tam s tou naší holčičkou, co se sotva začala batolit. Paní doktorka tam seděla a dívala se na mě a na tu malinkou.

„Nesmím to říct. Kdyby to vyšlo ven, tak je to strašný průšvih, ale honem pryč od toho pána, jinak vás úplně zničí. Snažila jsem se mu něco vysvětlit a on se se mnou jen hádal. Byl pořád proti mně. Nejde mu o to někomu z vás pomoci. Jde mu jen o jeho pravdu. Musíte rychle pryč.“

Jednou z forem domácího násilí je i ekonomické násilí. 13 % žen zažilo nějakou podobu ekonomického násilí v bývalých partnerských vztazích. Jde o zamezování v nezávislém rozhodování o rodinných financích, zákaz práce mimo domov, získání či udržení práce, dennodenní kontrola nákupů, přinucení žádat o prostředky na obživu, přidělování kapesného, nerespektování a popírání potřeb dětí.

(FRA, Násilí na ženách: průzkum napříč EU, 2014; VOŇKOVÁ, HUŇKOVÁ, Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, 2004)

Byl to první impuls, kdy jsem si řekla: „Aha!“ On mě opravdu dostal do kouta, ve kterém jsem si myslela, že jsem k ničemu.

Řekl mi, že víc jak 1 200 korun mi nedá.

Dceři byl rok a půl, když jsem řekla, že odcházím. A máma s tím nesouhlasila. Byly to strašné boje. Vůbec nevěřila, že to dokážu, byla tenkrát hrozně zlá. Říkala, že to nezvládnou a co chci dělat. Moje maminka je docela

tvrdý člověk. Kdybych se třeba chtěla jít někam bavit, tak by mi dceru nepohlídala. Jenom kdybych šla do práce. Ale zvládla jsem to, sice to není úplně... Že bych byla kdoví jak úspěšná.

Museli jsme k soudu. Řekl, že mi víc jak 1 200 korun nedá. Já na to, že nechci nic, jenom aby nás nechal být. I kdyby mi nedával nic, tak samozřejmě je tatínek a dceru může hlídat, kdykoliv bude chtít. Ale on na mě několikrát poslal sociálku, protože kouřím a dceři prý smrdí spodní prádlo. Nedej bože, že jsem si dala někde pivo. Fotil si nás a volal pak zase sociálku. Jednou přišla sociálka i do školky, ale ničeho nedocílil. Jediné, čeho docílil, bylo, že dcera

Každá pátá žena zažila od svých 15 let nějakou formu nebezpečného pronásledování. Opakované fyzické sledování, nechtěné kontaktování či sbírání informací o určité osobě se označuje jako stalking. Každou desátou ženu pronásledoval její bývalý partner. 4 % žen ve věku 18 až 29 let zažilo také kybernetické pronásledování prostřednictvím e-mailu, textových zpráv nebo internetu. Až 74 % případů není nikdy oznámeno na policii navzdory tomu, že se jednalo o nejzávažnější formy pronásledování.

(FRA, Násilí na ženách: průzkum napříč EU, 2014)

V domácnosti, která těžko vychází s příjmem, je ve srovnání s domácnostmi, které vycházejí s příjmem pohodlně, vyšší výskyt fyzického a psychického násilí na ženách, zejména pokud se v daných rodinách prudce zhoršila životní úroveň.

(KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

Útoky, které oběti zažívají od citově blízké osoby, vyvolávají nízké sebevědomí a pocit vlastní viny. To může v případě *domácího násilí* znesnadňovat odpoutání se od násilné osoby. V dlouhodobém měřítku může docházet k tomu, že se oběť sama obviňuje za násilné výbuchy osoby, která se násilí dopouští.

(VOŇKOVÁ, HUŇKOVÁ, Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, 2004)

Každá třetí žena zažila od svých 15 let nějakou formu fyzického anebo sexuálního napadení. Každá desátá žena zažila od svých 15 let nějakou formu sexuálního násilí a každá dvacátá žena byla od svých 15 let znásilněna. Z žen, které mají nebo měly vztah s mužem, 22 % zažilo fyzické anebo sexuální násilí. Značný počet žen zůstává po ukončení vztahu, v němž byly vystaveny násilí, nadále zranitelný vůči zneužívání.

(FRA, Násilí na ženách: průzkum napříč EU, 2014)

k němu má zvláštní pocity. Má ho ráda, ale zároveň z něho má takový divný strach.

A pak jsem poznala nového muže a myslela si, že je v pohodě.

Asi po třech letech, co jsem s dcerou byla sama, jsem potkala nového chlapa. Byl to umělec. Měl syna asi o tři roky staršího než dcera, takže ideál. Dodneška se považují za sourozence a mají se hodně rádi. No a s tím jsem si prožila další peklo. Fyzické. Hlavně to viděla i dcera. Tehdy jsem si sáhla na dno, protože jsem všechno táhla sama. Dcera chodila do školy a já pracovala v knihkupectví, v kavárně, potom v baru, všechno neoficiálně. Všechno jsem táhla já, protože on přestal mít kšefty a ponořoval se víc a víc do alkoholu. A kdo ví, do čeho dalšího.

Těchto lidí se špatně zbavuje. Nemají kam jít a vědí, že se budou muset starat sami o sebe, což je pro ně těžké. Byl to rozmazlený spratek. A dneska je z něho v podstatě bezdomovec. Tehdy jsem se ale za něj cítila zodpovědná, a dokonce jsem kvůli němu i lhala.

Bylo to těžké období a trvalo 7 let. Držela jsem to i proto, že mě hrozně bavily ty děti. Kluka jsme mívali jednou za čtrnáct dní, ale býval u nás i častěji. Bála jsem se toho vzdát.

Vymanila jsem se z toho. Bylo to týrání? Nevím.

Spousta lidí se mě ptala: „Proč jsi to neřekla?“ Samozřejmě, člověk se stydí, že vůbec dopustil, že se mu něco takového dělo.

Kdybych to řekla, co se stane? Setkáváme se s tím dnes a denně. Chlap, co má se ženou dítě, a řeže ji. A co byste mu řekli, ptala jsem se známých:

„Že je fakt kretén, že ji bije.“
„No to seš teda jednička.“

Já bych s tím člověkem nepromluvila už do smrti. Ani slovo. Nesmála bych se s ním u cigára. Kdyby se tak zachovala většina lidí kolem, tak by mu nakonec nezůstal nikdo. Jenže lidé si zapamatují věci, až když takový člověk někomu opravdu ublíží. To pak všichni lámou rukama.

Fakt je, že když to žena neřekne, tak si pak musí poradit sama. A když to řekne jenom kamarádům, tak to nikam nespěje. Musí to řešit radikálně policie. Když jsem ale jednou zavolala policii, tak to celé svedl na mě, že jsem celou scénu zinscenovala. Já byla zavřená na záchodě, rozkopené dveře, vůbec jsem nevěděla, jak té policií otevřít. Vstoupili do bytu a on? Jak vyměněný. A já že jsem psychicky narušená. Tehdy jsem měla stavy úzkosti, které samozřejmě pramenily ze strachu a z toho, co jsem aktuálně prožívala.

Policí řekl, že beru antidepresiva a že jsem mimo. Nevěděli, komu mají věřit. A ti policajti, oni byli celkem tupí, přikláněli se spíš k němu.

Mezi dlouhodobými oběťmi domácího násilí se objevuje zvýšená psychická zranitelnost, ztráta sebevědomí, pocit bezmoci, neskutečného strachu a nedůvěra ve vlastní síly.

(VOŇKOVÁ, HUŇKOVÁ, *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, 2004)

Četnost oznamování případů násilí na ženách policii je nízká. Jen každá třetí oběť partnerského násilí a každá čtvrtá oběť násilí ze strany jiné osoby než partnera oznámí závažný případ policii nebo jinému orgánu. Roli v tom hraje také obecná nespokojenost obětí s prací policie při zásahu zaměřeném na ochranu oběti.

(FRA, *Násilí na ženách: průzkum napříč EU*, 2014)

Mezi opatření na úrovni Evropské unie i jednotlivých členských států patří mimo jiné i Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, tzv. Istanbulská úmluva. Jde o první právně závazný nástroj, který se komplexně zabývá různými formami násilí na ženách, jako je psychické a fyzické násilí, nebezpečné pronásledování, sexuální násilí a sexuální obtěžování. Česká republika se i přes zpochybňování potřebnosti a významu této úmluvy ze strany některých politiků a političek či církevních představitelů připravuje na její ratifikaci.

(FRA, *Násilí na ženách: průzkum napříč EU*, 2014)

Celkově 73 % žen, které se staly obětí násilí ze strany partnera, uvádí, že děti, které s nimi žily, o násilí věděly. Česká organizace Rosa na pomoc ženám – obětem domácího násilí a jejich dětem uvádí, že v rodinách, kde dochází k násilí, jsou děti jeho svědky ve více než 90 % případů. Děti se svědky násilí stávají, pokud vidí fyzické nebo sexuální násilí, slyší psychické nebo fyzické násilí, vidí zranění způsobená fyzickým násilím. Podle Světové zdravotnické organizace je přítomnost dětí při domácím násilí jejich psychickým týráním. V České republice spadají děti, svědci domácího násilí, pod speciální sociálně právní ochranu dětí.

(FRA, *Násilí na ženách: průzkum napříč EU*, 2014; ROSA, *Děti - svědci násilí*, 2014)

Týrané ženy to musí mít hrozně složité. Vůbec se jim nedivím, že neví, jak se z toho vymanit.

Psychicky vás to rozhodí tak, že máte pocit, že si to zasloužíte. Vedle agresivního chování jde o psychické týrání, slovní ponižování. To bylo nejstrašnější. Faktem je, že jsem se naučila zacpávat si uši, protože to opravdu bolí. Dostane vás do situace, ve které i když víte, že nemá pravdu, mozek začne přemýšlet: „Co když v něčem pravdu má?“ A pak se tam vždycky nějaká pravda najde. Až nakonec máte pocit, že si vlastně nezasloužíte to, co máte.

Dokázal mlet hodiny a hodiny o tom, co jsem a nejsem. Pořád

to opakoval dokola. A já zacpané uši, a to ještě díky bohu, že si toho nevším, jinak by byl agresivní. Vůbec se nedivím, že ty holky toho chlapa jednou zabijí.

Ale je to za mnou. Jen mě mrzí, že dcera u všech těchto věcí byla, že si to pamatuje. Když o tom mluvím s lehkostí, tak mi říká: „Mami, nemluv o tom takhle.“ Je vidět, že ji to trápí, že to v ní zůstalo.

Takže žiju na úkor státu, to jsem ještě neřekla.

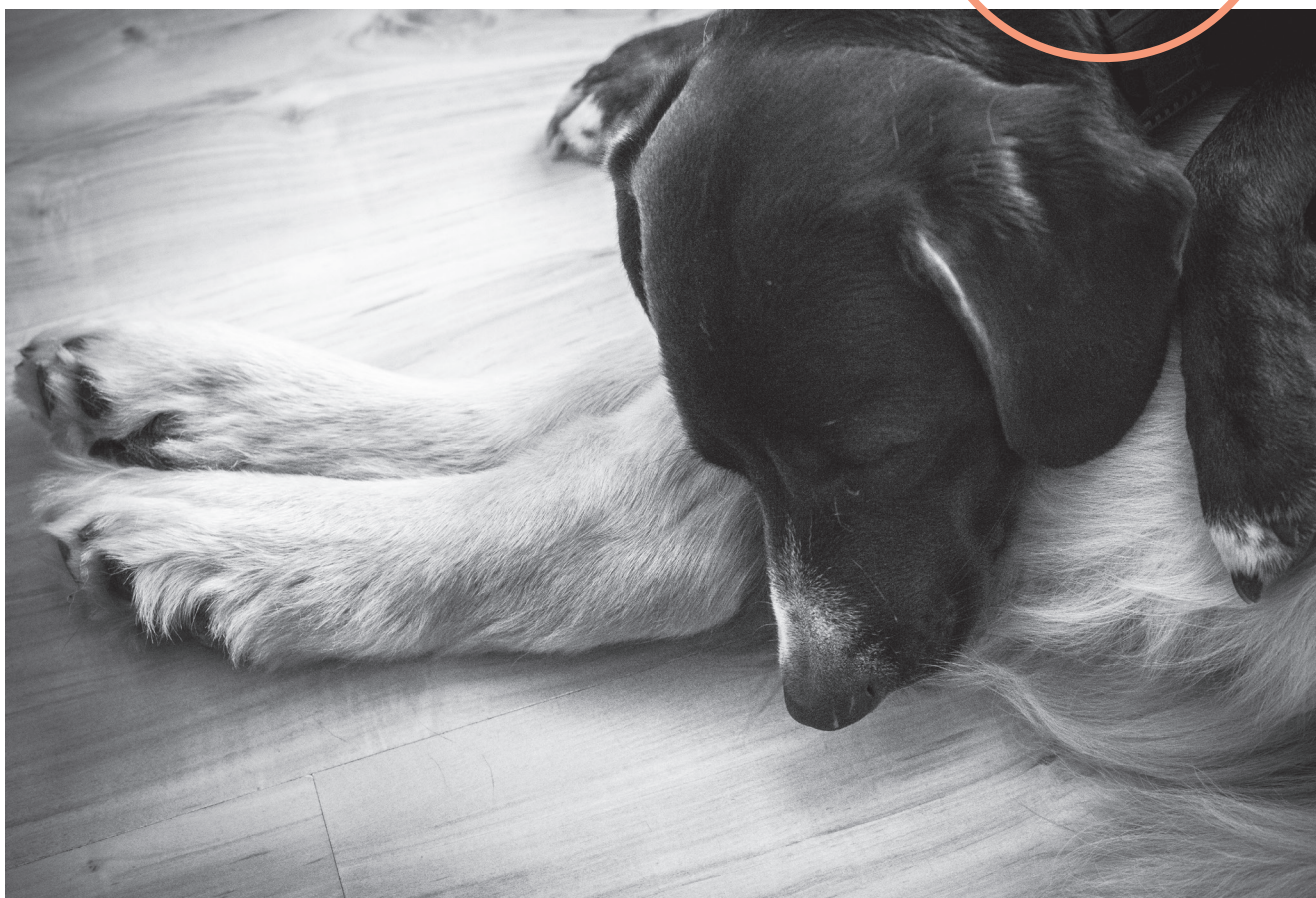
Když budu chtít zvýšit alimenty, seberou mi příspěvek na bydlení. Je to stejné, jako kdybych byla zaměstnaná, seberou mi úplně všechno. Takže na tom

budu opravdu hůř, než kdybych tady seděla a brala jenom dávky a nedělala vůbec nic.

Občas mě chytanou existenční deprese, jak tohle všechno dopadne. Sice pořád pracuju tak, jak mi to systém umožňuje, ale kdyby to na mě prasklo, že pracuju na černo, tak opravdu nevím. To jsou moje deprese. Strachy, které mám. Hlavně z důchodu. Spoléhám na to, že dcera bude slavná a hodná anebo budu pracovat do doby, než mě to srazí na kolena. Nemůžu si dovolit být nemocná, to vůbec ne, přecházím všechno. Ve chvíli, kdy si dovolím být nemocná, nezaplátím nájem.

Byly doby, kdy přídavky byly neuvěřitelné. Od státu mi došlo

13 tisíc korun, což je krásný. Když si k tomu vydělám deset tisíc a nemusím živit chlapa alkoholika, tak je to krása. Teď už to tak není, ale musím říci, že mi chodí poměrně dost na to, abych to s tím přívýdělkem zvládla.

Dovolenou si samozřejmě dovolit nemůžeme. Ale chodíme aspoň na výlety. Vysvětlovala jsem to dceři: „Víš co, dovolenou máš na čtrnáct dní, ale třeba naše zvířata máme na spoustu let, není to lepší?“ Je to takový argument, že jo... (smích) Ale dcera má prostor jet s tatínkem, který má peněz spoustu. Zdědil několik domů, ale není mu do dneška trapné dávat 1200 korun měsíčně na dítě.

Na úřadech se snažím přežít, ale není mi tam vůbec dobře.

Pokaždé otravuju někoho, kdo by tam šel se mnou. Snažím se to přežít, vždycky se klepu a těším se, až to skončí. Počítám ale vždycky s tím, že tam budu několik hodin. Už jsem se i rozhodla stát tam od sedmi hodin od rána, v osm otevřou a hned si pípnu. Jenomže vždycky se tam nahrne tolik lidí, se kterými já se nechci hádat. Trpěla jsem úzkostmi, brala jsem antidepresiva, ale nechtěla jsem tak žít, jen mě to utlumovalo, strašně jsem přibrala a všechno mě to akorát rozčilovalo, takže jsem přešla na bylinky. Připadám si

ale jak blázen, když se paní za přepážkou pokaždé ptá:

„Aha, vy nepracujete, ha ha, vy neděláte nic.“

„No jo, já nedělám nic, já se jen tak doma válím.“

Některé paní na úřadě si to vychutnávají, jako kdyby ty peníze dávaly ze svého. Někdy se ale stanou na úřadech zázraky. Třeba když se dostanete k paní na jedničce: „Juchů, já jsem zase u vás!“ A ona se hned začne smát. Říkám jí: „Já jsem si vás tak přála, to mám dneska šťastný den!“ To mám úplně nejšťastnější den. Zbožňuju těšit se z maličkostí.

S dcerou máme hrozně hezký vztah, na to jsem opravdu pyšná. Je pravda, že spíš vychovává ona mě než já ji.

Samozřejmě se občas zlobíme, většinou ona na mě než já na ni, ale jsme obě docela splachovací. Já vím, že když se urazí, tak maximálně na druhý den přijde: „Mami, nechceš udělat kafe?“ A já už vím, že se nezlobí. (smích) Nebo když se naštvu a řeknu jí: „Mohla bys umýt nádobí?“ A pak už jen slyším klepnutí dveří. „To víš že jo, takové věci já dělat nebudu.“ Jenže já jsem taky byla rozmazlený spratek, nejmladší dítě, které se po obědě, když se mělo mýt nádobí, zavřelo na dvě hodiny na záchod a vylezlo, až bylo všechno hotové. Takže já jí odpouštím, protože ono se jí to vrátí. Stejně nakonec bude na všechno sama a bude dít celý život, takže je to jedno. Navíc, nemám ráda konflikty. Takže takové věci odpouštím nebo je házím za hlavu, už to v sobě hlavně nenechávám. K čemu by to bylo? Kdo by se tím trápil? Já. Všem ostatním to bylo úplně jedno, proč se zlobím.

Podle statistik organizace Acorus, která pomáhá osobám ohroženým násilím, jsou časté případy, kdy si násilná osoba vzala vysoké půjčky, které nesplácela. A protože smlouva o půjčce byla uzavřena za doby trvání manželství, firmy vymáhají tyto pohledávky na ohrožené osobě, zatímco násilník mění místo pobytu a není k dohledání.

(ACORUS, Ekonomické domácí násilí, 2011)

Ale pořád mám potřebu se o někoho starat.

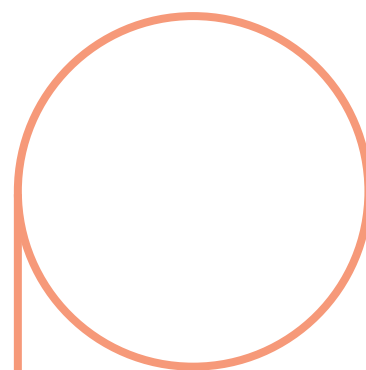
Před nedávnem mi nabídli, abych se starala o seniory. Byla by to oficiální práce. A já mám potřebu se pořád o někoho starat. Starší lidé jsou vděční a fajn. Věci jako přebalování mě nepoloží. Mám za sebou přece dítě. Co by mě možná položilo, že přijдете někomu pomoci a už mu pomoci nemůžete. Z těchto věcí mám strach. Že budu muset řešit smrt. Člověk si asi zvykne a ne, že bych se toho bála, ale bude to bolavé. Ale to, jak někdo řekne, že je to „špinavá práce“, tak to mně vůbec nevadí. Ráda budu pomáhat nějaké babičce, dědečkovi, protože ono se to potom otočí. A já doufám, že když já nebudu moct, tak nakonec někdo pomůže mně.

Kdybych byla finančně zabezpečená, tak cítím naprosté životní štěstí.

Jsou chvíle, kdy jsem ve finanční krizi. A i když mám zastání, nejsem člověk, který by si rád půjčoval. Strašně těžko se to vrací. A já ještě pořád splácím

dluh za toho umělce alkoholika. Někdy mě to opravdu sejme.

Kdybych byla finančně zabezpečená, tak cítím naprosté životní štěstí. I když budu mít vždycky strach o dceru. Ale ona je opatrná. Má sice 15 let, ale je to takový můj hlídač. Kdybychom mohly občas někam vyrazit a kdybych neměla pořád ty své strachy, tak jsme úplně v pohodě. Může se taky něco stát s mou maminkou, že jo. A já se budu muset postarat. A jak to utáhneme v tu chvíli? Nemluvě o tom, že mám třeba i strach, že se něco stane se mnou. Kdo se postará o ty zvířata, co máme? Přepadává mě to strašně často. A dcera? Ta by automaticky musela jít k tatínkovi. Asi je dobré žít radši přítomným okamžikem, i když to taky není jednoduché.

ANKER

Zapírala jsem
manžela, budu
muset zapírat
i děti, aby mi
někdo dal práci?

Jsem porevoluční dítě. Narodila jsem se v roce 1994 jako první a nejstarší dítě svých rodičů. Mám dvě sestry a té nejmladší bude teprve 14 let. Myslím, že zkušenost s o tolik mladším sourozencem mě hodně ovlivnila. Když máma v týdnu chodila do práce, musela jsem se o všechny starat. Chystala jsem svačinku sobě i tátovi do práce. Pak rychle vypravila sebe i sestru. Nechala jsem se s ní odvést do školky, kde jsem ji převlékla, a pak teprve jsem šla do školy já. Myslím, že to všechno přispělo i k tomu, že jsem s partnerem, budoucím manželem, chtěla hned bydlet. Měla jsem potřebu se o někoho starat. Zpětně si říkám, že kdybych se o někoho rok nestarala, tak by se vlastně vůbec nic nestalo. Užila bych si

chvilku klidu. (smích) Nepamatuju si, že bych se někdy cítila jako samostatná jednotka. Že je jedno, kdy se navečeřím, kdy si půjdu lehnout. Nikdy jsem to nezažila, ale asi mě to nijak netrápí.

Narodila jsem se do katolické rodiny, celý život jsem tak byla vychovávána a celý život tak žiju.

Když jsem se narodila, mámě bylo 22 a tátovi o pět let víc. A přesto, že byli mladí, byli velmi činní v předrevolučním hnutí. Rozhodně nebyli středoproud jejich generace a byla jsem tím hodně ovlivněná. Rodiče nám spoustu věcí z toho, co se před revolucí dělo, vysvětlovali, diskutovali s námi. A do

toho jsme byli vychováni v katolické rodině, chodili do kostela, na náboženství, které učila moje máma jakožto katechetka. Postoje mých rodičů ve mně ukotvily to, že dítě si má člověk pořídit ve chvíli, kdy je v manželství. Dítě by se mělo narodit do úplné rodiny, která by se o něj měla starat, ať už se narodí jakékoliv. Zanechali mi tedy silný rodinný vzor.

A pak se nic nedělo až do prázdnin mezi 7. a 8. ročníkem víceletého gymnasia.

Ten rok jsem o prázdninách začala chodit s mým budoucím manželem. Po tom, co jsme se 10 let znali. Studoval už druhým rokem vysokou v Praze, a to ovlivnilo mé rozhodnutí jít

do Prahy. Původně jsem chtěla jít studovat do Brna něco úplně jiného. Ale nakonec jsem si vybrala, a dneska vím, že to byla chyba, studium kulturního managementu.

Nastoupila jsem na školu do Prahy a rozhodli jsme se, že spolu budeme bydlet.

Jenže pro moji silně věřící rodinu bylo naše společné bydlení problém. Hlavně máma mi to dávala tak trochu „sežrat“. Když jsme přijeli na návštěvu, tak u nás partner nesměl spát. Všechno se uklidnilo až ve chvíli, kdy jsme oznámili, že budeme mít svatbu.

Na konci prvého jsme začali plánovat svatbu. Už tam se objevil první vykřičník. Bacha!

Se znevýhodněním se při přijímání do zaměstnání setkalo 35 % žen a 19,4 % mužů. Většina znevýhodnění, se kterými se setkávají ženy, má příčinu v genderových charakteristikách. Jsou tedy spojena s představami a očekáváními, která má společnost od žen, zejména v oblasti rodičovství a následné péče o děti.

(VOHLÍDALOVÁ, Genderové rozdíly v odměňování očima veřejnosti v České republice, 2017)

Našim rodinám to divné nepřišlo. Měli jsme s nimi dohodu, že dokud budeme studovat, budou nás podporovat i po svatbě. Věděli jsme, že spolu chceme strávit zbytek života, a proto

nevidíme důvod, proč bychom měli svatbu odkládat. Většina blízkých to pochopila. Začali jsme ale narážet na problémy v okolí. Všude, kde jsme to řekli, následovala otázka:

„A vy jako chcete mít hned děti?“

„Ne, my nepočítáme, že budeme mít děti hned. Musíme dostudovat a děti až časem.“

Najednou jsme začali zjišťovat, že když se dva lidé chtějí vzít, ale dítě zatím neplánují, nemají na svatbu společenský nárok.

Automaticky se počítá s tím, že budete mít děti, a když je plánujete za tři nebo čtyři roky, tak se na vás koukají jak na pitomce. Je to nastavené tak, že když svatba, tak hned dítě. Pro nás bylo důležité, že když spolu

chceme být, tak si to prostě slíbíme. A přesto, že můj manžel není pokřtěný, nikdy nechodil do kostela, začal tam chodit a my měli svatbu v kostele.

Po svatbě přišla moje první zkušenost z pracovního pohovoru.

Šlo o práci na poloviční úvazek, pořádání a zajišťování kulturních událostí v jedné církevní instituci v Praze. Studovala jsem management v kultuře, v církevním prostředí se umím pohybovat a vím, co a jak. Přečetla jsem si jméno člověka, který práci nabízí, a v tu chvíli jsem si neuvědomila, kdo to je. Když jsme se setkali, hned mi řekl:

„No, ale já vás tady nechci.“

To byla první věta. A já jen koukala a zmohla se na „Jako proč?“

„No, vám to asi nedošlo, ale já mám ve vašem rodném městě hodně známých, kterých jsem se na vás vyptal. Já bych si vás vybral, ale vy budete mít do půl roku dítě, odstěhujete se mně pryč, a to já nechci, to by bylo pro mě úplně zbytečný.“

„Ale já nebudu mít do půl roku dítě, manžel ještě taky studuje.“

„No jo, ale už jste vdaná, takže to je jasný.“

Bylo mi to líto a dodnes to mám tomu člověku za zlé. Ale tím, že jsem pořád studovala, tak mi to až tak nevadilo.

Do magisterského studia mě nevezali. Bez udání důvodu.

A pak přišel druhý zlom. Zjistila jsem, že být vdaná takto mladá, a nemít děti, je zásadní problém. V Praze jsem studovala tříletý bakalářský obor a celé ty tři roky nás všichni přesvěd-

čovali, že jsou přijímačky na magisterský stupeň jen formální. Zkrátka, když nás sedm bude chtít studovat, tak nás všech sedm na magistra vezmou. Vědělo se, že platí jen jedno neformální pravidlo. Pokud někdo studuje bakaláře na naší univerzitě, ale nedostuduje ho v řádném termínu, má smůlu. Dává tím totiž prioritu něčemu jinému, a tak nemá smysl, aby šel studovat do navazujícího stupně. Na magistra se nás přihlásilo všech sedm a navíc dva kluci, kteří byli o ročník nad námi, ale nezvládli dostudovat včas. Podle toho, co se tradovalo, by tedy tihle dva neměli mít šanci se na magistra dostat.

Přijímačky měly formu osobního pohovoru. Zeptali se mě asi na čtyři teoretické otázky

ze státnic a ty jsem rozhodně nepokazila. A pak přišly na řadu osobní otázky, a jak to člověk vidí do budoucna.

Během pohovoru padly asi čtyři otázky typu: „Když už jste rok vdaná, chcete opravdu dál studovat? Neplánujete mít děti a zůstat doma?“ Vysvětlovala jsem, že nechci. Manžel bude také studovat, a to že jsem vdaná, přeci neznamená, že budu mít hned děti.

Pohovor skončil divnými pocity. Výsledky přijímaček pak přišly den před promocemi. Do magisterského stupně mě nepřijali. Mě a ještě jednoho spolužáka. Místo nás vzali dva studenty z vyššího ročníku. Na druhý den jsme měli mít promoci. Nechtělo se mi, ale šla jsem tam kvůli

rodičům. Byla jsem absolutně znechucená. Navíc bylo během promoci vidět, že nevědí, jak naše nepřijetí zdůvodnit. Paní, která to organizovala, mi pak říkala, že je jí to líto. Že nemohla nic dělat, i když s tím nesouhlasí.

Stížnost jsem na ně nakonec nepodala.

Dlouho jsem přemýšlela, jestli se vůči výsledku budu ohrazovat, jestli podám stížnost na rektorát. Konzultovala jsem to s právníčkou. Když viděla dopis s výsledky řízení, řekla, že tohle nemůže žádné univerzitě projít. V případě, že se proti rozhodnutí postavím a půjde to i k soudu, je to věc, kterou bych teoreticky měla vyhrát. Nakonec jsem žádnou stížnost nepodala.

Udělal jsem to v podstatě z jednoho prostého důvodu. I kdyby mi stříznost prošla, už jsem na té škole nechtěla studovat. Byla jsem znechucená. A chodit tam s lidmi, kteří si to dohodli někde nahoře? Nechci je další roky potkávat a tvářit se, že je všechno v pohodě.

A taky jsem měla strach, že by se muselo opakovat přijímací řízení. Nakonec by místo mě vyhodili někoho jiného a ty dva si tam stejně nechali. vzdala jsem to. Nevím, jestli to bylo dobře, nebo špatně. V tu chvíli jsem měla pocit, že to nemá smysl.

Dostala jsem se tím pádem do situace, kdy jsem si do konce července musela najít práci. Reagovala jsem na všechny inzeráty, bylo mi to opravdu jedno.

Z firem, kterým jsem poslala životopis i s informací o mém rodném jménu, se ani neozvali. I když v inzerátu psali: „Odpovíme vám na druhý den, protože je to pro nás akutní.“ Splňovala jsem všechny požadavky, a tak jsem si pořád říkala, že nebudu propadat depresi. Znovu jsem proletěla svůj životopis a všimla si, že tam mám uvedeno „vdaná“. Údaj jsem vymazala a najednou to šlo. A paradoxně i z míst, která už jsem jednou s tím stejným životopisem obeslala.

Další problém ale nastal v tom, že popis práce v inzerátu se neshodoval s reálnou náplní. Například „asistentka prodeje“ často znamenalo dělat podomní

Přesto, že před soudem leží důkazní břemeno na tom, kdo je z diskriminace obviněn (dotyčná instituce či osoba musí tedy prokázat, že k diskriminaci nedošlo), při zvažování řešení problému právní cestou oběti často naráží na otázku, jak mohou diskriminační jednání samy dokázat. Mají pocit, že nemají v rukou žádné faktické důkazy. Často si ponechávají problém samy pro sebe a svěřují se pouze svému nejbližšímu okolí. S četností mírnějších projevů diskriminace však vzrůstá u diskriminovaných míra tolerance k intenzitě těchto projevů. Každá další diskriminace, byť třeba nižší intenzity, člověka oslabuje a potvrzuje v něm pocit, že ve sporu nelze uspět.

(ŠABATOVÁ a kol., Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti, 2015)

Zaměstnavatelé plní roli tzv. „gatekeepers“ (ti, kteří mají moc někoho vpustit do určitého prostoru) a jejich praktiky mají tendenci ženy vytlačovat z netradičních oblastí. Experimenty bylo např. zjištěno, že pokud zašleme stejné CV pouze s jiným označením pohlaví, muži mají významně větší pravděpodobnost, že budou pozváni k pohovoru.

(KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

Dotazy na soukromý život ze strany zaměstnavatelů jsou mezi ženami poměrně univerzální zkušeností navzdory tomu, že se zaměstnavatelé mohou ptát pouze na to, co bezprostředně souvisí s uzavřením pracovní smlouvy, vzděláním a prací samotnou. Roli v tom, které ženy jsou na soukromý život dotazovány, nehraje vzdělání, pracovní pozice, odvětví, region ani velikost místa bydliště.

(VOHLÍDALOVÁ, Genderové rozdíly v odměňování očima veřejnosti v České republice, 2017)

prodej. Asi v půlce července jsem proto odpověděla na inzerát „hledá se recepční na kliniku reprodukční medicíny“. Ve chvíli, kdy je člověk katolík a má na asistovanou reprodukci nějaký názor, je jasné, že šlo opravdu o moment největší nouze. Paradoxně to byla jediná práce, do které mě vzali, a jediné místo, kde se mě během pohovoru neptali na otázky týkající se mého osobního života.

Vždycky to na pohovorech nějak vplynulo mezi řeči.

Byl to takový trend. Většina pohovorů byla vedena neformálním stylem „budeme kamarádi a pokecáme“. Většinou to přišlo u otázky: „Jak si představujete vaši budoucnost?“ Najednou se ptali na to, jestli chci mít dům a jestli si chci vzít přítele. Navedli to tak, že v podstatě musel člověk říct pravdu, nebo zalhat: „Já přítele nemám.“

Snažili se z vás dostat informaci, jestli jste svobodná nebo zadaná. A na klinice reprodukční medicíny to byl opravdu jedi-

ný pohovor, kde se mě na nic z toho neptali. To, že jsem vdaná a bezdětná, zjistili snad až po třech měsících.

Práci na klinice asistované reprodukce jsem se sebezapřením vzala, jen abych nějakou práci měla. Rozhodla jsem se, že budu hledat něco jiného, protože jsem tam pracovat nechtěla.

Zpětně si uvědomuji, že tato práce měla jednu výhodu. V Praze je několik reprodukčních klinik a ty si mezi sebou vzájemně přetahují doktory, sestry a další zaměstnance. Proto jsem nastoupila za poměrně vysoký plat. Po zkušební době jsem dostala 23 tisíc a rovnou smlouvu na dobu neurčitou. Ve finále jsem měla více než moje máma, která učí 40 let ve škole.

Hodnotově mě ale práce na klinice asistované reprodukce ubíjela.

V zimě jsem se začala dívat po nových nabídkách. Hlavně

z etického důvodu. Jednak jsem se nemohla dívat na ten způsob vybírání, kdy někdo přijde a řekne: „Já nechci kluka, já chci holku.“ A za extra 80 tisíc si to nechá otestovat. A taky, existují přece různé důvody neplodnosti. Skryté zdravotní problémy, které ale na tomto typu kliniky nikdo neřeší, protože by přišli o kšeft. Navíc, dárkyním vajíček nikdo nevysvětlí, že aplikování hormonů může v mnoha případech skončit tak, že se jim udělají cysty na vaječnicích, které můžou popraskat. Takový případ jsem tam i zažila. Žena může mít hyperstimulační syndrom a sama pak může mít v budoucnosti problém s neplodností. Je špatně, že jsme se dostali do fáze, kdy se s tím obchoduje.

Musela jsem ale zůstat déle, než jsem chtěla.

Manžel si protáhl o rok studium a v tom roce jsme navíc bohužel jeli na pohotovost, dostal zánět mozkových blan. Do té doby pracoval na různé dohody jako trenér basketbalu. Kvůli nemoci přišel o všechny pracovní možnosti. V tu dobu nás držela hlavně moje výplata.

Objevila jsem ale nabídku manažerování dětských kroužků.

Hledali pro celý pražský region někoho, kdo bude zajišťovat naplnění kapacity a vedoucí volnočasových kroužků. Celý život jsem chodila do skautu, mám zkušenost s dětmi, nemám problém s vedením lidí a mám

organizační schopnosti. Až ve třetím kole pohovorů ze zaměstnavatele vypadlo, že jde o práci na živnostenský list a že můj výdělek bude záviset na počtu kroužků, které prodám. Na konci pohovoru pak přišla ještě jedna otázka:

„Jaký máte názor na potraty?“

A já jsem zase jen koukala a v duchu si říkala, že to s tím přece vůbec nesouvisí. Nevěděla jsem, jak to myslí. Navíc, on nevěděl,

že jsem vdaná. Na pohovory jsem prstýnek nenosila a vždy jsem měla změněnou plochu počítače i mobilu, aby nebylo jasné, že jsem vdaná a že nemám děti. A tak jsem čekala, co z něj ještě vypadne. Když bylo ticho, řekla jsem: „Nemyslím, že je to správně, ale je to věcí každé jednotlivé ženy.“

„No, mně je jedno, jaký na to máte názor, mě zajímá, jestli v případě, že budete těhotná, tak na ten potrat půjdete.“

„To nemyslíte vážně. Na to se mě nemůžete ptát!“

„Já vím, že se vás na to nemůžu ptát, ale co vy s tím uděláte?“

Nevěděla jsem, jak reagovat. A tak jsem mu řekla: „Ne, nešla bych na potrat, kdybych byla těhotná!“

„Tak v tom případě já vás tady nechci, protože, kdybyste mi za půl roku otěhotněla, tak mně stejně vypadnete a já budu muset hledat někoho dalšího.“

Jediná možnost, jak odejít z práce, ve které nechci být, je najít si jinou práci. Tu si ale najít nemůžu, protože všude předpokládají, že za chvíli budu mít děti. A to já asi ani dítě mít nemůžu.

Přiznám se, vyšla jsem ven a začala brečet. Pořád jsem si říkala, že to přece ten člověk nemůže myslet vážně. Celá situace se navíc odehrála ve chvíli, kdy jsem asi týden zpracovávala zprávu od své gynekoložky, že mám nález na vaječnicích. Měla jsem se připravit na to, že v případě, že budu chtít děti, to nepůjde tak jednoduše. Respektive to bude běh na velmi dlouhou trať. Když na mě ten člověk vybafl otázku o potratech, celou cestu jsem v autobuse brečela. A velmi dlouho jsem zvažovala, že na něj podám stížnost.

A pak jsem si uvědomila, že to udělat nemůžu. Na klinice nevěděli, že chci změnit práci. Ve chvíli, kdy bych podala stížnost, dozvěděli by se, že hledám jinou práci. Na základě poměrně negativního vztahu,

Nejvíce zkušeností se znevýhodněním na pracovním trhu mají ženy ve věku 30 až 44 let (celých 70,2 % dotázaných). Je to zároveň věk, v němž ženy nejčastěji pečují o malé děti. V této souvislosti se někdy hovoří o tzv. *penále mateřství (motherhood penalty)*. To se zakládá na souboru stereotypů vázících se k mateřství, péči o děti a schopnostem a možnostem pracujících matek. Na toto penále ženy narážejí konkrétními diskriminačními situacemi na pracovišti či při snaze práci získat, a to v období kolem minulého, aktuálního či ze strany okolí očekávaného brzkého těhotenství.

(VOHLÍDALOVÁ, Genderové rozdíly v odměňování očima veřejnosti v České republice, 2017)

V České republice také dosud neproběhl žádný soudní proces, kde by byla prokázána diskriminace v odměňování mezi muži a ženami. V jediném procesu, který byl v ČR v této otázce veden po přijetí Antidiskriminačního zákona v roce 2009, byla žaloba mzdové diskriminace soudem zamítnuta. Nevyužívání Antidiskriminační legislativy, která v ČR existuje, a zamítavé rozhodnutí v tomto jediném případě odrazuje zaměstnankyně a zaměstnance od podávání podobných žalob, a zaměstnavatele nijak nemotivuje nastavovat si pravidla odměňování spravedlivě.

(KŘÍŽKOVÁ, VOLEJNÍČKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, Expertní, aktivistické, politické, zaměstnavatelské a kontrolní hledisko na příčiny a řešení genderových nerovností v odměňování a nezamýšlené důsledky, 2018)

který jsem s nimi měla, by mě nejspíš vyhodili. Jenže nebyla jsem v situaci, kdy můžu dostat výpověď. Navíc, neměla jsem žádný hmatatelný důkaz, bylo by to jenom tvrzení proti tvrzení. Natolik mě to znechutilo, že jsem na dlouhé měsíce hledání nové práce vzdala. Byla jsem ve slepé uličce.

To je ono! To je to, co mám dělat. V křesťanské instituci, která má smysl. Navíc pro tu práci mám vzdělání.

Za nějaký čas jsem úplně náhodou našla inzerát, ve kterém hledali asistentku ředitele křesťanského rádia. V duchu jsem si říkala, to je ono! Samozřejmě jsem byla obezřetná a poslala jim životopis bez „inkriminovaných“ údajů o tom, že jsem vdaná. Pak jsem si uvědomila, že ředitel křesťanského rádia bude mít určité kontakty na faráře. Ale náš farář na mě přeci nemůže říct nic špatného. V mém městě jsme se angažovali opravdu hodně. Nedošlo mi ale, že první, co mu řekne, je, že před rokem a půl mě oddával a doteď nemáme dítě. Přišla jsem na osobní pohovor, kněz – ředitel mi podává ruku a říká:

„Tak my vás tady vítáme, paní Novotná, gratulujeme vám, že už jste Novotná a že už nejste Konečná.“

A já si říkám: „To je v pytli, věděla jsem, že je to k ničemu a že tam vůbec nemusím být. Bude to přesně tak, jak na ostatních pohovorech.“

Asi za týden mi přišel od kněze – ředitele e-mail, kde bylo

napsané, že by si mě vybrali, protože jsem se jim líbila nejvíc, ale s ohledem na moji současnou situaci si musí vybrat někoho jiného.

Byla jsem úplně na dně. Ani v katolickém prostředí, kde by měli ocenit to, že člověk žije v manželství, a ne na hromádce. Už jsem si začala v duchu říkat, že se budu muset nechat rozvést,

nebo si změním jméno, vymažu ze všech dokumentů údaje, smažu veškeré svatební fotky z facebooku, kompletně všechno, abych mohla získat jinou práci. Anebo se musí stát zázrak a já otěhotním.

Zpětně si myslím, že moje pracovní situace mě donutila k tomu si dítě opravdu pořídit.

K neochotě řešit problém diskriminace přispívá také obava z dopadů, které by takové řešení mělo na životy obětí. V případech diskriminačního jednání je tedy podstatná role instituce Veřejné ochránkyně práv (VOP) s právním poradenstvím a možností individuálně posoudit závažnost případu i osobní kapacity se diskriminačnímu jednání bránit. S ohledem na to, že v České republice neexistuje rozhodnutí soudu prokazující diskriminaci v odměňování žen a mužů, které by povzbuzovalo oběti diskriminace k řešení jejich situace právní cestou, role VOP by mohla být podpořena zavedením tzv. Institutu antidiskriminačních žalob ve veřejném zájmu. V takovém případě není nutné, aby žalobu podala oběť diskriminace, ale například právě VOP. Žaloba ve veřejném zájmu se zaměřuje na systémové aspekty diskriminace, a přispívá tak k větší ochraně proti diskriminaci obecně (pro všechny potencionální oběti diskriminace). Institut žalob ve veřejném zájmu se aplikuje v 16 evropských zemích, Poslanecká sněmovna České republiky však návrh na jeho zavedení v roce 2015 zamítla.

(ŠABATOVÁ a kol., Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti, 2015; Důvody pro zavedení Institutu antidiskriminační žaloby ve veřejném zájmu, 2015)

Kdyby mě do některé z těch prací vzali, tak bych třeba dnes to dítě ještě neměla. Měla bych to nastavené úplně jinak. Tím vším jsem ale začala být posedlá myšlenkou na dítě. Bylo to jediné východisko, jak odejít z práce, která mě ubíjela. Připadala jsem si, jak kdyby mi bylo 45 let, já neměla žádné děti a tikaly mi biologické hodiny. Práci mi nikdo nechtěl dát, protože se všichni báli, že brzy otěhotním. Takže když to všichni čekají, tak to tak prostě musí být. Samozřejmě, dcera je vymodlené dítě a jsme rádi, že ji máme.

Je pravda, že prací na klinice jsem nás držela ekonomicky. Manžel to těžce nese, ale do chvíle, než mi začala chodit rodičovská, tak jsem měla vyšší

příjem než on. A i když díky práci na klinice, kde mi dali smlouvu na dobu neurčitou hned po nástupu, mám nárok na mateřskou a jistotu, že se mám kam vrátit, tak to byl asi nejhorší rok a půl za celý můj život.

Už teď se děším chvíle, kdy se budu muset znovu ucházet o práci.

S manželem jsme dohodnutí, že číslo dva u dětí není konečné. Myslím, že návrat do práce mě ještě nějakou dobu nečeká. Možná za tři roky, za pět let, možná za deset, nevím to. Ale nechci se v žádném případě vrátit do původní práce. Jenže představa, že budu hledat novou práci s tím, že už budu mít

nějaký počet dětí a zase to bude problém, mě děsí. Věřím, že to bude problém, protože když máte malé děti, tak jsou často nemocné. Takže kromě zapírání manžela budu muset zapírat i děti, aby mi někdo dal práci? Nevím, co budu dělat. Nejsem typ, který by začal doma podnikat, aby se tomu tlaku vyhnul. Už teď je pro mě ta situace, která mě čeká, hodně stresující. Jen když na to pomyslím. Teď, když budeme mít za chvíli dvě děti, snažím se na to nemyslet. Ale opravdu, ta doba, než se nám podařilo mít dceru, prostě nebyla úplná sranda.

Tzv. efekt předvýběru způsobuje, že skupina lidí, kteří jsou zaměstnáni nebo pracují za mzdu, může mít jiné charakteristiky než skupina lidí, kteří nepracují a nepobírají mzdu. Jinými slovy, že na trh práce vstupují pouze ti, kteří mají takovou pozici, kvalifikaci a charakteristiky, že se jim vstup na trh práce vyplatí. Efekt předvýběru může vysvětlovat také situace, kdy pracovní trh opouštějí lidé, kteří mají charakteristiky, které jim neumožňují získat dobré postavení na pracovním trhu. Toto jednání má souvislost i například s opakovaně zažívanou diskriminací z důvodu mateřství, která může vést ke zvažování toho, zda se na pracovní trh vůbec vyplatí vstupovat. Tzv. efekt předvýběru tak v důsledku ovlivňuje celkovou míru **nerovného odměňování** žen a mužů v České republice, když se opakovaně diskriminované ženy nechtějí vracet na pracovní trh a volí raději jiné varianty, např. péči o děti.

(KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

Česká republika má dlouhodobě nejvyšší míru dopadů rodičovství na zaměstnanost žen. Indikátor rozdílu v zaměstnanosti žen s dětmi a bez dětí pro věkovou skupinu 25 až 49 let v roce 2015 ukazuje, že zatímco v rámci EU je zaměstnanost žen s dětmi do 6 let pouze o 14,4 % nižší než u těch, které takové děti nemají, v ČR činí tento rozdíl celých 42,6 %, což je druhá nejvyšší hodnota v EU po Maďarsku. V případě mužů pak fakt, že mají děti do 6 let věku, naopak vede k vyšší zaměstnanosti – v ČR o 5,8 %, v průměru v EU pak o 10,2 %.

(KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

Ve značném propadu zaměstnanosti žen s dětmi do 6 let věku se odráží zejména rozšířená praxe několikaletého pobytu žen v domácnosti po narození dítěte, ale také znevýhodnění matek malých dětí na českém pracovním trhu. Ženy musí čelit při přijímání do zaměstnání často diskriminačním dotazům týkajícím se jejich rodinné a partnerské situace, a to i přes legislativní zákaz takového jednání.

(KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

NINNA

Chci příběh se svým pravým jménem. Všechno jsem si totiž vybojovala sama.

A jak ten příběh začíná? Začíná moc špatně. A musím poděkovat jen sama sobě, že jsem to všechno zvládla. Se dvěma dětmi, na které jsem moc hrdá. Bez povolení k pobytu, bez peněz, bez blízké podpory. Vždy jsem ale v duši cítila, že když to začíná tak těžce, bude to lepší. Nikdy člověk nesmí ztratit naději. Vždy je nějaká šance. Nezastavit se! Člověk musí věřit a doufat, že se situace zlepší. A já jsem toho důkazem, protože mně se zlepšila o sto procent.

Dneska už jsem pohodová ženská. Víím, jak mám mluvit, s kým mám mluvit. Když mluví člověk špatně, odejdu. Nehádám se. Hodně jsem se poučila ze všeho, co mě potkalo. Vždy jdu do kostela, i dnes půjdu. Věřím v Boha. A někdo se mi směje, ale mně to vůbec nevadí. Říkám si, vy se tak máte co smát. Mně je to jedno, protože je mi dnes dobře. A Bůh mi dal sílu být zdravá. Když už jsem si myslela, že mi něco je, „paní Nino, nevím, jak to děláte, ale všechno máte v pořádku,“ říká mi doktor. Byl to vždy jen stres.

Přes všechno, co mě potkalo, bez peněz, bez jídla, v garáži, v chlívě jsem dokázala žít, tak jsem zůstala zdravá. A dneska mám byt se zahradou, dobrou práci, žiju normálně, platím za nájem. Sama jsem to dokázala. Jsem nejšťastnější ženská na světě. Co tě nezabije, to tě posílí. A to jsem já, Nina.

Proč jsem chtěla z Ukrajiny odejít?

...musela jsem s ním žít, protože můj táta to chtěl... V Ukrajině to funguje někde i do dneška. Nechtěla jsem, aby dcera takhle dopadla. Aby musela žít s někým, koho nezná, koho jí někdo vybral.

Moje děti byly motivací z Ukrajiny odejít a nevrátit se do ní. Dokud budu žít, udělám pro ně všechno. Jsou jako moje dvě oči. Proto jsem chtěla do České republiky. U nás je to moc těžké. Chceš pro děti školu? Musíš si zaplatit. Nemáš peníze? Škola není. Ani ta základní. Sama mám šest tříd, za což se doteď stydím. Takže do budoucna se připravuji na nějakou školu. I kdybych měla jít znovu do první třídy. Nikdy není pozdě začít.

Chtěla jsem, aby moje děti něco měly. Nemusí to být nic důležitého, jen aby měly nějakou školu. Zkusila jsem jít i do Ruska. Tam to bylo jen o práci. Nic jiného. Na pole a nic víc. Proto jsem chtěla zkusit Českou republiku.

Asi mám šestý smysl. A i když to šlo těžko, 14 let trvalo, než jsem získala trvalé povolení k pobytu, ničeho nelituju. Všechno se mi vrátilo. Opravdu.

Začali jsme s partnerem ve fabrice v Jaroměři.

Za 28 korun na hodinu. Šestnáct hodin denně. Každý den. Práci nám zprostředkoval jeden

V posledních letech se mluví o tzv. feminizaci migrace, a to právě z důvodu nárůstu migrace žen. Celosvětově ženy představují téměř polovinu všech migrujících osob. V roce 2016 tvořili nejpočetnější skupinu *příchozích* do České republiky lidé z Ukrajiny (110 245), přičemž i zde představují ženy téměř polovinu (52 118) všech osob migrujících z Ukrajiny do České republiky.

(MATHEOVÁ, *Vykořisťování žen migrantek na trhu práce*, 2016)

Výzkumy ukazují, že velmi často se migrace žen zakládá na individuálním rozhodnutí samotných žen, na rozdíl od aktuálního mediálního obrazu, kde je většinou migrace spojována pouze s muži nebo jsou v něm ženy vnímány jako pasivní oběti procesů odchodu z jednoho místa na druhé a kontroly ze strany mužů. Jedním z motivů, proč se ženy samy rozhodnou opustit zemi původu, je snaha dosáhnout ve svém životě větší rovnosti v oblasti vzdělání, pracovních příležitostí či zajištění lepších příležitostí pro své děti.

(EREL, *Constructing meaningful lives*, 2007; ČECHOVSKÁ, PEŠÁKOVÁ, *Ženy bez hranic*, 2017)

od nás. Ukrajinec. Byl to známý mého tehdejšího partnera. Nechal si dvě třetiny ze mzdy a nám dal jednu třetinu. I teďka se to tak dělá. Jenže tenkrát jsem o tom nevěděla. Myslela jsem, že takhle to má být. Ale chtěla jsem odejít. Ale kam a jak? Mluvila jsem jenom rusky.

„Já odsud odejdu.“

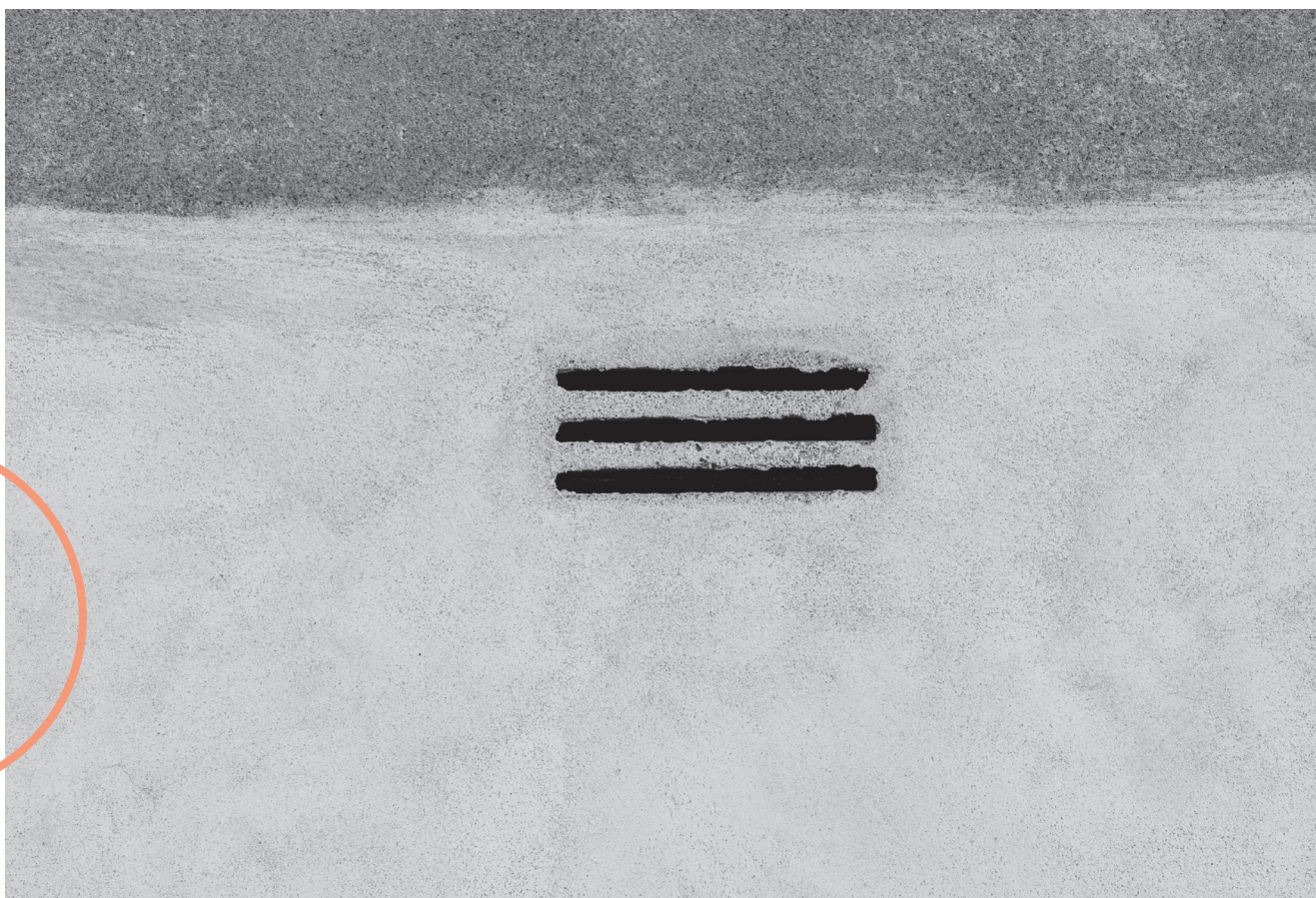
„Jestli odejdeš, tak já tě udám.“

„Tak mě udej a já tě udám taky, protože bereš peníze, slibuješ, že zařídíš pracovní povolení, a nic.“

A z toho někteří moc bohatnou. Mají pod sebou přes pět set lidí, platí jim jen malou část a ještě

od nich berou peníze na zařízení papírů, kterých se nedočkáš. A když neumíš česky, neznáš zákony – věřím těm lidem, že nemůžou nic. Lituju je. Prostě jen makají tak, jak to po nich takový člověk chce.

U nás nebylo možné najít práci. Měli jsme sice doma dobytek, takže jsme nežili úplně špatně, ale já ještě jezdila pracovat do Ruska. Pak přišla na svět dcera a já jsem chtěla jinam. Když jsem byla svobodná, snila jsem o Kanadě. Jak já se tam jen dostanu? A kamarádi se mi smáli. Vždycky jsme šli s dobyt看em na pole. Každý měl svoji krávu. Bylo nám osmnáct. Krávy se pásly a my mluvili:

„Já půjdu do zahraničí.“

A oni se smáli: „Jo, vezmeš krávu a pojeděš, nasedni na ni a jed.“

A teď mi volají: „Nino, tobě se splnil sen, že?“

Chtěla jsem jít pořád dopředu. Chtěla jsem získat povolení k práci a pobytu. A tak jsem

z jaroměřské fabriky odešla a pracovala v pekárně, pak v restauraci jako uklízečka. Všechno jsem si domlouvala sama. Přítel zůstal ve fabrice. V té době mi stačilo 60 korun na hodinu. Byla jsem spokojená, jen jak získat ty papíry? A vždycky když se blížila cizinecká policie, vzala jsem tašku a šla jsem dál.

Řada přichozích do České republiky se spoléhá na zprostředkovatelské subjekty, které jim slíbí, že zajistí cestu, ubytování, zdravotní pojištění a práci. Za to jim zprostředkující agentury strhávají například část platu (někdy je to 50 %, někdy až 100 %), ukládají jim různé nezákonné pokuty a poplatky, oddalují vyplacení mzdy a překračují zákonem stanovenou délku pracovní doby (až 16 hodin denně).

(MATHEOVÁ, *Vykořisťování žen migrantek na pracovním trhu*, 2016)

Jenže dcera byla pořád na Ukrajině.

Nechali jsme ji u tchýně. U nás, když žiješ s mužem, tak se počítá, že jsi vdaná. Na papíry se nikdo nedívá. A tak holka mohla zůstat u tchýně. Už bych nikdy svoje děti nikomu nenechala. Rostla tam beze mě. Nakonec jsem pro ni odjela, vyřídila papíry a vrátila se.

„Jsem tady i s naší dcerou.“

„Jak to?“

„Protože nechci, aby vyrůstala sama, bez nás.“

„A jak s ní chceš pracovat?“

A ona vždycky seděla v nějakém pokoji v zaměstnání, já se na ni šla podívat a zase utíkala zpět do

práce. A když jsem měla noční, mohla tam i spát. Přes den jsme pak byly spolu. Žila jsem s ní tenkrát sama, v jiném městě než partner. Pracovala jsem zase v pekárně. Ale znovu se blížila cizinecká na kontrolu fabrik a prodejen, a tak jsem musela odejít.

Přítel chtěl, abychom byli spolu. Dali jsme se dohromady a já šla bydlet tam, kde pracoval. Ale říkala jsem mu, že musí hledat nové bydlení. Jeho zaměstnavatel, který zajišťoval i bydlení, mě neměl rád, protože jsem od něj odešla pracovat jina.

A tehdy jsem otěhotněla podruhé.

Sestra od mého partnera se tenkrát chystala odjet na čas zpět na Ukrajinu.

„Hele, jedu na Ukrajinu, nemohla bys na pár měsíců místo mě pracovat v kravíně?“

„Těhotná?“

„No a co, nebudeš tady přece jenom sedět.“

A tak jsem šla. Vzala jsem dceru a žila v kravíně. Ve druhém patře nad krávy byl pokoj. Jen postele, a jinak nic. Ale co, říkala jsem si, pracuju a máme co jíst. Břícho už ale pomalu rostlo, moc jsem tehdy nejedla, ale majitel kravína si něčeho všimnul.

„Nino, nejste náhodou těhotná?“

„Ne!“

„Nino, ty víš, že já bych měl problém. Musíš mi říct pravdu.“

Problémy přichozích mnohdy vznikají v důsledku nesprávně nastavených mechanismů komunikace s úřady. S těmi přicházejí při vyřizování svých záležitostí do kontaktu mezi prvními. Vzhledem k neznalosti jazyka či k neustále měnícím se pravidlům je jejich možnost na vyřízení dokumentů velmi limitovaná. Této situace využívají a nekale z ní těží zejména různé agentury práce a někteří zprostředkovatelé. Jejich vlivu i vzniku zbytečných nedorozumění a konfliktů může zamezit přímá asistence pro přichozí na úřadech ze strany interkulturních pracovníků a pracovníc či neziskových organizací pomáhajících přichozím v České republice.

(VALENTOVÁ, FALTOVÁ, TROCHTOVÁ, HRADEČNÁ, ZELENKOVÁ, DUBA, Zvýšení role neziskového sektoru v oblasti sociální integrace pracovních migrantů v České republice, 2012)

Situaci, kdy migrující ženy žijí v zahraničí, zatímco jejich děti vyrůstají v zemi jejich původu, označujeme jako transnacionální mateřství. Tyto ženy často velmi těžce prožívají prostorovou, časovou a emoční separaci od svých vlastních dětí. Zároveň jsou však zodpovědné za jejich výživu. Zatímco migrace mužů je vnímána převážně pozitivně, protože tak zajišťují obživu rodině, migrující ženy jsou na veřejnosti označovány za krkavčí matky, které neplní svou roli a opouštějí své děti. Transnacionální matky se tak musí vypořádávat nejen s vlastními pocity samoty a odloučení, ale také se společenskou kritikou v domovské společnosti.

(EZZEDDINE a kol., Migrantky a nájemná práce v domácnosti v České republice, 2014)

Migrující ženy většinou mají alespoň jedno dítě (65 %). Dochází tak i k paradoxní situaci, kdy matka vydělává prostředky tím, že pečuje o děti svých zaměstnavatelů, díky čemuž financuje mimo jiné také náhradní péči o své vlastní potomky v zemi původu – tzv. global care chains.

(EZZEDDINE a kol., Migrantky a nájemná práce v domácnosti v České republice, 2014)

Ale jak jsem pracovala, bylo to čím dál těžší. Začalo mi být špatně. Byla jsem v pátém nebo šestém měsíci. Ale nenechala jsem toho.

„Nino, ty seš těhotná, a nechceš mi to říct. Musíš opravdu odejít.“

„Jak to, že to poznal?“ ptal se partner. „U nás ženské pracují do devátého měsíce.“

„Jo pracují, ale ne v kravíně!“

„Tak běž zpátky na Ukrajinu.“

„Já na Ukrajinu nejdu.“

„No tak co s tebou, pojď zpátky.“

Už potřetí jsme se s partnerem dali dohromady. Spíš proto, že jsme neměli jinou možnost.

Když přišel první zákaz bytu na rok, neodjeli jsme.

A tenkrát našel partner práci přes jednoho Čecha. Cizinecká si myslela, že jsme odjeli zpátky na Ukrajinu. My ale odešli do Náchoda. A tam jsem taky poznala kamarády, kteří mi tolikrát pomohli a dodnes jsou to mí zlatí Češi. Mí přátelé. Nikdy nezapomenu.

Přišli jsme do Náchoda v noci. Pamatuju si to, jak kdyby to bylo dnes. On měl na nohách dřeváky a manželka byla taková sympatická. Doteď i oni vzpomínají, jak jsem k nim přišla hladová. Asi jsme tehdy neměli dost peněz, tak jsme nejedli.

Měli penzion a tam jsme se na čas schovali. Začala jsem tam pracovat jako uklízečka. Mezi-

Většina placené práce v domácnosti je vykonávána nelegálně nebo pololegálně. Díky tomu a také díky faktu, že se taková práce většinou odehrává v soukromých domácnostech zaměstnavatelů, jsou pracovnice v domácnosti v podstatě neviditelné a velmi zranitelné. Snadno se mohou stát obětí *pracovního vykořisťování*.

(EZZEDDINE a kol., Migrantky a nájemná práce v domácnosti v České republice, 2014)

V souvislosti s migrací žen a jejich postavením na trhu práce se hovoří o tzv. trojí neviditelnosti z důvodu genderu, etnicity a třídy. Znamená to, že na lokálních i globálních trzích jsou často přichozí ženy neviditelné proto, že se jedná o ženy, které jsou cizího původu a které přichází z horších ekonomických podmínek. Téměř polovina všech pracujících přichozích žen tak zastává nízko kvalifikované a špatně finančně ohodnocené pozice, a to zejména v textilním průmyslu, úklidových službách nebo v soukromých domácnostech.

(EZZEDDINE a kol., Migrantky a nájemná práce v domácnosti v České republice, 2014)

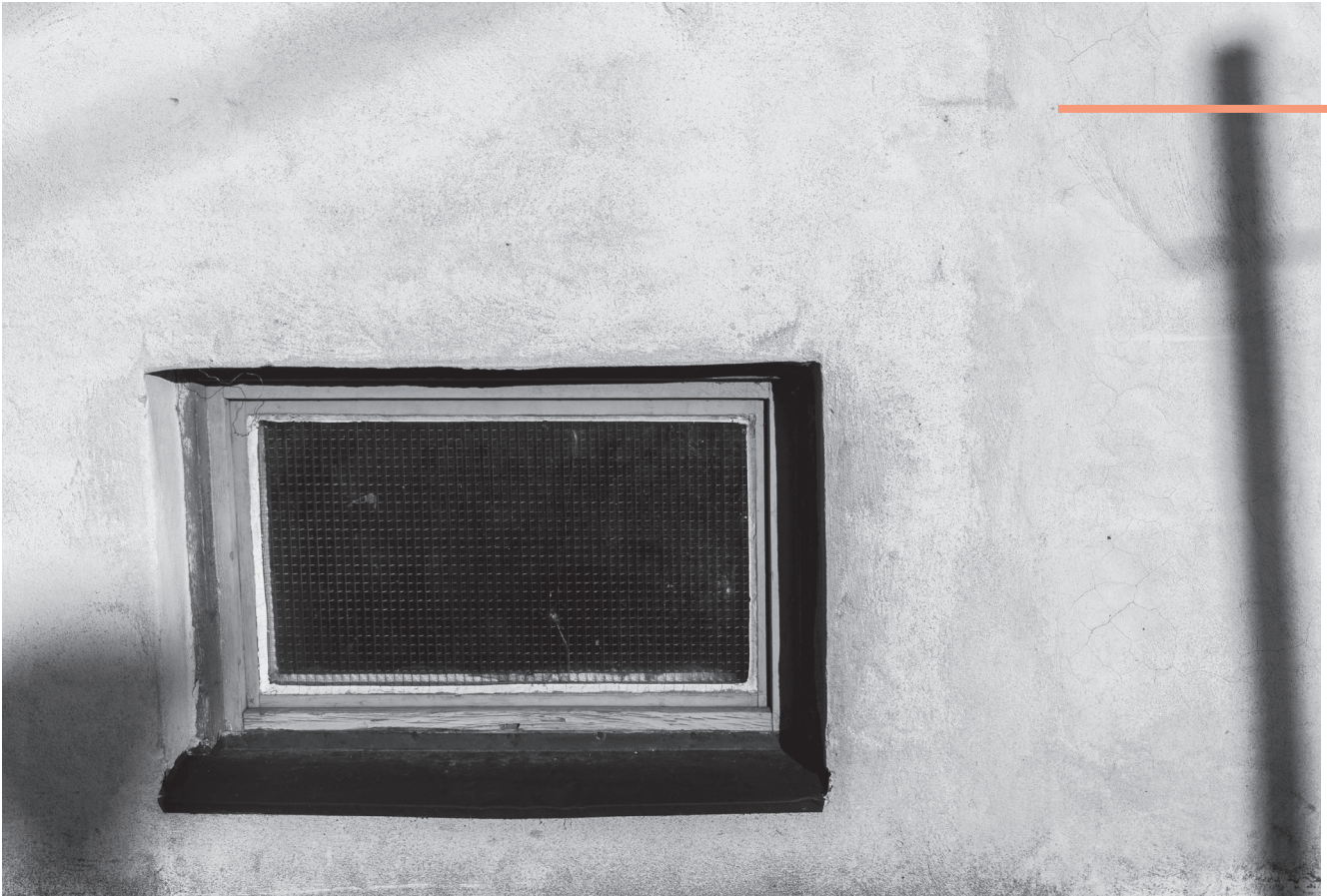
Navzdory přínosnosti ekonomické aktivity přichozích žen pro pracovní trh čelí tyto ženy celé řadě překážek v podobě diskriminace, snižování hodnoty jejich práce (dekvalifikace), sociálního vyloučení a závislosti na zaměstnavateli.

(MATHEOVÁ, Vykořisťování žen migrantek na trhu práce, 2016).

tím jsem porodila syna. Narodil se v Česku načerno, to se přiznám. Zaplatila jsem za to asi 50 tisíc. V tu dobu se muselo za všechno platit. Já jsem nevěděla, jak to funguje, prostě jsem v nemocnici platila. Ale ničeho nelituju.

Přes zimu v penzionu nebyla práce. Partner začal mezitím pracovat pro jednoho Čecha

v jiné vesnici. Tak jsme se tam museli přestěhovat. Nechtěla jsem z penzionu odejít. Cítila jsem se tam dobře. Ale ten Čech říkal, že pro nás najde práci i bydlení. Skončilo to tak, že jsme se stěhovali z penzionu do garáže. Jiné bydlení neměl. Co jsem ale měla dělat? Se zákazem pobytu. Na Ukrajinu jsem se vrátit nechtěla. Pořád jsem se snažila vybojovat povolení. Ale nešlo to.

Když přelo, přelo i na nás.

„Ty, tady ten Čech s námi zachází ještě hůř než ten náš z Ukrajiny. Ten nám aspoň dal ubytování.“

„Ale prosím tě, to vydržíme.“

„Tak vydržíme.“

Začala jsem mu uklízet dům. Chodila jsem tam jako služka.

„Dám ti za to jenom jídlo.“

„Víš, ale aspoň nějaké peníze.“

„Drž hubu, protože ty stejně nemůžeš nic. Seš tady na černo a máš zákaz pobytu. Jinak tě udám.“

„Jestli mě udáš, tak já tě taky udám.“

„Ty na to nemáš odvahy.“

Jenom já už jsem ji pak měla. Došla mi trpělivost. Mezitím jsme požádali oficiálně o azyl ve Vyšních Lhotách. Takže i když mě udal, probíhal proces posouzení azylu. Věděli jsme ale, že je to bez šance. Z garáže jsme se přestěhovali do chlíva, ke kterému byly dva pokoje. Bez oken. Tenkrát mě partner tak nějak dokázal balamutit. Zavřel mi úplně oči. Já jsem s ním přeci byla, abych měla lepší život, a ne abych žila v chlívě.

Na jednu odpověď dostaneš třicet dalších otázek.

Vysvětlovala jsem, že chci pro děti vzdělání. Byli na mě tři. To musí být člověk silný, aby na všechno dokázal v klidu odpovědět. Azyl samozřejmě zamítli,

a protože mě ten Čech udal, musela jsem tentokrát chtít nechtě zpět na Ukrajinu. Dostala jsem další roční zákaz pobytu.

„Běž na Ukrajinu, já ti pošlu peníze. A pak se vrátíš.“

A já jsem odešla. I s dětmi.

„Máme kde bydlet. Nevadí, že jsem chudá. Budu pracovat dnem i nocí a bude co jíst.“

Ale nešlo to. Děti nechtěli zít do školy. Syna proto, že se narodil v Česku, a dceru proto, že byla hodně roků pryč a nikdo ji tam neznal. V očích místních lidí jsem navíc byla špatná, protože jsem odešla. Už jsem mezi ně nepatřila. Osm měsíců jsem s tím vším bojovala, než jsem si

uvědomila, že se musím vrátit zpátky do České republiky. Ale jak?

Čekala jsem rok, než vypršel zákaz pobytu. Všechno jsem po troškách rozprodala. Telefon, elektroniku. Všechno, co jsem měla, jsem vložila do víza, abych se mohla vrátit. Jenže děti byly psané na partnera, takže jsem s nimi nemohla jen tak vycestovat.

Volala jsem mu: „Běž na ambasádu, musíš mi potvrdit povolení k cestě do zahraničí.“

On že nemá čas. Už nechtěl. Za ten rok měl jiný život. Chtěl, abychom tam zůstali: „Ty už se nevrátíš.“

„Ale já se vrátím.“

„Nemáš šanci, protože musíš mít to potvrzení, a já ti to potvrzení nedám.“

Úřady jsem nakonec podplatila. Tak, jak se tam platí doteď za všechno. S falešným podpisem jsem s dětmi přes hranici nakonec odjela. Bez peněz, bez ničeho. Naštěstí řidič byl známý.

„Jak tam přijedeme, někomu zavolám, tu cestu ti zaplatím. Jen mě prosím vezmi, protože já tady nemůžu zůstat.“

Kvůli dětem. Já bych na Ukrajině nějak dokázala žít, ale děti ne. Byly zvyklé v Česku.

Na hranicích jsem poprosila jednu paní, jestli mi půjčí telefon. Měla jsem jen simku. Volala jsem partnerovi a řekla mu, ať aspoň připraví peníze na zaplacení cesty.

„Ty už seš tady?“

„Vrátila jsem se. Kde seš?“

Hned jsem vycítila, že má někoho jiného. Za devět měsíců, co jsme byli na Ukrajině, mi volal jen jednou. Peníze nějaké poslal. Ale jen aby se neřeklo.

„Ty žiješ s jinou?“

„Jo, žiju.“

Říkala jsem si, že aspoň pro děti aby tu zůstal. Ale neměl zájem ani o ně. To mně bylo líto nejvíc. V tu chvíli jsem myslela, že nepřežiju. Že nenajdu sílu. Asi tak hodinu mně bylo zle, a pak jsem si řekla, že to musím zvládnout sama. Nějak bude. Děti musí chodit do školy.

Pohrozila jsem mu udáním, aby aspoň zaplatil cestu. Báł se, tak těch sto dolarů řidiči zaplatil. Čekal, jak jsme přijížděli, dal mi peníze a nechal nás tam.

„A kam teď mám jít? Do toho chlíva, do garáže?“

„Běž, kam chceš.“

Volala jsem své kamarádce z Náchoda.

„Já asi zemřu. Nevím, co mám dělat.“

„Na kolik dní máš vízum?“

„Na 14 dní.“

Hned se to rozkřiklo po okolí. A po 14 dnech, kdy mi vypršelo vízum, přišlo další udání. Ten člověk už dnes nežije, což mě mrzí. Ale byl to zase ten Čech, co mě udal předtím.

Asi už je konec.

Budu se muset vrátit a už není cesta zpět, říkala jsem si. A každý den jsem čekala.

„Víme, že tady moc chcete být.“

„Ale musíte opustit republiku.“

„Ale já Českou republiku miluju, já tady chci zemřít.“

A tak se střídali advokáti, lidé ze sociálky. Tenkrát jsem musela mít hlavu jak knížku, protože pokaždé se ptali jinak. A já pořád opakovala to stejné.

„Jsem tady kvůli dětem, aby studovaly.“

A oni pořád opakovali to stejné: „My to chápeme, ale porušila jste zákon.“

Volala jsem partnerovi.

„Prosím, nezapomeň na ty děcka. Víš, že jsou tvoje.“

Nezajímalo ho to, nechtěl na ně nic platit. A mně došla trpělivost.

„Nechceš platit na děti? Tak to nebude v pořádku.“

Policie se pořád ptala, kde je otec dětí. Došla mi trpělivost, a tak jsem řekla, že se pohybuje po republice. Tenkrát mně policie s tím vším špatným, co se dělo, i pomohla. Syn v tu dobu onemocněl, ale Bůh mě má asi opravdu rád. Jeden z těch policistů, takový sympáťák, pamaťuji si, že měl koženou bundu, frajer i krasavec to byl, zeptal se, co je synovi.

Teď, když si na všechno vzpomínám, tak se mi chce křičet. Jak jsem to mohla všechno dokázat?!

Řekla jsem, že je syn dost nemocný.

„Nic se neděje, půjdeme s ním do nemocnice.“

A on tu nemocnici zaplatil. Vzal ho do náručí, aby nemusel stát frontu.

„Mám tady nemocné dítě a nesmí se mu nic stát.“

Byla jsem bez sebe. Jak ho nesl v náručí, šel se mnou dovnitř do ordinace. A já už jenom brečela. Když jsme pak byli zase na cestě, ptal se mě, jak to, že jsem tady sama s dětmi. Nechtěla jsem lhát.

„Partner se tady někde pohybuje, ale nevím kde. Má falešný pas.“

Za 14 dní ho našli.

„Máme vám vyřídit, že našli vašeho partnera a za dva týdny máte soud.“

A opravdu za další dva týdny pro mě přišel policista, ten, co mně byl tak sympatický. Kvůli soudu mě nemohli poslat zpět. Když jsme vešli do budovy soudu, začala jsem se třást.

„Nebojte se, my tam budeme s vámi. Nikdo vám nic neudělá.“

A opravdu, zůstal celou dobu se mnou. Byl to dobrý člověk. Do-

dnes ale, když vidím v televizi nějakou soudní síň, mám z toho hrůzu.

„Kde jste byl? Proč jste se o své děti nestaral?“

Tvrdil, že nevěděl, že jsme v republice. Když mi dali slovo, řekla jsem všechno.

„Ptala jsem se tě, prosila jsem tě. Že máš na děti aspoň něco platit. Nevadí, že máš jinou žen-

Dali mu zákaz pobytu na 10 let. Po deseti letech se vrátil do České republiky.

„Jak se opovažuješ mi volat? A co máš pro své děti?“

„Bonboniéru.“

„To si sežer sám. Holce je 23 a klukovi 19 a ty jim doneseš bonboniéru? To se nestydíš? To seš táta?“

Křičel, že mě udá.

V České republice je něco kolem 200 tisíc sólo rodičů. Drtivou část dnes tvoří ženy, které jsou primárními pečujícími. Přes 30 % žen – samoživitelek nedostává žádné alimenty a dalších 13 % je pobírá nepravdělně. Po seniorech se tak jedná o nejvíce ohroženou skupinu v naší společnosti – polovina z nich má příjem mezi 10 a 20 tisíci korunami, třetina pod 10 tisíc korun. Více než čtvrtina z nich si pro sebe a své děti nemůže dovolit ovoce a zeleninu. Šanci na zlepšení situace rodin sólo rodičů představuje tzv. zálohované výživné, které znamená okamžitou pomoc rodičům, jejichž protějšky nepřispívají na život dětí. Zálohované výživné, které je od roku 2017 projednáváno politickými stranami, by rodičům vyplácel stát a následně by ho sám vymáhal od neplaticího rodiče. Pomohl by tak zajistit nutné potřeby dětí v aktuálním čase.

(RYCHLÍKOVÁ, Zálohové výživné - šance s řadou otazníků, 2018)

skou, jen aby děti byly v pořádku. Prostě nám dvěma to nešlo, to bych pochopila.“

Tři měsíce seděl v kriminále. Posílal mně dopisy, že tam sedí kvůli mně.

„Ne kvůli mně, kvůli svým děčkám sedíš.“

„Pojď mě udat na největší cizineckou policii České republiky. Můžeš přijet rovnou do Zastávky u Brna. Já tady pracuju. A já jen dodám, že jsi neplatil alimenty, a okamžitě půjdeš zase pryč.“

Mně už by nic neudělal. Nevěděl, že jsem nakonec získala povolení, a neví ani, že už mám

občanství. Chtěla jsem to tenkrát křičet do celého světa, ale jemu bych to nikdy neřekla.

Řekli: „Pojedeš do Zastávky u Brna.“

A tam děti konečně mohly do školy. A já pořád přemýšlela, získávala nové informace, bojovala, abych získala povolení. Začala jsem chodit i k doktorovi. Nechtěla jsem, aby děti viděly, že jsem mimo. Vždycky jsem je přivítala po škole, vzala posledních pět nebo dvacet korun.

„Děcka, jdeme na pohár.“

Prostě jsem pokračovala krok za krokem. V tu dobu jsem si říkala, nikdo mi už nemůže pomoci, jenom Bůh. A Bůh?

„Vydržíš Nino, půjdeš...“

A jak jsem to nakonec všechno dokázala?

Zkusila jsem všechno. A ano, byla jsem tu ilegálně, protože to nešlo jinak. Zkusila jsem to jednou, dvakrát, třikrát. Žádala jsem o azyl, volala na ambasádu, platila i našim lidem. Vždycky si vzali peníze, ale ničeho jsem se nedočkala. Udat je na cizineckou jsem nemohla, sama jsem tady byla načerno. Tak jsem mlčela. A pak přišli různí lidé, co mi pomohli. Budu jim vděčná celý svůj život. Že mě v tom nenechali, dali mi cenné rady. Sice jsem porušila zákon, ale nekradla jsem, nedělala jsem tady nikdy nic špatného.

Přidělení občanství je i po splnění podmínek pro jeho získání (např. znalost českého jazyka, ústavního systému republiky, orientace v kulturně-společenských, zeměpisných a historických realitách, prokázání výše a zdrojů příjmu ad.) vždy na rozhodnutí Ministerstva vnitra. I při splnění těchto zákonných podmínek tak nemusí žadatel či žadatelka občanství získat – na udělení státního občanství není právní nárok.

(Zákon o státním občanství ČR, 2013)

Dnes jsem občankou České republiky. Jak? Nevím. Asi ten nahoře. A lidé už pak mě taky hodně podporovali.

„Nino, ty si to zasloužíš. Deset roků pracuješ, nikdo na tebe nic nemá.“

Já myslím, že ten nahoře mě má rád. Říká, že když chceš získat něco lepšího, musíš projít přes to špatné. A já jsem si tím prošla. Všechno jsem prožila. Jen zaplaťpánbůh ne nemoc. Moje cesta jde jen dopředu. A dětem říkám, dívejte se dopředu, nikdy ne dozadu. Jen vepředu nás něco čeká.

Pracuji teď v kuchyni v přijímacím středisku v Zastávce u Brna. A kdybych v té době, kdy jsem tam chodila pro jídlo, věděla, že tam jednoho dne budu pracovat... Mám ředitele a vedoucího, kteří mi dokáží rozumět nebo pomoci, když nenacházím správná slova. Jsou to skvělí lidé. Měla jsem hodně šéfů. Tito jsou nejlepší za celých 18 let, co jsem tady. Dva lidé, na které bych nedala dopustit.

Mám ještě jedno přání.

Jet po letech na Ukrajinu, abych vystrojila svým rodičům pohřeb. Nemohla jsem tam být v době, kdy umřeli. Budu muset být moc silná, protože mě tam rozhodně nečeká radost.

A pak aby děti dostudovaly, našly si práci a byly šťastné. Dcera už má za sebou zdravotní školu. Syn se vyučil. Je kuchař a číšník, ale pokračuje, aby získal maturitu. Teď už je to jejich život. Ale oni jsou rozumní. Jsou zvyklí jít přes těžkosti. A já jim říkám:

„Máme kde spát, máme co jíst a už na nás neprší.“

A black and white photograph of dense foliage, likely a tree with pinnate leaves. The leaves are dark and detailed, with prominent veins. The background is bright, creating a high-contrast, slightly blurred effect. Overlaid on the center of the image is the word "OLGA" in a large, orange, outline-style font. The letters are spaced out and partially overlap the leaves.

OLGA

Práce byla a je pevným bodem mého života.

Je mi 63 let a nyní se často vracím do svého dětství. Uvědomuju si, že bylo bezstarostné a zajištěné. To, jací byli mí rodiče, bych přála spoustě lidí. Vytvořili pocit rodiny, která patří k sobě. Mé dětství nebylo ničím narušené. Myslím ale, že to byl také důvod, proč jsem nebyla vůbec připravena na životní propady a těžké zkoušky. Když jsem žila s rodiči, dali mi pocit, že cokoliv by mě potkalo, mám jistotu, že oni to za mě vyřeší. Že mně pomůžou, že v tom nebudu sama. A pak, když přišly nejtěžší chvíle v životě, když jsem se musela skutečně postavit na vlastní nohy, myslela jsem, že to nezvládnu, že se to zkrátka nedá vydržet.

Práce versus péče

Práce byla a dodneška je pevným bodem mého života. Neumím si představit, že bych byla žena v domácnosti. Nevím, jestli to bylo dané dobou, kdy všichni museli pracovat a kdy jsem odmala sledovala, jak maminka i tatínek chodili do práce. Vzala jsem si tyto vzory jako své životní krédo a hodně jsem je napodobovala. Navíc jsem dělala práci, která mě skutečně bavila.

Vdala jsem se, když mi bylo 22 let. Dokončovala jsem tehdy studium učitelství na Univerzitě Palackého v Olomouci. Už během té doby, až do prvního porodu, jsem učila. Když bylo dceři 16 měsíců, začala jsem na sobě pozorovat, že mně práce chybí. Že mi chybí pocit ocenění. A na pracovišti se mi doposud vždy ocenění dostávalo. Takže jsem do práce začala spíchat. Dcera se nedostala do jesliček, to bylo v roce 1980. Našli jsme úžasnou paní, která ji hlídala. Věděla jsem, že je dcera zajištěná, a já byla spokojená, protože jsem chodila do práce.

Zpětně je pro mě otázkou, jestli jsem rodinu a děti neodsouvala na druhou kolej. Měla jsem pocit, že v práci musím vyniknout a být bezchybná. Ale možná se to odvíjelo i od toho, že děti byly šikovné. Spoustu věcí zvládaly samy. Měla jsem štěstí, že mou péčí až tak nepotřebovaly. Dávalo mi to prostor pro dosažení dobrých výsledků v práci. A ono se mi to vracelo tím, že mě vedení škol, kde jsem učila, hodnotilo dobře, měli mě rádi

V červnu 2018 schválila Poslanecká sněmovna novelu školského zákona, která mimo jiné ruší povinnost mateřských škol přijímat od roku 2020 dvouleté děti. Paradoxně v době přijetí této novely navštěvovalo mateřské školy zhruba 45 tisíc dětí mladších tří let. Zejména pro samoživitelky či samoživitele je dostupná předškolní péče i pro děti mladší tří let možností, jak se vrátit do práce a zajistit tak finanční stabilitu domácnosti. Dvouleté děti jsou nejčastěji přijímány do školek na vesnicích a malých obcích, kde je dětí nedostatek. Ve velkých městech je naopak ve školkách přetlak. Řada dětí narozených například v září se po dovršení tří let do školky nedostane. Pokud pečující osoba nemá finance na soukromé školky či zázemí v širší rodině, zůstává s dítětem doma. Ačkoliv je možné si čerpání rodičovské prodloužit až do 4 let věku dítěte, problém pro pečující osoby nastává v tom, že povinnost zaměstnavatele držet pracovní místo v době rodičovské je pouze do 3 let věku dítěte. Obzvláště ve velkých městech pak nedostatek míst v předškolní péči dopadá na osoby, které se vrací do práce, a nejpalčivěji jsou zasaženy v těchto městech zejména nízkopříjmové rodiny.

(JARKOVSKÁ, Školky ve víru šílených ideologií, 2018)

děti i rodiče a já jsem se cítila spokojeně. Naplňovalo mě to.

První zlom nastal s rozvodem. I když na rozpadu manželství má největší vinu ex-manžel, moje chyba byla v tom, že jsem si myslela, že když je vztah jednou zpečetěný, tak je to neměnné. Že když je manžel tady, tak tady bude pořád. To byl jediný model rodiny, který jsem ze svého nejbližšího okolí znala. Dnes už jsem moudřejší člověk, mám zkušenosti a vím, že jsem udělala vlastní chyby. Hodně jsem se hrnula zpět do práce a asi bych tu práci mohla vinit ze spousty špatných věcí, které vznikly. Na druhou stranu to

byla práce, která mi umožnila se postavit znovu na nohy. Po rozvodu jsem si neuměla představit fungování. Formát, o kterém jsem si myslela, že bude trvat pořád, najednou přestal fungovat a nešlo to vrátit zpět. Bylo to hrozné období, bolelo to fyzicky i psychicky. Myslím, že jsem byla někdy sobecká i vůči dětem, že jsem svoji bolest prožívala víc, než abych prožívala to, jak to cítily obě holky. Ale ony to překonaly. Měla jsem štěstí, že se mi narodily dcery, které se o sebe dokázaly postarat.

Nastala doba, kdy jsem se o všechno musela postarat sama. Než jsem na to byla dostatečně

silná, uběhla poměrně dlouhá doba. Dnes je to už přes 20 let, co se musím spoléhat jen sama na sebe. Týká se to hlavně finanční stránky. A právě práce, do které jsem investovala tolik hned od začátku své profesní kariéry, mi pomohla. I když co se týká finančního ohodnocení, když se na to dívám dnes

a můžu porovnat finanční ohodnocení učitelké profese v jiných zemích, tak vidím, že můj výdělek byl jen zlomkem toho, jak by byla moje práce hodnocena jinde. Ale tenkrát nám to stačilo, abychom nestrádaly. Navíc jsme měly bydlení a pomáhali nám prarodiče. Věděla jsem ale, že na mně a na mém zdraví zále-

ží, jak to všechno bude fungovat dál. Nemohla jsem si dovolit zůstat bez zaměstnání.

Opravdu zaměstnání se táhne mým životem jako jedna velmi zásadní věc, která byla pro moje fungování důležitá. Vděčím mu za hodně, ale taky mi hodně vzalo.

Šikana a ztráta zaměstnání

Vždycky jsem cítila, že se mi v zaměstnání daří. Než přišla škola, kde jsem na vedoucí pozici potkala člověka, který upřednostňoval loajalitu ke své osobě před kvalitou práce vyučujících. Dodnes jsem přesvědčená o tom, že by tento typ člověka neměl být ve vedoucích pozicích, obzvlášť ne ve škol-

V roce 2015 proběhl výzkum o dopadech práce matek na výchovu dětí. Zapojovalo se do něj více jak 100 tisíc mužů a žen z 29 zemí. Výsledky ukazují, že dcery vychovávané pracujícími matkami mají v budoucnu úspěšnější kariéru i vyšší příjmy, synové jsou naopak schopni trávit více času péčí o členky a členy své rodiny.

(HOWARD, Having a working mom has benefits for kids later in life, 2018)

ství. Narazila jsem na to, že mé zkušenosti, léta praxe a dobré výsledky s dětmi neměly žádnou cenu. Dostali jsme se do profesního sporu. Vzhledem k tomu, že léta jeho praxe ve školství byla oproti těm mým zanedbatelná, nechtěla jsem ustoupit

ky hospitací, a navíc problémy s alkoholem, jsem rozhodně nečekala. A jenom proto, že cítil, že já s ním nebudu na sto procent souhlasit ve všech jeho postojích. A tak hledal různé důvody, proč mě kontrolovat, upomínat, až se mnou nakonec

týká mě. A tak jsem pořád nosila do ředitelny různé materiály. Chtěl všechny písemnosti žáků a žákyň. Četl každý sešit mých dětí. Dostávala jsem zprávy, co bych měla dělat. Dával mi úkoly, na kterých jsem pracovala s tím, že mi vkládá důvěru, že já to zvládnu. Týkalo se to přímé práce s dětmi i rodiči. Na konci ale bylo úplně jedno, co jsem vytvořila. Každý měsíc jsem musela nosit čtenářské deníky, dával mi zprávy, jak mám opravovat dětem zápisy. Každou stránku označil svým podpisem. Stál mi za zády, když jsem psala dopis rodičům, a bez mého souhlasu a jakéhokoliv upozornění mi začal ťukat do klávesnice svá slova.

V oblasti základního a středního vzdělávání se finanční ohodnocení řídí platovými třídami podle množství odučených let. Míra nerovného finančního odměňování mezi ženami a muži je tak oproti celorepublikovému průměru 22 % velmi nízká (okolo 1 %). Situace ve školství, které se vedle zdravotnictví nebo sociální práce řadí mezi feminizované pracovní oblasti, však ukazuje, jak může být finanční zvýhodnění nahrazeno nepeněžitými formami. Projevuje se tím, že se mužům v těchto profesích dostává zvláštního zacházení a že mají například snazší přístup do vedení. Tyto projevy nerovnosti se označují jako efekty skleněného výtahu. Příkladání větší hodnoty mužství v učitelské profesi je však problematické, protože v sobě může obsahovat znehodnocení ženského učitelství, jako by bylo méněcenné a horší.

(VOHLÍDALOVÁ, Genderové rozdíly v odměňování ve školství a jejich zdroje, 2018; KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

nátlaku tak, jak mu ustupovaly moje kolegyně. A stalo se to, co by mě v životě nenapadlo. Najednou jsem byla bez práce.

Z jeho strany tam bylo – já nevím, jestli to nazvat šikanou. Že mi někdo na mou práci řekne, „jsi horší, než tvoje kolegyně,“ která měla neuspokojivé výsled-

rozvázal pracovní poměr pro nadbytečnost.

Trvalo to rok a půl, intenzivně pak půl roku, kdy už věděl, že se mne chce zbavit. Chtěl po mně takové malichernosti, že i kolegyně a kolegové si z toho začali dělat legraci. Když se blížila kontrola, všichni věděli, že se to

Nepřál si, abych v českém jazyce i ostatních předmětech rozebírala s dětmi jejich chyby, a pomohla jim tak pochopit, proč chybují. Mám plnit úkoly hodiny, které jsou dané učebním plánem. Razil tendenci nevracet se k tomu, žák či žákyně se to mají doučit sami. Řekla jsem mu, že jde o tvůrčí proces. Že se na každou hodinu připravuju. A i když učím tolik let, tak se nestalo, abych se individuálně nepřipravovala s pomůckami a materiály. Ale v tvůrčím procesu vzdělávání se občas stane něco, co je důležitější řešit s dětmi v danou chvíli. Že formalismus děti nenaučí pochopit, v čem problémy spočívají. A děti mi to tolikrát vrátily v tom, že si uvědomovaly důležitost našich diskuzí.

U jiných kolegů a kolegyně tento typ sledování nebyl. Když ředi-

tel nastoupil, oslovil mě a ještě jednu kolegyni, abychom ho zasvětily do provozu školy, do procesů, které nebyly na první pohled viditelné pro nového člověka. Mluvili jsme o tom, jak to funguje, co bychom chtěli zlepšit. A my mu s kolegyní zprostředkovaly názory ostatních vyučujících. Postupem času jsem si všimla, že témata, o kterých jsme hovořili, pouze převzal, ale udělal vše po svém. V procesu změn už jsme obě stály mimo diskuzi. Uvědomila

s ním do sporu. V té době mi bylo 56 let a zvládala jsem to tenkrát těžce. Navíc ze strany České školní inspekce, starosty a obecní rady, která ho dosadila, byla jeho práce nenapadnutelná. Formálně měl všechno v pořádku, splňoval vnější atributy úspěšného manažera. V žádném případě ale nenaplňoval atributy lidství, dobrých vztahů na pracovišti. Povyšoval se po všech stránkách, opovrhoval lidmi, nedával najevo emoce. A i když svoji práci nezanedbával, všech-

predchozího oznámení. A to, jakou formou mi nakonec sdělil, že musím odejít! Seděla jsem u oběda a zástupkyně mi řekla, že se mnou chce mluvit. Málem jsem se zhroutila. Neumím řešit citově vypjaté situace s klidem. Strašně se za to na sebe zlobím, ale zkrátka to neumím. Když jsem vešla do ředitelny, seděla tam už celá školská rada. Připadala jsem si jako odsouzenec. Se všemi jsem se znala, ale teď jen klopili zraky. Řekl mi, že měl dvě možnosti, s kým rozváže pracovní poměr, a rozhodl se, že to budu já z důvodu nadbytečnosti. Druhou volbou byla moje kolegyně, která práci neovládala a měla problémy s alkoholem. Když člověk tohle ví a slyší závěrečný ortel, je mu jasné, o co v celé věci jde.

Šikana na pracovišti ze strany ostatních kolegů a kolegyně se označuje pojmem mobbing. Bossing je pak forma šikany, které se na svých podřízených dopouští někdo ve vedoucích pozicích. Bossingu i mobbingu v prostředí školství se věnoval výzkum Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v roce 2010. Podle něj se v daném roce téměř 10 % vyučujících stalo obětmi mobbingu a okolo 14 % obětmi bossingu. Organizace Práce a vztahy, která se snaží pomáhat zaměstnancům a zaměstnankyním při výskytu tzv. vztahové patologie (mobbingu, bossingu, bullyingu), nerovného zacházení, snižování lidské důstojnosti a diskriminace na pracovišti, uvádí, že ročně se na ni obrátí několik stovek lidí, přičemž odhadem třetina z nich je ze školství.

(ŠVANČAR, Sborovna jako místo děsu, 2005; ČECH, Mobbing jako negativní fenomén v prostředí základních škol, 2011)

jsem si, že pouze zneužívá toho, že chceme přicházet s iniciativními nápady, které si přivlastní a přetvoří po svém. To, že jsem měla názory, mu začalo být nepříjemné. A naše prvotní pomoc a rady mu začaly komplikovat jeho svévolná rozhodnutí.

Kdybych byla mladší, nenechala bych si to líbit a pustila se

no bylo z pozice „já jsem tady hlavní a vy půjdete touto jedinou cestou.“ A kdo nešel, tak dřív nebo později musel školu opustit.

Když se po škole rozneslo, že někdo bude muset odejít, byla jsem už úplně psychicky na dně. Ředitel začal s intenzivními hospitacemi v mých hodinách bez

Co jsem brala jako velkou podpásovku, bylo, když mi můj dobrý kolega, bývalý ředitel, který v té době dělal starostu obce, k celé věci řekl jen: „Já bych tak chtěl, abys tady zůstala.“ Když mě skutečně vyhodili, bylo mu trapně a dodnes mi říká, že měl zasáhnout, ale prý tam byly velké tlaky. Nakonec pan starosta dostarostoval, a když se chtěl do školy vrátit s tendencí převzít zpět ředitelování, tak jím dosazený nový ředitel začal stejnou politiku a prostě ho odstranil. A ředitel je tam dodnes. Přes všechny nářky od mých bývalých kolegyně, jak je ponižuje, jak se tam nedá pracovat. Jenže ony jsou všechny místní a odejít ze školy by znamenalo dostat se do problémů s hledáním práce. Člověk si připadá hrozně bezbranný.

Při mobbingu a bossingu dochází nejčastěji k tomu, že ředitel či ředitelka školy nejsou schopni zpracovat kritické připomínky ze strany vyučujících a začínají vytvářet opatření, jejichž cílem je vyloučit „problémového či problémovou“ vyučující ze skupiny. Pomoci v těchto případech mohou odbory, pokud na škole existují, či zřizovatel školy, který má povinnost situaci řešit. Problém však může nastat v menších městech, kde se většina lidí na daných postech zná a řešení je tak ovlivněno i osobními vazbami. Dalšími orgány, které je možné kontaktovat, jsou Česká školní inspekce či úřady práce. České soudy však s řešením mobbingu či bossingu nemají zkušenosti, pravděpodobnost úspěchu tak není příliš vysoká.

(ŠVANCAR, Sborovna jako místo děsu, 2005)

Můžete podat žalobu, ale podle právničky vás nikdo kolem nepodrží, protože se všichni bojí, že přijdou o zaměstnání.

Ke konci jsem s tím člověkem odmítla pracovat, přestože jsem měla dokončit několik pracovních měsíců. Cítila jsem se psychicky velmi špatně a téměř rok jsem byla fyzicky nemocná. Navíc jsem se ocitla na pracovním úřadě. Bylo to pro mě dost velké ponížení, obzvláště když jsem se potkala s kolegyňami, které mi povídaly, co v práci dělají, a já jen mlčela. Ztráta práce, kterou jsem měla tolik ráda, a nemožnost najít si jinou, evidence na úřadu práce, to všechno pro mě znamenalo obrovskou ránu. Upadala jsem sociálně i psychicky.

Téměř dva roky jsem obesílala úplně všechna vhodná volná pracovní místa. Kromě učitelství mám i středoškolské ekonomické vzdělání a říkala jsem si, že vezmu jakoukoliv práci i v účetnictví. Po revoluci jsem totiž asi 10 let dělala i účetní. Chodila jsem na pohovory, jenomže ani jeden z těch pohovorů nedopadl tak, že by si mě někdo vybral. Šlo o pozice, za které zaměstnavatelé nechtěli rozhazovat moc peněz. Měla jsem za ty roky praxe nějaké představy o svém finančním ohodnocení, a taky bylo důležité, abych finančně utáhla domácnost. Žádná práce se pro mě ale nenašla. Byla to další psychická újma. Nepočítala jsem vůbec, že se dostanu do kontaktu s úřadem práce, a přitom jsem si uvědomovala, že někteří lidé takto musí prožít velkou část svého profesního života. Potká je to mnohokrát za život. Sama na sobě jsem to ale nesla velmi těžce.

Naštěstí přátelé existují. Jednoho dne se rozezvučel telefon a dostala jsem nabídku na místo v jedné základní škole. Paní ředitelka, která mě znala a znala mou práci, si na mě vzpomněla. Učila jsem tam až do svých 62 let.

Pracovní důchod

Naštěstí neměla celá ta zkušenost s šikanou dlouhodobý dopad na mé zdraví. Jsem na tom ve svých 63 letech relativně dobře a pořád si hledám práci. Už nezvládám učit na plný úvazek, ale na druhou stranu výše mého důchodu mě vyloženě zklamala.

Na školách se pravidla pro odměňování v tzv. nenárokové složce platu (osobní ohodnocení, odměny) liší a závisí na vedení školy a prostředcích, se kterými škola disponuje. K dispozici jsou často jen rámcové informace o podmínkách odměňování. Nízká transparentnost podmínek a pravidel může snižovat motivaci vyučujících pro zapojení se do aktivit, které jsou odměňovány. Podstatné je ovšem, že nízká transparentnost vytváří prostor pro případné zvýhodňování některých vyučujících. Netransparentnost v přiznávání odměn je často spojena s negativním vnímáním a hodnocením, s pocity nespravedlnosti, neférovosti, s pochybami o z(ne)výhodňování určitých zaměstnanců a zaměstnankyň na úkor jiných a s nedůvěrou ve vedení školy.

(VOHLÍDALOVÁ, Genderové rozdíly v odměňování ve školství a jejich zdroje, 2018; KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

Průměrná výše starobního důchodu byla v roce 2015 u žen 10 299 Kč a u mužů 12 550 Kč. Mezi průměrnými starobními důchody se v České republice dlouhodobě udržuje rozdíl mezi muži a ženami okolo 18 %. Podle Českého statistického úřadu byla hranice příjmové chudoby v roce 2015 10 220 Kč. To je téměř shodná částka jako průměrná výše starobního důchodu u žen v ČR.

(KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

Člověk téměř polovinu svého života věnuje profesi, a nakonec je ohodnocený tak, že z toho nemůže žít standard, na který je zvyklý. Dokud jsem zdravá, tak vím, že si práci musím neustále hledat. Je to strašně špatně nastavené. Když si člověk srovná, co všechno si mohou dovolit lidé v důchodu třeba v Německu. U nás pracujete, investujete do zaměstnání a nedej bože, že na chvíli o práci přijdete nebo

že vás potká rozvod! Nedivím se, že to člověka srazí tak, že onemocní i fyzicky.

Dnes vím, že kdybych byla v jiné profesi, tak si vydělám mnohem víc peněz. Když si k tomu ještě přidám, kolik svého osobního, rodinného času jsem učitelství věnovala, jak jsem se snažila, tak je to ohodnocení prostě katastrofální. Vzhledem k tomu, kolik ener-

Nízké starobní důchody v České republice dopadají negativně na kvalitu života seniorů i senierek. U žen je pak tento negativní dopad zesílen z několika důvodů. Nízký důchod pobírají ženy delší dobu než muži, jelikož v 65 letech je očekávaná délka dožití u žen ještě 20 let, zatímco u mužů pouze 16 let. Mnoho žen tak dlouhodobě žije s velmi nízkým důchodem, který zcela neodpovídá neustále se zvyšujícím nákladům na živobytí. Ženy tak ve stáří častěji žijí v domácnostech jednotlivkyň. Musí tedy všechny náklady domácnosti hradit z tohoto nižšího důchodu. V neposlední řadě, aby se nepropadly do chudoby, musí být ženy ve stáří velmi často závislé buď na příjmu dalších osob, nebo na dalších sociálních dávkách od státu. V důchodovém věku (nad 65 let) je tak chudobou ohroženo zhruba dva a půl krát více žen (14,4 %) než mužů (6,1 %).

(KŘÍŽKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

gie, umu, fyzické a psychické síly do učení člověk dá. Hodiny domácích příprav, načítání nových informací, hledání způsobů, jak každému dítěti zajistit možnost se danou věc naučit. A vím, že to nedělají všichni učitelé a učitelky, ale opravdu, já jsem tomu už nemohla dát víc. A pak někdo v jiné profesi do toho neinvestuje tolik, ale bere dvakrát, třikrát více. My, abychom zvýšili své ohodnocení, si přibíráme kroužky, třídnictví, další aktivity, které jsou i tak směšně ohodnocené, jako kdyby nebyly vůbec. Třeba za třídnictví, se kterým je tolik práce, jsem měla 150 Kč. Suplování? To se vždycky zafixovalo tak, aby se nemuselo proplácet. U osobního ohodnocení o tom rozhodovalo vedení. Neměli jsme přehled, za co a kdo má jaké ohodnocení. Bylo to o tom, že přijdeš, nastavíš ruku a máš být ráda, že ti na ní něco přistaně.

Důchod mi vypočítali na něco přes 12 tisíc. Mám důchod stejný nebo i nižší, než mají kamarádky, které neměly vysokoškolské vzdělání. Musely asi vydělávat více peněz. Ale o výši mezd se nikde nemluví, takže ani nemáte srovnání. Každopádně faktem je, že celý život učíš,

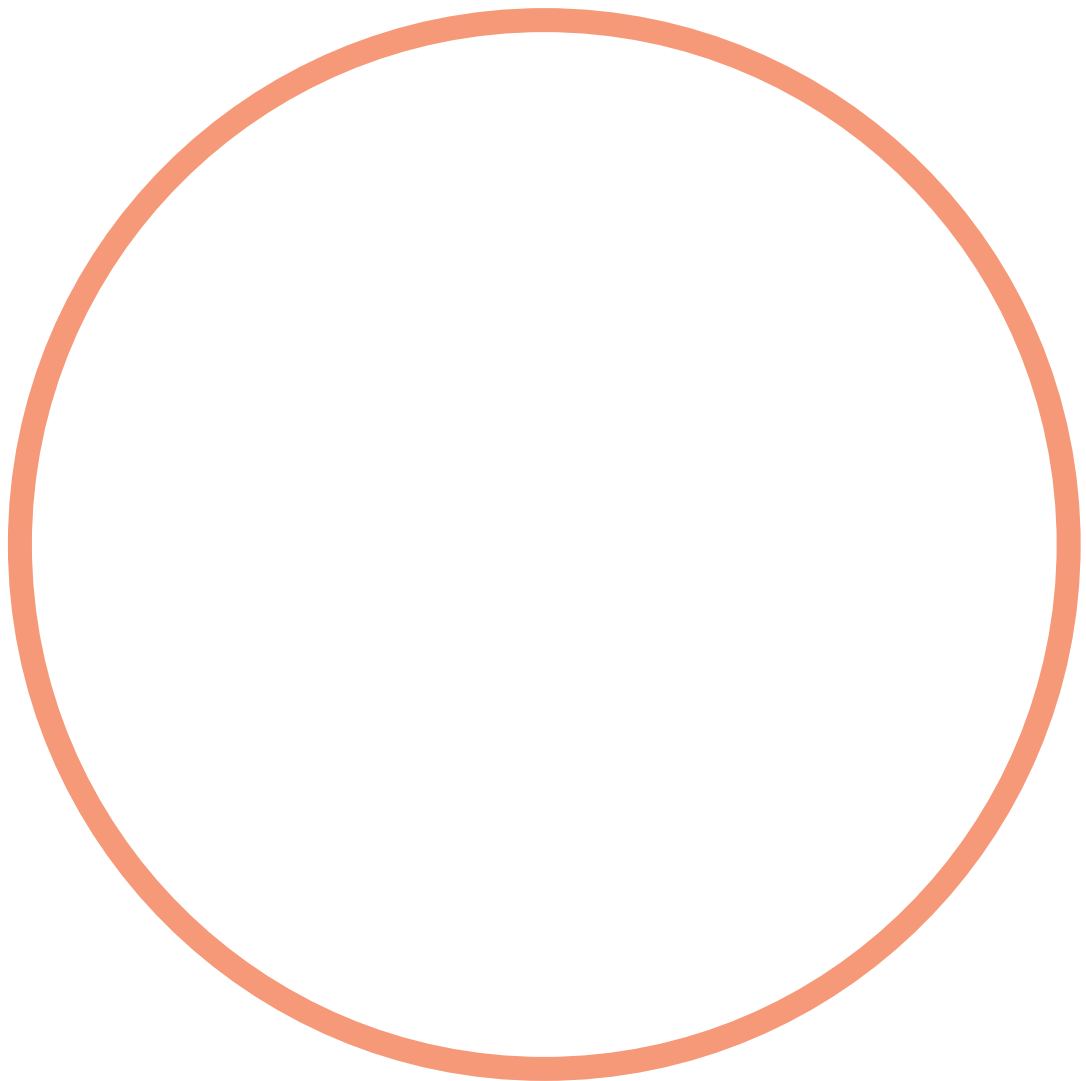
studuješ vysokou školu a studuješ pak celý život, pokud chceš být opravdu dobrá kantorka, ale nikde se to společensky ani finančně neodrazí. Kdo ve školství zůstává, tak jen proto, že tu práci má rád.

Když jsi sama, tak se to s tím důchodem dá přežít jen tak, že nesmíš nic splácet a musíš mít nízký nájem. Ale ty jsi nějak fungovala před důchodem, máš nějaké finanční závazky. Já například splácím střechu nad hlavou, a když dám pryč splátku, zůstane mi z důchodu opravdu jen na rohlík, a už ani ne na to máslo. Proto dokud budu moct, budu pracovat. A je pravda, že v jedné věci se mi investice do mé profese vrátila. Mám tolik rodin a dětí, které stojí o doučování, že je musím i odmítat. V tomto se tedy nic nemění ani v důchodu. Práce byla a je pevným pilířem mého života, dokud mi budou stačit síly.

**Jaký chcete psát
vlastní příběh?**

Jak na nerovné odměňování žen a mužů

Nebojte se mluvit otevřeně o nerovném odměňování mezi muži a ženami se svými známými, kolegy a kolegyněmi v práci, v obchodě, na ulici. Prvním krokem k řešení problému je vůbec danou věc za problém označit. Čím více lidí bude o platové či mzdové nerovnosti mluvit, tím složitější bude ji obhajovat.

Při pohovoru si řekněte o vyšší plat či mzdu, které jsou adekvátní vašim schopnostem a znalostem. Pečlivě si prostudujte smlouvu a zjistěte, z jakých položek se bude váš plat či mzda skládat.

Informujte se o průměrné výši výdělků a rozdílu v odměňování mezi muži a ženami na pozici, o kterou se ucházíte. Kalkulačka férové odměny je rozcestníkem pro vyjednávání o vyšší vaší mzdy. (Více informací o kalkulačce férové odměny naleznete na stránkách projektu Ministerstva práce a sociálních věcí 22 % k rovnosti <http://www.rovnaodmena.cz/>)

Buďte asertivní, nebojte se říci si o vyšší mzdové ohodnocení, odvádíte-li na jednom pracovišti již delší dobu svou práci kvalitně, ale ke zvýšení vaší mzdy nedochází.

Obraťte se na Kancelář veřejné ochránkyně práv v případě nerovného zacházení na pracovišti či nezákonného postupu zaměstnavatele během přijímacího procesu do zaměstnání. (Více informací o možnosti, jak podat stížnost, naleznete na stránkách Veřejné ochránkyně práv <https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/jak-podat-stiznost/>)

Požadujte po svém zaměstnavateli či zaměstnavatelce transparentní pravidla odměňování na svém pracovišti. Například transparentní kariérní řád či psaná pravidla pro odměňování na jednotlivých pozicích včetně způsobu rozdělování odměn a postupů na vyšší pozice či anonymizované zveřejnění statistik o mzdách či platech.

Informujte svého zaměstnavatele či zaměstnavatelku o nástrojích jako je genderový audit firem či *Logib*, které umožňují dodržovat rovné zacházení na pracovišti. Více o nástroji Logib naleznete na stránkách projektu Ministerstva práce a sociálních věcí 22 % k rovnosti <http://www.rovnaodmena.cz/>, více o nástroji genderového auditu a o tom, jak jej uskutečnit na vašem pracovišti, naleznete na stránkách Genderového informačního centra NORA <http://www.gender-nora.cz/genderovy-audit-a-analyza-rovnych-pri-lezitosti>.

Nebojte se zakládat vlastní firmy a podnikat.

Komunikujte se svým partnerem o spravedlivé dělbě práce v domácnosti, o výchově dětí a případném střídání v období rodičovské. Muži, pečujte o domácnost a vychovávejte své děti.

V případě, že jdete na rodičovskou a je to ve vašich možnostech a zájmu, zkuste si u zaměstnavatele či zaměstnavatelky vyjednat alespoň částečný úvazek, který vás udrží v kontaktu s pracovním trhem.

Organizujte se. Společenské změny byly v historii nejčastěji prosazeny až ve chvíli, kdy si dostatečně velká skupina, která sdílela stejný cíl,

změnu vybojovala. Zakládejte spolky, vstupujte do odborů nebo politických stran s cílem vyrovnat platovou nerovnost.

Angažujte se, protestujte. Nebojte se veřejně manifestovat, že vám celý problém není lhostejný, a to i formou kreativních happeningů, vzděláváním ostatních nebo demonstracemi.

Slovník vybraných pojmů

DISKRIMINACE NA ZÁKLADĚ POHLAVÍ

Zamezení přístupu k jakýmkoliv zdrojům, možnostem a příležitostem jedinci pouze na základě jeho kategorizace podle pohlaví bez zjišťování a ověřování jeho individuálních schopností a možností. (Slovník, Gender, rovné příležitosti, výzkum, 2002)

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Domácím násilím se rozumí veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického či ekonomického násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti anebo mezi bývalými či stávajícími partnery, bez ohledu na to, zda pachatel či pachatelka sdílí nebo sdílela či sdílela společnou domácnost s obětí. (Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, 2011)

HORIZONTÁLNÍ GENDEROVÁ SEGREGACE PRACOVNÍHO TRHU

Horizontální segregaci můžeme definovat jako vysokou koncentraci mužů nebo žen v určitém sektoru trhu práce nebo v určitých povoláních. Za silně horizontálně segregovaný lze tedy považovat takový trh, kde existuje mnoho velmi jasně separovaných, tzv. typicky ženských a typicky

mužských, povolání nebo sektorů. Mezi horizontálně segregované pracovní prostředí se v České republice řadí např. školství, kde mezi zaměstnanci a zaměstnankyněmi silně převažují ženy, či stavebnictví, kde je naopak silná převaha mužů. Horizontální segregace pracovního trhu má dopad na výši platů či mezd v daných oborech. Tzv. typicky ženské či feminizované obory práce jako školství či sociální služby jsou podstatně hůře hodnocené nežli obory tzv. typicky mužské. (VALENTOVÁ, ŠMÍDOVÁ, KATRŇÁK, Genderová segregace trhu práce v kontextu segregace vzdělanostní: mezinárodní srovnání, 2007)

LOGIB

Elektronický nástroj, jehož účelem je umožnit zaměstnavatelským organizacím samostatné testování rovnosti v odměňování mezi muži a ženami. Jde o softwarové řešení, které se osvědčilo ve Švýcarsku, Německu a dalších evropských zemích. Jedná se o jednoduchý proces, kterým mohou organizace projít, aniž by musely s kýmkoli sdílet citlivá data o mzdách či platech nebo osobní údaje zaměstnanců a zaměstnankyň. Podniky a organizace tak mohou díky tomuto nástroji podporovat rovnost žen a mužů na pracovišti, nastavit si vnitřní plány rovnosti žen a mužů, a tím v praxi zefektivnit pracovní procesy, udržet

si talentované zaměstnance a zaměstnankyně a zároveň zajistit dodržování pracovněprávních předpisů. Nástroj vytvořila ve Švýcarsku Federální agentura pro genderovou rovnost (FOGE) a je integrován ve švýcarském právním systému zadávání veřejných zakázek (o veřejnou zakázku se může ucházet pouze ta firma, která odměňuje spravedlivě). Osvědčil se také jako dobrá praxe v několika dalších evropských zemích. Plně se využívá například v Německu. V rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí 22 % K ROVNOSTI se Logib převádí do českého prostředí. (ROVNÁ ODMĚNA, Logib jako nástroj, 2018)

MOTHERHOOD PENALTY (PENÁLE MATEŘSTVÍ)

Ženy narážejí na tzv. penále mateřství již při vstupu na pracovní trh. Už v tento moment zaměstnavatelé vnímají ženy jako potenciální matky. Ve chvíli, kdy otěhotní, stávají se matkami, pobírají příspěvek v rodičovství či pracují na zkrácený pracovní úvazek, se penále mateřství už jen prohlubuje. Ženy začínají být vnímány spíše jako pečovatelky s nedostatečnými kompetencemi než jako kvalifikované pracovnice, a to i v případě, kdy před obdobím mateřství nebyly jejich pracovní kompetence nijak zpochybňovány. (WILLIAMS, SEGAL, Beyond the maternal wall. Relief for family caregivers who are discriminated against on the job, 2003)

NEROVNÉ ODMĚŇOVÁNÍ ŽEN A MUŽŮ

Označováno také jako genderové rozdíly v odměňování či gender pay gap (GPG). Počítá se jako rozdíl průměru (mediánu) mzdy mužů a žen (vztažený k mediánu mzdy mužů). Vyjadřuje se v %. Důležité je rozlišovat mezi platy jakožto odměnou za práci ve státní sféře a mzdami jakožto odměnou v podnikatelské sféře. Pojem odměňování pak zahrnuje mzdu či plat včetně odměn a dalších bonusů či příplatků. Zásadním pravidlem při odměňování je dle zákoníku práce to, že za stejnou práci nebo za práci stejné hodnoty přísluší všem zaměstnancům a zaměstnankyním u zaměstnavatele stejná mzda. Stejnou

prací nebo prací stejné hodnoty se rozumí práce stejné nebo srovnatelné složitosti, odpovědnosti a namáhavosti, která se koná ve stejných nebo srovnatelných pracovních podmínkách, při stejné nebo srovnatelné pracovní výkonnosti a výsledcích práce. Nerovné odměňování však kromě diskriminace, kdy je za stejnou práci či práci stejné hodnoty vyplácena rozdílná mzda či plat, zahrnuje také celou řadu dalších aspektů, které sice nejsou diskriminační, ale přispívají k znevýhodnění žen na trhu práce (větší zatížení péčí o děti a osoby blízké zpravidla u žen, směřování žen do méně placených sektorů trhu práce ad.). Tyto nerovnosti mají negativní dopady na celou profesní dráhu žen, a to i na výši důchodu, která je ve srovnání s muži významně nižší. (Gender: Práce a mzdy - Metodika, ČSÚ, 2016; KRŽÍKOVÁ, VOHLÍDALOVÁ, POSPÍŠILOVÁ, MAŘÍKOVÁ, Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR, 2017)

PRACOVNÍ VYKOŘIŠŤOVÁNÍ

Mezi znaky pracovního vykořisťování patří nevyplácení mzdy nebo mzda nižší než minimální mzda, dlouhé a nezákonné přesčasy, úmyslné porušování zdravotních a bezpečnostních pravidel zaměstnavatelem a vystavení zaměstnanců a zaměstnankyň zdravotním a bezpečnostním rizikům, neproplácení nemocenské a mzdy během zákonné dovolené, nedostatek či neexistence zákonných přestávek během pracovní doby, psychická či fyzická újma v práci. Pracovní vykořisťování může vyústit až k formě nucené práce. Jejimi hlavními znaky jsou hrozba trestu a nedobrovolnost (vzájemně se prolínají). Hrozba trestu se pak může projevat fyzickým či sexuálním násilím nebo jeho vyhrožováním, omezováním svobody pohybu, dlužným otroctvím, zadržováním odměny za práci či odmítnutím vyplácení mzdy, zadržováním cestovních dokladů či jiných identifikačních dokladů, vyhrožováním udání příslušným orgánům. Nedobrovolnost se pak projevuje podvodem nebo falešnými sliby ohledně druhu a podmínek práce, zadlužeností, psychickým nátlakem (např.: výhrůžkami trestu za neuposlechnutí), zbavením osobní svobody/ uvězněním v místě výkonu práce, prodejem

osoby do vlastnictví někoho jiného. (Informovaná migrace = bezpečná migrace, informační leták MPSV, 2015)

PREKÉRNÍ PRÁCE

Prekérní práce může být definována jako „place-ná práce charakterizovaná omezenými sociálními nároky a výhodami, nízkou jistotou práce, nízkou odměnou za práci a vyšším rizikem zdravotního ohrožení“. Prekérní práce může zahrnovat následující aspekty: 1. krátkodobost nebo velké riziko ukončení pracovního vztahu; 2. nedostatek kontroly nad pracovními podmínkami, tempem práce a odměnou; 3. nedostatek ochrany zaměstnání (ať už v rámci legislativy, kolektivního vyjednávání nebo obyčejů a praktik; závisí také na vymahatelnosti práva); 4. nízké příjmy blízko hranice příjmové chudoby. Důsledkem rozšíření prekérních typů práce může být vyšší ekonomická nejistota a nárůst ekonomických nerovností, vyšší stres spojený s prací, negativní dopady na rodinný život spojené s nemožností dlouhodobého plánování, pokles sociální angažovanosti až po ohrožení politické stability a demokracie. (DUDOVÁ, HAŠKOVÁ, Prekérní práce pečujících žen v kontextu ekonomické krize, 2014)

PŘÍCHOZÍ DO ČESKÉ REPUBLIKY

V publikaci používáme termín příchozí, abychom se vyhnuli kategorizaci - cizinec/cizinka, migrant/migrantka/ žadatel/žadatelka o azyl/ expat/expatka. Vycházíme ze zkušenosti přímého kontaktu s příchozími do České republiky, ve kterém byla tato označení vnímána samotnými lidmi negativně. Termín migrant (resp. imigrant) je v české společnosti a veřejných diskuzích chápán také stereotypně negativně, proto se přikláníme k jeho českému ekvivalentu, tedy příchozí. Vycházíme jak z našich zkušeností, tak ze zkušeností odborníků a odbornic pracujících se skupinami lidí, které do České republiky přišly z jiných zemí. Terapeutka Věra Roubalová Kostlánová se svým mužem, novinářem Františkem Kostlánem a ve spolupráci s Poradnou pro uprchlíky vydali knihu Příchozí, ve které uvádí: „Rasismus a xenofobie mají své podprahové, la-

tentní prvky, které se odrážejí v celé společnosti. Můžeme používat tento název – příchozí – namísto onoho „cizinec“, vědomi si právě toho, že způsob označení může být prvním, byť drobným krůčkem ke změně zažitých stereotypů.“ (ROUBALOVÁ, KOSTLÁN, GÜNTEROVÁ, Příchozí, 2005, s. 9)

RELATIVNÍ FINANČNÍ PŘÍNOS ŽEN

Ve výzkumech o souvislostech domácího násilí a nerovného odměňování žen a mužů se hovoří o pozitivním vlivu finančních prostředků, které žena má nebo které má potencionálně možnost zajistit, na její vyjednávací pozici v domácnosti. Důležitá je nejen její aktuální mzda či plat, které v dané chvíli pobírá, ale důležitou roli hraje také představa potenciální mzdy, která ženě otevírá možnosti pro řešení různých problémů mimo domácnost samotnou. V tomto ohledu tak výzkumy hovoří o tom, že zlepšování pracovních podmínek žen na trhu práce obecně, ne jen aktuální mzdy konkrétní ženy, může snížit míru domácího násilí, a to i v domácnostech, kde ženy nepracují. Tento relativní finanční přínos ženy vůči finančnímu přínosu partnera tak hraje důležitou roli v jejich vyjednávání o postavení a rolích v domácnostech. (AIZER, The gender wage gap and domestic violence, 2010)

RIZIKO OHROŽENÍ CHUDOUBOU

O absolutní chudobě mluvíme tehdy, když se člověk dostane do stavu, kdy není schopen zajistit si své nezákladnější potřeby. Organizace spojených národů ji definuje jako deprivaci v základních lidských potřebách, mezi něž patří jídlo, pitná voda, bydlení, zdraví a základní hygienické potřeby, vzdělání a přístup k informacím. Relativní chudoba, resp. ohrožení chudobou, je založena na srovnání životní úrovně jedince s průměrnou životní úrovní celé společnosti. Výpočet pro hranici chudoby se opírá o metodiku Evropského statistického úřadu Eurostat, kde je možné nalézt aktuální data pro jednotlivé státy a roky. Míra ohrožení příjmovou chudobou odpovídá podílu osob z domácnosti s příjmy nižšími, než je tato hranice. Osoby jsou

ohrožené příjmovou chudobou, pokud poměrný příjem domácnosti, ve které žijí, nedosahuje této hodnoty. V roce 2017 byla hranice příjmové chudoby pro domácnost jednotlivce 11 195 korun za měsíc. V případě rodičů se dvěma menšími dětmi pak 23 509 korun. (ŠUSTOVÁ, Roste podíl osob pod hranicí příjmové chudoby, 2012; Příjmová chudoba ohrožuje 9,1 % Čechů, 2018)

TRANSPARENTNÍ PRAVIDLA ODMĚŇOVÁNÍ

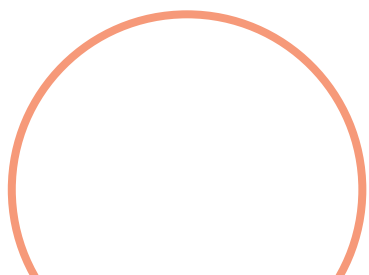
Zavedení transparentnosti v odměňování je nezbytné pro účinné uplatňování zásady rovného zacházení. Právě větší transparentnost může odhalit genderovou nerovnost nebo diskriminaci obsaženou v systému odměňování v organizaci a umožňuje zaměstnancům a zaměstnankyním, zaměstnavatelům a sociálním partnerům podniknout kroky ke zlepšení situace. Na základě rozsáhlého šetření v 31 zemích vydala Evropská komise v roce 2017 doporučení, ve kterém povzbuzuje členské státy k tomu, aby přinejmenším uplatňovaly jedno z hlavních opatření, která zvyšují transparentnost v odměňování. Jde o právo zaměstnanců a zaměstnankyň požadovat anonymizované informace o úrovních odměňování podle pohlaví za stejnou práci nebo práci stejné hodnoty, povinnost zaměstnavatelů vykazovat průměrné úrovně odměňování podle pohlaví, podle kategorií zaměstnanců a zaměstnankyň nebo pracovní pozice v rámci anonymních statistik, dále pak povinnost zaměstnavatelů provádět audit rozdílu v odměňování a odměňování na základě pohlaví anebo využít opatření, která zajistí, aby otázka rovného odměňování, včetně auditů odměňování, byla vhodně projednávána v rámci kolektivního vyjednávání. Zaměstnavatelé mohou také přispět k transparentnosti v odměňování již tím, že budou zveřejňovat údaje o mzdách v náborových inzerátech. (VELDMAN, TIMMER, Pay transparency in the EU, 2017)

VERTIKÁLNÍ GENDEROVÁ SEGREGACE PRACOVNÍHO TRHU

Vertikální segregace může být popsána jako nerovnoměrné zastoupení žen nebo mužů na různých příčkách zaměstnanecké hierarchie, například ve vedoucích pozicích, ve středním managementu, v pozicích vyžadujících určitou míru odpovědnosti a vyznačujících se možnostmi definovat práci podřízených atd. Ve většině evropských zemí se ženy nacházejí na spodních příčkách zaměstnaneckého žebříčku a méně často než muži zastávají pozice vedoucích. (VALENTOVÁ, ŠMÍDOVÁ, KATRŇÁK, Genderová segregace trhu práce v kontextu segregace vzdělanostní: mezinárodní srovnání, 2007)

VYJEDNÁVÁNÍ V DOMÁCNOSTI

Představuje situace, kdy se v domácnosti její členové a členky rozhodují o nejrůznějších aspektech jejich života – jakým způsobem a za co utratí peníze, jak se budou dělit o povinnosti v domácnosti atd. Vyjednávání v rodině je důležitou součástí celkové ekonomické a sociální situace v domácnosti. Schopnost vyjednávat se odvíjí také od vyjednávací síly, kterou každý člen či členka domácnosti disponuje. Nerovnost ve vyjednávací síle v domácnosti je pak ovlivněna různými zdroji moci či ohrožením, ať už ekonomickým či sociálním, pro konkrétní osobu. Proto je důležité se při vyjednávání v domácnostech zajímat také o to, co ovlivňuje naši vyjednávací sílu v domácnosti. Jakou roli ve vyjednávání hrají společensky očekávané role mužů a žen či společenské normy? Jak mohou být tyto normy či role vyjednávány v samotné domácnosti? Současně je důležité soustředit se také na genderové vztahy členů a členek mimo domácnost a na to, jaký je vztah mezi jejich vyjednáváním mimo domácnost a uvnitř domácnosti. (AGARWAL, Bargaining and gender relations: within and beyond the household, 1997)

Použitá literatura a další zdroje

ACORUS. Ekonomické domácí násilí. *Acorus: pomoc osobám ohroženým domácím násilím* [online]. 2011 [cit. 2018-09-05]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>

AGARWAL, B. “Bargaining” and Gender Relations: Within and Beyond the Household. *Feminist Economics*, 3-1/1997, 1-51.

AIZER, A. The Gender Wage Gap and Domestic Violence. *American Economic Review*, 100/2010, 1847-1859.

APERIO. Sami na děti, sami na vše ostatní? Analýza postavení sólo rodičů ve Velké Británii, Irsku, na Slovensku a v České republice. *Sólo rodiče* [online]. 10. ledna 2013 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: http://www.saminadeti.cz/soubory/dokumenty/analyza_saminadeti.pdf

BIČÁKOVÁ, A., KALÍŠKOVÁ, K. *Od mateřství k nezaměstnanosti: Postavení žen s malými dětmi na trhu práce* (studie 8/2015). Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, v.v.i. 2015 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: http://diverzita.cz/wp-content/uploads/2016/06/IDEA_Studie_8_2015_Od_materstvi_k_nezamestnanosti.pdf

ČECH, T. *Mobbing jako negativní fenomén v prostředí základních škol* [online]. Brno: Masarykova univerzita 2011 [cit. 2018-09-05]. Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2011/43/realfinal_cek.pdf

ČECHOVSKÁ, L., PEŠÁKOVÁ, K. Ženy bez hranic. *NESEHNUTÍ* [online]. 2017 [cit. 2018-08-21]. Dostupné z: [http://zenskaprava.](http://zenskaprava.cz/aktuality/vystava-komiksovych-pribehu-zeny-bez-hranic/)

[cz/aktuality/vystava-komiksovych-pribehu-zeny-bez-hranic/](http://zenskaprava.cz/aktuality/vystava-komiksovych-pribehu-zeny-bez-hranic/).

DUDOVÁ, R., HAŠKOVÁ, H. Prekérní práce pečujících žen v kontextu ekonomické krize. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 15-2/2014, 19-32.

Důvody pro zavedení Institutu antidiskriminační žaloby ve veřejném zájmu. *Liga lidských práv* [online]. 2015 [cit. 2018-09-05]. Dostupné z: <https://www.llp.cz/wp-content/uploads/actio-popularis.pdf>

EREL, U. Constructing Meaningful Lives: Biographical Methods in Research on Migrant Women. *Sociological Research* [online], 12(4)5/2007 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: <http://www.socresonline.org.uk/12/4/5.html>

EZZEDDINE, P. (a kol.). *Migrantky a nájemná práce v domácnosti v České republice* [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci 2014 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: http://www.migrace.com/docs/140925_vysledky-vyzkumu-najemne-prace-v-domacnosti-v-cr.pdf

FRA (European Union Agency for Fundamental Rights). *Násilí na ženách: průzkum napříč EU*. Luxembourg: Publication Office of the European Union 2014.

FRA (European Union Agency for Fundamental Rights). *Roma survey - Data in focus: Discrimination against and living conditions of Roma women in 11 EU Member States*. Luxembourg: Publication Office of the European Union 2014.

Gender: Práce a mzdy – Metodika. *Český statistický úřad* [online]. 1. března 2016 [cit. 2018-

08-17]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pracemzdy-metodika

HAŠKOVÁ, H., KŘÍŽKOVÁ, A., DUDOVÁ, R. *Ekonomické náklady mateřství – kvalitativní sondy. Návraty matek na trh práce a nejistá práce v kontextu dělby rolí mezi partnery. Samostatně výdělečně činné matky malých dětí. Výživné a ekonomické postavení sólo matek Mateřství po odchodu dětí z domova* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2016 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: http://diverzita.cz/wp-content/uploads/2016/06/Ekon_naklady_kvali_sondy_vyzkumna_zprava_unor_2016_fin_format.pdf

HOWARD, J. Having a working mom has benefits for kids later in life, study says. *CNN: Parenting* [online]. 18 July 2018 [cit. 2018-09-05]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2018/07/18/health/working-moms-kids-study/index.html>

HRONOVÁ, M. Ženy - oběti domácího násilí, Statistika za rok 2016. *Rosa – Pomáháme ženám* [online]. 21. listopadu 2016 [cit. 2018-08-21]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/wp-content/uploads/2017/11/ROSA-statistika-za-2016-web.pdf>

Informovaná migrace = bezpečná migrace. *Integrovaný portál MPSV: Inovacemi k prevenci pracovního vykořisťování občanů EU* [online]. 21. května 2015 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/ukoncene-projekty/projekt_prevence_vykoristovani/cz_letak_a4_cmyk_oo.pdf

JARKOVSKÁ, L. Školky ve víru šílených ideologií. *A2larm* [online]. 3. července 2018 [cit. 2018-09-05]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2018/07/skolky-ve-viru-silenych-ideologii/>

JONÁŠOVÁ, K., FRÝDLOVÁ, P., SVOBODOVÁ, L. *Mateřská dovolená, nebo rodičovský čas? Zkušenosti sedmi českých matek, které pracují a vychovávají své děti v jiných zemích EU*. Praha: Gender Studies o.p.s. 2012.

KONSORCIUM NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ PRACUJÍCÍCH S MIGRANTY V ČR. Kampaň za férové zdravotní pojištění

pro všechny migranty. *MigraceOnline: E-knihovna* [online]. 7. dubna 2016 [cit. 2018-08-21]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/kno-zdravotni-pojisteni-cizincu-web.pdf

KŘÍŽKOVÁ, A., VOHLÍDALOVÁ, M., POSPÍŠILOVÁ, K., MAŘÍKOVÁ, H. *Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR: Hlubková analýza statistik a mezinárodní srovnání* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí 2017 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/25032/MPSV_rovna_odmena_studie_Aktualni_rozdi_ly_v_odmenovani_zen_a_mužu_CELA.pdf

KŘÍŽKOVÁ, A., VOHLÍDALOVÁ, M., VOLEJNÍČKOVÁ, R. *Expertní, aktivistické, politické, zaměstnavatelské a kontrolní hledisko na příčiny a řešení genderových nerovností v odměňování a nezamýšlené důsledky*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [v tisku].

Logib jako nástroj: Analytický nástroj pro zaměstnavatelské organizace v soukromé i veřejné sféře. *Rovná odměna: Web projektu 22 % K ROVNOSTI* [online]. MPSV, 2018 [cit. 2018-09-05]. Dostupné z: http://www.rovnaodmena.cz/?page_id=359

MATHEOVÁ, B. Vykořisťování žen migrantek na trhu práce. *MigraceOnline: E-knihovna* [online]. 30. března 2016 [cit. 2018-08-21]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vykoristovani-zen-migrantek-na-trhu-prace>

MILLER, C. As Women Take Over a Male-Dominated Field, the Pay Drops. *The New York Times: Economic View* [online]. 2018, 18 March 2018 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2016/03/20/upshot/as-women-take-over-a-male-dominated-field-the-pay-drops.html>

Mýty o předškolní péči. *Revue pro sociální politiku a výzkum* [online]. 22. července 2017 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2017/07/myty-o-predskolni-peci/>

Příjmová chudoba ohrožuje 9,1 % Čechů. *Český statistický úřad* [online]. 10. dubna 2018 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/prijmova-chudoba-ohrozuje-91-cechu>

ROSA. Děti svědci násilí. *Rosa – pomáháme ženám* [online]. 2014 [cit. 2018-09-05]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/informace-pro-zeny/deti-svedci-nasili/>

ROUBALOVÁ, V., KOSTLÁN, F., GÜNTEROVÁ, T. *Příchozí*. Nové Město: G plus G 2005.

RYCHLÍKOVÁ, A. Zálohové výživné – šance s řadou otazníků. *Český rozhlas: Názory a argumenty* [online]. 7. června 2018 [cit. 2018-08-21]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/apolena-rychlikova-zalohove-vyzivne-sance-s-radou-otazniku-7401298>

Slovník pojmů. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online], 2-3/2002, 2-3 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: https://www.genderonline.cz/uploads/16564aed756b0d368c0bff0b-7326c2503b022776_rocnik03-2-3-2002.pdf

ŠABATOVÁ, A a kol. *Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv 2015 [cit. 2018-09-05]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/CZ_Diskriminace_v_CR_vyzkum_01.pdf

ŠUSTOVÁ, Š., Roste podíl osob pod hranicí příjmové chudoby. *Statistika & My*, 06/2012, 20-21.

ŠVANCAR, R. Sborovna jako místo děsu. *Učitel'ské noviny* [online], 06/2005 [cit. 2018-09-05]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=3006>

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: Rada Evropy – Edice Smluv č. 210. *Rada Evropy* [online]. 11. května 2011 [cit. 2018-08-17]. Dostupné také z: <https://rm.coe.int/1680462471>

VALENTOVÁ, E., FALTOVÁ, M., HRADEČNÁ, P., TROCHTOVÁ, A., ZELENKOVÁ, Š., DUBA, P. *Zvýšení role neziskového sektoru v oblasti sociální integrace pracovních migrantů v České republice: Srovnání praxe v Portugalsku a Rakousku* [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci 2012 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: http://www.migrace.com/docs/130220_simi_publikace_ke_cteni_dvoustrany.pdf

VALENTOVÁ, M., ŠMÍDOVÁ, I., KATRŇÁK, T. Genderová segregace trhu práce v kontextu segregace vzdělanostní: mezinárodní srovnání. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 8-2/2007, 43-52.

VELDMAN, A., TIMMER, A. *Pay transparency in the EU. A legal analysis of the situation in the EU Member States, Iceland, Liechtenstein and Norway*. Luxembourg: Publication Office of the European Union 2017.

VOHLÍDALOVÁ, M. *Genderové rozdíly v odměňování očima veřejnosti v České republice: Výzkumná zpráva z dotazníkového šetření realizovaného v rámci projektu: „Jak na rovnost v odměňování... aneb Pozor na nezamýšlené důsledky!“* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2017 [cit. 2018-08-17]. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/vyzkumna_zprava_genderove_rozdily_v_odmenovani_final_0.pdf

VOHLÍDALOVÁ, M. *Genderové rozdíly v odměňování ve školství a jejich zdroje*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [v tisku].

VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: Pro-Fem 2004.

WILLIAMS, J. C., & SEGAL, N. Beyond the Maternal Wall: Relief for Family Caregivers Who Are Discriminated against on the Job. *Harvard Women's Law Journal*, 29/2003, 77–162.

Zákon o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů: (zákon o státním občanství České republiky). *186/2013 Sb.*, ročník 2013, 77/2013.

NESEHNUTÍ

(NEZÁVISLÉ SOCIÁLNĚ EKOLOGICKÉ HNUTÍ)

Jsme sociálně-ekologická nevládní organizace. Cílem našich ekologických a lidskoprávních aktivit je ukázat, že změna společnosti založená na respektu k lidem, zvířatům i přírodě je možná a musí vycházet především zdola. Proto podporujeme angažované lidi, kteří se zajímají o dění okolo sebe a kteří považují zodpovědnost za život na naší planetě za nedílnou součást své svobody.

Dáváme odvahu měnit svět.

PŘIPOJTE SE

Je vám naše činnost sympatická?

Chcete se aktivně podílet na tom, co děláme?

Staňte se dobrovolníkem či dobrovolnicí NESEHNUTÍ.

dobrovolne.nesehnuti.cz

PODPOŘTE NÁS

Naše činnost je závislá na finanční podpoře lidí, jako jste vy.

Podpořte nás libovolnou částkou na účet

č. 2600013234/2010 a buďte změnou, kterou chcete vidět na tomto světě.

Děkujeme.

podporte.nesehnuti.cz

NESEHNUTÍ

svoboda – zodpovědnost – angažovanost

tel.: 543 245 342, brno@nesehnuti.cz

facebook.com/nesehnuti

twitter.com/nesehnuti

instagram.com/nesehnuti

www.nesehnuti.cz

